

У нумары:

«Арыентуемся на беларускамоўныя выданні»

Пра перспектыўныя напрамкі развіцця бібліятэчнай сістэмы Гродзенскай вобласці

Стар. 4

З Хрыстом «і на Фаворы... й на Крыжы»

Рэцэнзія на новы зборнік вершаў Зьніча, інака Жыровіцкага манастыра, «За мурам»

Стар. 7

Цікавей за Галівуд

Фестываль «Школьны тэатр-11» на Віцебшчыне атрымаў сёлета новае дыханне

Стар. 10

Навошта аўтару імя?

Аўтар палемічнай публікацыі Валеры Гапееў («ЛіМ», №11) — у адказ апанентам — удакладняе сваю пазіцыю

Стар. 12

Сяброўства Васіля Казлова і Якуба Коласа

Аўтар публікацыі пра двух слынных сыноў Беларусі — дачка Васіля Казлова

Стар. 13

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб.
Падпісны індэкс — 63880

Гонар і годнасць

«Сельскі гонар» П. Масканы — далёка не новая назва на афішы Нацыянальнага акадэмічнага тэатра оперы Беларусі. Сярод заўзятых аматараў жанру, пэўна, ёсць і тыя, хто памятае папярэдняму прэм'еру, якая з 1973 года трымалася ў рэпертуары не адзін дзесятак сезонаў, і тыя, каму пашчасціла патрапіць на незабыўны спектакль з удзелам знакамітай А. Абрацовой. Выступіць на мінскай сцэне ў партыі Сантуцы яе запрасіў рэжысёр С. Штэйн, пастаноўшчык оперы. Мінуў час — і пра «Сельскі гонар» загаварылі ўжо як пра факт з мінулага, дваццатага стагоддзя. Але ж гісторыя жыцця папулярнага твора П. Масканы на беларускай опернай сцэне атрымала працяг: не так даўно, 12 чэрвеня, адбылася прэм'ера яго новай пастаноўкі.

Мы ўжо неаднойчы распавядалі пра спецыфіку існавання нашага опернага калектыву «ў прымах» на сцэне Цэнтральнага дома афіцэраў. Пра неабходнасць прыстасоўваць рэпертуар да нязвычайна сціпых, у параўнанні з маштабам Вялікага тэатра, параметраў пляцоўкі. Пра тое, як важна не памыліцца ў выбары твора для зусім новай пастаноўкі. Дык вось, парадуюемся: «Сельскі гонар» актуальны для цяперашняга ладу жыцця тэатра і арганічна ўпісаўся ў яго рэпертуарны ландшафт. Публіка

зноў атрымала магчымасць пераканацца ў тым, які добры творчы патэнцыял мае оперная труппа: выбітныя салісты, майстры і таленавітая моладзь, гожа аркестр, яркі хор. Важна, што ўсе яны працуюць пад кіраўніцтвам эрудзіраванага, спрактыкаванага і мудрага лідэра, які да таго ж — вось гэта ўжо сапраўдная рэдкасць! — не баіцца творчай канкурэнцыі. Так, мастацкі кіраўнік тэатра М. Изворска-Елізар'ева ўжо другі раз (пасля паспяховай прэм'еры «Джані Скікі») запрасіла на пастаноўку рэжысёра са Швецыі А. Нардштрома. Музыкальнае кіраўніцтва спектакля было даверана мастра з Украіны В. Пласкіну, які цяпер працуе ў нашым тэатры. У якасці мастака-пастаноўшчыка дэбютавала ў оперным жанры В. Праўдзіна — таленавітая вучаніца мэтра айчыннай сцэнаграфіі Б. Герлавана.

Дык як жа ставіць сэння класіку? «Дзеля наватарства можна змяніць сексуальную арыентацыю персанажаў, можна перанесці дзеянне ў сучасную Беларусь або апрануць герояў у форму АМОНа — але такое «наватарства» нас не задавальняе. А вось зразумець, чаго хацеў аўтар, і данесці гэта да глядача — цалкам сучасны і цікавы падыход. Мы чытаем літаратурную аснову (лібрэта Д. Тарджоні-Тацэці ды Г. Менашы стваралася паводле аповесці Д. Верга «Сельскі гонар»), вывучаем партытуру Масканы. І хочам распавесці простую гісторыю пра каханне, вернасць, здраду і помсту. Гісторыю вечную. Сюжэт і музыка не мяняюцца, і трэба правесці

спектакль так, каб глядач наноў захапіўся простаю жыццёвай гісторыяй», — разважае рэжысёр А. Нардштром. Дырыжор В. Пласкіна дадае: «Опера Масканы пра тое, што хвалюе ўсіх і таму ніколі не згіне: пра чалавечыя стасункі, пра наканаванасць лёсу... Сэння пазначылася тэндэнцыя, напрыклад, у Санкт-Пецярбургу, пад выглядам наватарства ставіць на аснове класічных опер нейкае трызненне. Гэтым займаюцца людзі, якія любяць не мастацтва, а сябе. Ім не цікава «дакапацца» да задумы аўтара. Дзеля ўласнай славы яны гатовыя ці не палову труппы распрануць — гэта эпатажна, і зала будзе паўноткая. Але такіх «наватараў» трэба развенчаць, яны шкодзяць оперы, бо людзі ўрэшце адварочваюцца, пакідаюць тэатр. Традыцыйна трэба рухаць, а не разбураць. Трэба дапамагаць прабівацца прыстойнаму мастацтву...»

Спектакль уражвае эстэтызмам, дынамічнасцю. І — высокай творчай самааддачай выканаўцаў: Н. Шарубінай (Сантуца), С. Франкоўскага (Турыду), У. Пятрова (Альфіё), Н. Акінінай (Лолла), М. Аксёнцавай (мама Лючыя)... Мы яшчэ вернемся да размовы пра яго. Бо ёсць што сказаць пра новую работу тэатра, які захоўвае гонар і годнасць — у сваім імкненні да паўнаватарскага творчага працэсу і высокай якасці яго выніку. Наступны паказ оперы «Сельскі гонар» замоўлены на 17 ліпеня.

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота А. Дзмітрыева

Свята нашай незалежнасці

Дзень Незалежнасці — галоўнае і самае значнае свята нашай краіны. Факт вызвалення Мінска і ўсёй Беларусі ад фашысцкай навалы стаў сапраўдным сімвалам незалежнасці беларускага народа.

Штогод свята разгортваецца ва ўсіх гарадах нашай краіны. Як заўжды, яго асноўныя падзеі пройдуць у сталіцы. Напярэдадні Дня Незалежнасці 1 ліпеня абудзецца маштабнае фізкультурна-спартыўнае свята, а 2 ліпеня ў вялікай зале Палаца Рэспублікі абудзецца ўрачысты сход і канцэрт майстроў мастацтваў. Традыцыйна 3 ліпеня пасля ўскладання кветак Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь да помніка Перамогі асноўныя падзеі перамяшчаюцца на праспект Пераможцаў у раён абеліска «Мінск — горад-герой». Там пройдзе ваенны парад, у гэтым годзе зноўку без удзелу ваеннай тэхнікі. Увечары на той жа пляцоўцы абудзецца заключны гала-канцэрт грамадска-культурнай акцыі «За незалежную Беларусь!», які павінен стаць своеасаблівай адметнасцю сёлетніх святкаванняў. Плануецца, што ў канцэрце возьмуць удзел Ірына Дарафеева, Анжаліка Агурбаш, Руслан Аляхно і іншыя. Напрыканцы яго ўдзельнікі разам з гледачамі праспяваюць Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь.

Акрамя асноўных падзей, у сталіцы пройдзе шмат мерапрыемстваў раённага маштабу: сустрэчы з ветэранамі і тэматычныя кінапаказы, выставы народнай творчасці, прысвечаныя Дню Незалежнасці і вызваленню нашай краіны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Уладзімір ШУТАВЕЎ
На здымку: фрагмент ваеннага парада Дня Незалежнасці-2006.

Фота аўтара

Дзяржаўная падтрымка

Намеснік міністра працы і сацыяльнай абароны Беларусі Марыяна Шчоткіна распавяла пра дзяржаўную падтрымку ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны.

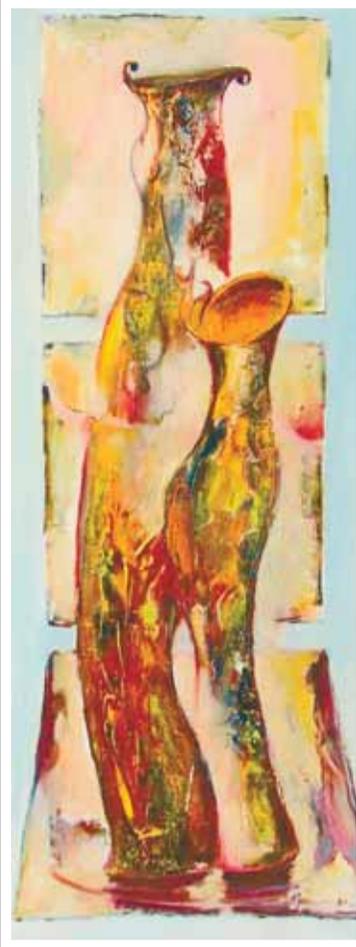
Яна паведаміла, што сёння ва ўсіх адміністрацыйных раёнах краіны адкрыты тэрытарыяльныя цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва. Яны аказваюць розныя віды сацыяльна-бытавой і псіхалагічнай дапамогі ветэранам. У рэгіёнах увесьчасна аналізуюцца ўмовы жыцця ветэранаў, былых партызанаў, падпольшчыкаў ды і проста адзіночкіх пажылых людзей. У краіне існуе 4 санаторыі на 615 месцаў, дзе штогод паляпшаюць здароўе больш як 25 тысяч удзельнікаў вайны.

У мэтах узмацнення сацыяльнай абароны насельніцтва ў краіне з 2006 года рэалізуецца Рэспубліканская комплексная праграма сацыяльнай падтрымкі састарэлых людзей, ветэранаў і асоб, якія пацярпелі ад наступстваў вайны, на 2006—2010 гады.

Сёння ў Беларусі пражывае каля 65 тысяч ветэранаў, з якіх удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны — 49,1 тысячы чалавек, у тым ліку інвалідаў першай і другой груп — 15 тысяч (Герояў Саветаў Саюза — 24 чалавекі, 2 поўныя кавалеры ордэна Славы), членаў сям'яў загінуўшых у гады вайны — 7,1 тысячы, былых вязняў фашызму — 55,8 тысяч чалавек, адзіночкіх пажылых грамадзян — каля 150 тысяч.

Алесь ЛОЙКА

Мастак дзвюх краін

Кажуць, што ў маленстве ляжа на дабрадзейную духоўна-эмацыянальную глебу, тое пасля і адлюструецца ў творчасці. Пэўна, таму ў карцінах Спартака Аруццяняна прысутнічаюць колеры Арменіі — выразна яркія ды цёплыя, і традыцыйныя колеры-абярэгі Беларусі. У спалучэнні характэрна ўсё тэматычна дзвюх дзяржаў — адметнасць выставы твораў мастака, якая дэманстравалася ў сталічным Доме кіно.

Спартак Аруццянян нарадзіўся ў Арменіі, але трыццаць год ужо, як ён жыве і працуе ў Беларусі. Творы мастака ацанілі не толькі сталічныя жыхары, якія наведалі гэтую выставу, — карціны майстра ёсць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, галерэі імя Г. Вашчанкі ў Гомелі, галерэі «Традыцыя» ў Светлагорску. Мастак пастаянна ўдзельнічае ў рэспубліканскіх і міжнародных выставах, і вялікая колькасць яго палотнаў цяпер знаходзіцца ў прыватных

калекцыях у ЗША, Германіі, Англіі, Францыі, Чэхіі, Швецыі, Ізраілі. Аматыры жывапісу розных краін знаходзяцца ў карцінах сугучча свайму настрою, непаўторныя, з любоўю выпісаныя людскія характары.

Карціны, выстаўленыя ў Доме кіно, — пра вечнае ва ўзаемаадносінах Ян і Ін, мужчыны і жанчыны. Яны перамяшчаюцца ў прастору разам са сваімі клопатамі, радасцю ці няўдачамі, шчыруюць у святле сонца альбо

ў звычайнай воку шэрасці будняў. Але заўсёды аптымістычны настрой стварае асабліваю энергетыку і кожнай з карцін, і ўсёй экспазіцыі.

Між іншым, персанальныя выставы майстра наладжваліся ў галерэях рознага ўзроўню ў Берліне, Гюстрафе, Лейпцыгу. Акрамя жывапісу, Спартак Аруццянян займаецца скульптурай і інтэр'ерам.

Ірына ТУЛУПАВА
На здымку: карціны С. Аруццяняна.

Шведская культура ў беларускім фармаце

Часткай праграмы Дзён культуры Швецыі, зладжаных аддзяленнем Пасольства Швецыі ў Мінску пры падтрымцы Шведскага інстытута, сталі літаратурна-музычныя дні, што адбыліся ў Мінску, Гродне і Пінску. У іх узялі ўдзел шведскія пісьменніцы Астрыд Тротцыг, Клаўдзія Маркс і паэт Эрык Берквіст, а таксама шэраг беларускіх пісьменнікаў і музыкантаў, сярод якіх Леанід Дранько-Майсюк, Уладзімір Някляеў, Віктар Жыбуль, Джэці і Зміцер Вайццюшкевічы ды іншыя.

— Я першы раз на Беларусі. Аднак, шмат чуў пра горад Віцебск, у якім нарадзіўся Марк Шагал. Акрамя таго, шведская прырода вельмі падобная да беларускай, — зазначыў Эрык Берквіст, шведскі паэт, літаратурны крытык і журналіст, адказваючы на пытанне карэспандэнта «ЛіМа» пра формы існавання беларускай культуры ў Швецыі. Дзмітрый

Плакс, ураджэнец Беларусі, супрацоўнік беларускай рэдакцыі «Радыё Швецыя», мастак, пісьменнік, перакладчык, падкрэсліў:

— Формы нашага супрацоўніцтва розныя. Так, узімку, да прыкладу, адбылася літаратурная вечарына ў Доме пісьменнікаў у Стакгольме, а таксама перакладчыцкі семінар на востраве Готланд. Мы часткова пераклалі творы Астрыд

Тротцыг, прадстаўленыя сёння на імпрэзе. Можна сказаць, што ў Швецыі ёсць цікавасць да беларускай культуры. Напрыклад, Шведскі інстытут, па ініцыятыве якога ладзіцца Дні культуры Швецыі, мае на мэце распаўсюдзіць звесткі пра сваю краіну, таму яго цікавіць супрацоўніцтва з беларускім бокам у любых формах. Ну а гэта, у сваю чаргу, карысна для Беларусі.

Гаворачы пра ўзаемадзеянне літаратур, Віктар Жыбуль, беларускі паэт, літаратуразнаўца, акцэнтаваў некаторыя заўважныя адрозненні:

— Шведскім аўтарам уласцівы метафары, параўнанні. Ну, напрыклад, як у Эрыка Берквіста: "...паветра цячэ ад стракоз...". Акрамя таго, даволі цікавы моўны сінтаксіс

шведскай літаратуры. Ён прывакуе на вобразы, незвычайныя для беларуса. Усе гэтыя асаблівасці абумоўлены культурнымі традыцыямі, менталітэтам шведаў. Хатня, напрыклад, калі браць прозу Астрыд Тротцыг і Клаўдзіі Маркс, то іх творчасць даволі блізкая і беларусам — адразу ўзнікаюць асацыяцыі з беларускай жаночай прозай, якая ў нас пакуль прэзентуецца як нешта выключна новае. Што ж датычыць рэакцыі шведскіх пісьменнікаў на нашу літаратуру, то, паколькі змест твораў яны разумелі толькі праз перакладчыка, іх, перш за ўсё, уразіла менавіта манера выканання твораў, а потым змест. А ўвогуле, беларуская літаратура ў Швецыі пакуль мала вядомая, таму нашы замежныя калегі цікавіліся, ці будзе яна перакладацца на зразумелую для іх мову — нямецкую альбо англійскую. І трэба сказаць, што планы наконт выдання сумеснага са шведскімі пісьменнікамі збору твораў ужо ёсць.

Ганна КОТ

Пальмянскі дэсант у Дзяржынску

Сваё 85-годдзе старэйшы ў рэспубліцы літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны часопіс «Польмя» адзначыць у снежні, аднак сустрэчы з чытачамі, прымеркаваныя да гэтага знамянальнага юбілею, распачаліся ўжо на пачатку лета. І першым адрасам, дзе адбылася прэзентацыя часопіса, стала Дзяржынская цэнтральная раённая бібліятэка.

Дырэктар установы Жанна Галякевіч, куды высадзіўся пальмянскі дэсант, пазнаёміўшы прысутных з гасцямі, прадставіла слова галоўнаму рэдактару Міколу Мятліцкаму. Ён распавёў пра асноўныя этапы станаўлення часопіса і трагічны лёс яго першага рэдактара Платона Галавача, больш падрабязна спыніўся на сённяшніх клопатах рэдакцыі, прыярытэтных кірунках яе дзейнасці, пастаянных рубрыках і найбольш знакавых публікацыях часопіса.

З цікавасцю слухалі дзяржынцы намесніка галоўнага рэдактара Уладзіміра Марука, які пазнаёміў іх з вытворчым

працэсам, а да ўсяго на асобных нумарах наглядна прадэманстравалі, як паступова паліпшалася аблічча выдання.

Цёпла быў сустрэты прысутнымі пастаянным аўтар часопіса пісьменнік Ганад Чарказян. Ён з удзячнасцю згадваў, як быў бласлаўлены ў літаратуру Петрусём Броўкам, а таксама іншых беларускіх пісьменнікаў, якія адыгралі значную ролю ў яго творчасці. Гучалі вершы на курдскай і армянскай мовах у выкананні аўтара. А Мікола Мятліцкі тымчас агучваў іх па-беларуску.

Свае творы прачыталі на прэзентацыі і пальмянцы. А яшчэ адказалі на шматлікія пытанні дзяржынцаў. Жадаючыя выпісаць «Польмя» на другое паўгоддзе змаглі зрабіць гэта ў работніка аддзялення сувязі Раісы Шавель непасрэдна ў зале, дзе адбылася сустрэча.

Наталля АЛЯКСАНДРАВА

На здымку: гаспадыня бібліятэкі Жанна Галякевіч і супрацоўнікі часопіса ля юбілейнага стэнда «Польмя».

Фота Ганада Чарказяна

У гасцях у Рагнеда

Нядаўна ў Мінскай гарадской бібліятэцы імя Цёткі адбылася імпрэза маладога беларускага паэта Рагнеда Малахоўскага. Вечарына доўжылася дзве з паловай гадзіны. З Нарачанскага краю прыехалі яго бацькі Людміла Уладзіміраўна і Юрый Іванавіч. Шмат цёплых слоў прагучала ў выступленнях паэтаў-землякоў Аляксандра Быкава, Аркадзя Нафрановіча, Міколы Шабовіча. Не засталіся ўбокай і вядомыя сталічныя літаратары Мікола Мятліцкі і Віктар Шніп, якія заўважылі і своечасова падтрымалі малады талент. Іх дапоўнілі паэты Аксана Спрынтчан, Усевалад Гарачка і Юлія Новік.

Дарэчы, Рагнед выступіў на вечарыне не толькі ў якасці паэта і кампазітара, але і паказаў сябе як таленавіты фотамастак.

Мікола СЕРАФІМОВІЧ

Пазнавальная сустрэча

Хадакоўская сярэдняя школа гасцінна сустракала пісьменніка Юрася Нератка (Ю. Гарбачова).

Палчас сустрэчы Юрась Нераток адказаў на пытанні, чытаў вершы, выконваў свае песні пад гітару. Вучні чыталі вершы аўтара на памяць. Менавіта такія мерапрыемствы яднаюць, збліжаюць і надаюць аптымізму нашаму беларускаму жыццю.

І. ЖАБІНСКАЯ,
Івацэвіцкі раён

Напрыканцы чэрвеня творчая група ў складзе дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алеся Карлюкевіча, галоўнага рэдактара часопіса "Маладосць" Раісы Баравіковай, супрацоўнікаў гэтага выдання Алеся Наварыча, Андрэя Федарэнкі, а таксама старшыні Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Рыгора Сакалоўскага і кіраўніка літаратурна-філасофскага клуба "Слова", старшыні каардынацыйнага савета расійскіх суайчыннікаў Міхаіла Печанко выправілася ў сельскагаспадарчы вытворчы кааператыв "Астрамечавы".

Астрамечавы: ПОВЯЗЬ ЗЯМЛІ І ДУХОЎНАСЦІ

Думаю, людзям дасведчаным, тым, хто цікавіцца культурным і эканамічным жыццём краіны, не трэба тлумачыць, чым вядомая вёска Астрамечавы, што ў Брэсцкім раёне. Па-першае, узорнай ва ўсіх адносінах гаспадаркай кіруе выбітная асоба, якую ведаюць не толькі ў Беларусі, але ў шматлікіх замежных краінах — заслужаны работнік сельскай гаспадаркі, член Савета Рэспублікі Нацыянальнага Сходу, доктар эканамічных навук Аляксей Скакун. Як кажуць, таленавіты чалавек таленавіты ва ўсім: мясцовы Палац культуры — дарэчы, адзін з лепшых на Брэсччыне, карацельню (бо бракавала часу) экскурсію па якой для гасцей з Мінска зрабіў дырэктар установы Фёдар Мозал — упрыгожваюць экспазіцыі прафесійных фотаздымкаў Аляксея Сцяпанавіча. Па-другое, у сучаснасці з першым, тут жывуць працавітыя, дбайныя людзі. Па-трэцяе, што датычыць культурнага боку жыцця, вёска годна прадстаўляе калектыв "Астрамечавыскіх Лявонаў". А яшчэ, так званы "Полацкі сшытак" XVI—XVII стст., які адшуканы ў Ягелонскім універсітэце ў 1960-х гадах і змяшчае каля 70 музычных твораў, ніякі не полацкі, а астрамечавыскі ці, прыкладам, берасцейскі...

урачыстасць слова, — вызначыў Міхаіл Фёдаравіч, — то гэта самае аптымістычнае, што можа быць. Рэчы знікаюць, а слова застаюцца. Кнігі, якія перадаюцца вам па даручэнні расійскага пасольства — адметныя выданні, прысвечаныя году рускай мовы".

Ад Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі былі таксама перададзены 2 кнігі: паэзія Брэсччыны ў перакладзе В. Грышкаўца і зборнік пра фестываль рускай паэзіі, які праходзіў у абласных цэнтры.

Пасля ўрачыстага ўручэння кніг адбыўся "круглы стол" пад назовам "Зямля і людзі". Акрам вышэй згаданых, у ім бралі ўдзел прадстаўнікі Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Пушкіна: Геннадзь Праневіч, Уладзімір Сенькавец, Ніна Борсух, Галіна Снітко, Святлана Шчэрба, дэлегацыя з Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага на чале з дырэктарам Тамарай Данілюк, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоль Крэйдзіч, літаратар Уладзімір Сітуха і інш.

Падчас "круглага стала" Раіса Баравікова акцэнтавала сваю ўвагу на тым, што, калі яна чытае газеты, дык усе ста-

Там, несумненна, лунае духоўнасць, дух, маральная дасканаласць. А літаратура бывае розна: для вольнага часу, дэтэтывы. Вось я заўважыў у вашай бібліятэцы кнігу "Вялікія распусніцы", канечне ж, да духоўнага боку жыцця яна аніяк не датычыць. Часопіс "Маладосць" мае права гаварыць пра духоўнасць. Наша выданне дзяржаўнае. Дзяржава нас фінансуе і не ставіць умоў: тое друкуйце, а тое не друкуйце. Гэта ўмова выходзіць з высокага прызнання, якім мы кіруемся, што духоўнасць — несумненна частка літаратуры. У нашым часопісе мы адстойваем прыкметы духоўнасці. Кіталя так званы "распусніц" мы ніколі не надрукуем. Літаратура здала свае пазіцыі, з'яўляюцца новыя інфармацыйныя тэхналогіі: камп'ютэры, кнігі на дысках. Можна не хадзіць у бібліятэку, а сядзячы дома чытаць. Літаратарам трэба ўсведамляць, што час ідзе і літаратура павінна адыгрываць нейкую новую ролю. Але, несумненна, сувязь з зямлёю, з людзьмі, якія росціць хлеб, павінна быць. У нас добразычлівае стаўленне да аўтараў, што прыходзіць у рэдакцыю, дапамагам, дзелімся сваім вопытам".

Літаратар Уладзімір Сітуха напісаў не адну кнігу пра гаспадару зямлі Аляксея Скакуна. Падчас свайго выступлення ён раскажаў пра першую сустрэчу з Аляксеем Сцяпанавічам, чытаў уласныя вершы. Уладзімір Мікалаевіч падкрэсліў, што А. Скакун — герой нашага часу. Яго вопыт і памкненні павінны пераймаць усе.

Пісьменнік Андрэй Федарэнка пагадзіўся, што сучасную вёску мы ведаем мала. Ён думаў, што ўбачыць драўляныя хацінкі, але быў прыемна ўражаны дрыгунствам, у кветцы кветка катэджамі. Пераходзячы да пытання літаратуры, А. Федарэнка зазначыў яе загадкавае ўздзеянне. Бо тэксты, звычайная папера з нейкімі чорнымі значкамі, у галаве пераўтвараюцца і ўнікае каляровы, вобразны, гукавы змест. "У гэтым ёсць, — на думку Андрэя Федарэнкі, — вышэйшая фантастыка, у адрозненне ад працэсу гледзення тэлевізара. Што можа быць фантастычнай, чым працэс чытання. Кніга вышэй любой жалызкі, кіталу камп'ютэра і Інтэрнета. Мы абедалі і знікла святло — вось і ўвесь Інтэрнет. Кнігу, урэшце, можна чытаць і пры свечцы. А працэс яднання з аўтарам не дасць ніякі камп'ютэр, не заменіць, так бы мовіць, інтымны, духоўны працэс чытання".

Дырэктар Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага Тамара Данілюк распавяла пра тое, што бібліятэка — гэта пасрэднік. Існуе аўтар, кніга, чалавек, які прыходзіць па кнігу. А паміж кніжкай і чытачом ёсць яны — супрацоўнікі бібліятэкі. Тамара Паўлаўна заклікала прысутных творцаў пісаць добрыя кнігі, пісаць больш, а яны абавязкова знойдуць чытача, якому патрэбна іхняя кніга.

Гаспадар Аляксей Скакун заўважыў, што кнігу можна чытаць пры святле і без святла, але яе нельга чытаць без хлеба. А нашы людзі робяць менавіта хлеб. Аляксей Сцяпанавіч на працягу сваёй прамовы неаднаразова падкрэліваў, што РОБІМ МЫ, а не ён асабіста. А. Скакун раскажаў пра новую кнігу, у якой пойдзе гаворка пра тры НЭПы па-астрамечавыску. Першы НЭП — ленинскіх часоў — новая эканамічная палітыка, другі НЭП па-астрамечавыску — навадзенне элементарнага парадаку. Каб паўсколь, і на полі, і на ферме, быў элементарны парадак. Прауюць у СВК над першым і другім. І трэці НЭП — павінне быць навукова-эканамічны падыход. Вырашаюць калектывам, што лепей саджаць, сеяць і вырошчваюць...

В. КАВАЛЁЎ

На здымках: Аляксей Скакун; удзельнікі праекта "Масты сяброўства".

Фота аўтара

Ёсць Залаты фаліант!

РВУ "Літаратура і Мастацтва" стала адным з пераможцаў Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі-2007" (XLVII) па выданнях, якія выйшлі ў свет у 2006-м і пачатку 2007 года. Лепшым дзіцячым выданнем прызнана кніга Р. Баравіковай "Казкі астранаўта". Дыпломам III ступені адзначаны альбом Ю. Малаша "Патаемнае найных мастакоў Беларусі".

— Як вядома, заснавальнікам Нацыянальнага конкурсу "Мастацтва кнігі" з'яўляецца Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь і праводзіцца ён з мэтай далейшага развіцця кніжнага мастацтва, павышэння мастацкай і паліграфічнай культуры беларускай кнігі, — зазначыла карэспандэнт "ЛіМа" Алена Паўлава, начальнік упраўлення выдавецкай дзейнасці і кніжнага гандлю Міністэрства інфармацыі краіны.

Традыцыйна ён праходзіць у два этапы. Першы тур — гэта рэйтынгавае вызначэнне членамі журы з усіх выданняў, прадстаўленых на конкурс, шасці лепшых па кожнай намінацыі. А затым з выданняў, якія атрымліваюць найбольшую колькасць балаў, тайным галасаваннем вызначаюцца кнігі-пераможцы.

"Гран-Пры" конкурсу прысуджана кнізе "Мама. Маці. Матуля", выдавецтва "Мастацкая літаратура", мастакі Аляксей Пятроў і Валерый Рагалевіч, "Беларускі Дом друку".

Назавём пераможцаў па тэматычных намінацыях.

"Лепшае літаратурна-мастацкае выданне" — кніга М.Гусоўскага "Песня пра зубра" (выдавецтва "Мастацкая літаратура"); "Лепшы падручнік года" — "Геаграфія Беларусі, 10 клас" (выдавецтва "Народная асвета"); "Лепшае вучэбнае выданне" — вучэбна-метадычны комплекс па замежнай мове "Китайский язык" (выдавецтва "Вышэйшая школа"); "Лепшае навуковае выданне" — кніга А. Лакоткі "Историко-культурные ландшафты Беларуси" (выдавецкі дом "Беларуская навука"); "Лепшае навукова-папулярнае выданне" — "Мінск. Кніга жыцця" (Мінская фабрыка каляровага друку); "Лепшым даведчаным выданнем" прызнана кніга "Мифы народов мира" (выдавецтва "Харвест"); "Лепшая энцыклапедыя" — "Блакітны скарб Беларусі" (выдавецтва "БелЭн"); "Лепшае масава-палітычнае выданне" — "Современная Беларусь" у 3-х тамах (выдавецкі дом "Беларуская навука").

У намінацыі "Лепшае выяўленчае выданне" перамога альбом "Наполеон Орда" (выдавецтва "Беларусь"), а "Лепшы фотаальбом" — "Сердце Беларуси — Минщина" (выдавецтва "РифТур"). "Лепшае духоўна-асветніцкае выданне" — "Библия для детей" ("Харвест").

Вызначаны пераможцы ў чатырох спецыяльных і трох персанальных намінацыях.

Узнагароджанне пераможцаў адбудзецца на Свяце беларускага пісьменства ў першую нядзелю верасня.

Між іншым, сёлета Гран-Пры (Вялікі Залаты фаліант) і Дыпломы імя Францыска Скарыны будуць уручаць мастаку, выдавецтву і паліграфпрадпрыемству — стваральнікам лепшага выдання года. Пераможцы па 12 тэматычных намінацыях атрымаюць маленькія Залатыя фаліянты і Дыпломы. Але яны будуць уручацца толькі выдавецтву. Яшчэ два лаўрэаты кожнай намінацыі атрымаюць Дыпломы II і III ступеняў.

Ірына ТУЛУПАВА

Фота аўтара

Адна з адметнасцей Астрамечавы — сельская бібліятэка імя Ф. Паўленкава. Да слова, адна з першых у Беларусі народных бібліятэк, яна была створана восенню 1905 года на сродкі расійскага выдаўца Фларэнцыя Паўленкава.

Калектыву бібліятэкараў на чале з загадчыцай установы Тамарай Лашчэўскай гасці са сталіцы перадалі 400 асобнікаў мастацкай і навуковай літаратуры. Пры дарунку кнігі слова ўзяў дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алеся Карлюкевіч. Алеся Мікалаевіч падкрэсліў, што рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова гатова дапамагаць бібліятэкам, бо яны — аснова нашых стасункаў з чытачом. А ў публічных бібліятэках, у першую чаргу, фарміруюцца чытачы, які яшчэ здольны праявіць увагу да беларускай кнігі і ўвогуле да чытання. "Мы таксама займаемся выданнем кніг, — працягваў А. Карлюкевіч, — і спадзяёмся на вашу падтрымку. Апошнім часам у газеце "Літаратура і мастацтва" надаецца шмат увагі бібліятэчнай тэматыцы. Мы пішам пра вас, тых людзей, хто працуе з чытачом. Увогуле, з дапамогай Аляксея Скакуна хацелася б падняць пытанне ва ўрадзе і разабрацца, ці зможам сёння выратаваць кірунак існавання чалавечай дзейнасці, звязанай з чытаннем. Безумоўна, страчана шмат пазіцый па захаванні і адраджэнні беларускай мовы. Бяда ў тым, што чытач наўпрост знікае".

Таксама слова браў Міхаіл Печанко. Ён падкрэсліў, што падароны выданні — унёсак пасольства Расійскай Федэрацыі ў Беларусі, тых партнёраў, якія працуюць з рускімі грамадскімі арганізацыямі ў нашай краіне. "Калі сёння ў нас

ронкі выданняў перапаўняюцца, забіваюцца інфармацыяй. Вельмі мала ў нас пішуць пра асоб, пра самых галоўных людзей — працавітых гаспадароў на зямлі, хто робіць хлеб. У нас выпадае чалавек, мы мала раскажваем, пішам пра добрых людзей. Мележ, Быкаў, Караткевіч, Шамякін пісалі менавіта пра чалавека. У літаратуру прыйшло маладое пакаленне, пра якіх кажуць, што яны не "людзі на балоце" і нават не "людзі на асфальце", а — "дзецці горада". Яны не ведаюць жыцця менавіта сучаснай вёскі. Жыццё імкліва мяняецца. Ды і нашы традыцыйныя ўз'яўленні пра сучасную вёску не адпавядаюць рэчаіснасці. Мы бачым сучасны, заходнееўрапейскі гарадок, які і павінны быць у XXI стагоддзі.

"Мы назвалі наш праект "Масты сяброўства", — зазначыла Раіса Андрэеўна, — каб быў перш за ўсё стваральны пачатак, каб змаглі нарадзіцца новыя нарысы, кнігі. Каб мы разам падышлі да таго, што патрэбна нашай сучаснай літаратуры. Каб літаратура адпавядала таму належнаму ўзроўню. Тым больш, гэты ўзровень ёсць. А як данесці да людзей, што зрабіць, каб кніга засталася кнігай для сучаснікаў і тых, хто прыйдзе заўтра? У нас шмат таленавітых пісьменнікаў, але яны не даходзяць да масавага чытача. Трэба вырашаць гэту праблему".

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Маладосць" Алеся Наварыч адзначыў, што ў яго бачанні сітуацыя повязі зямлі і духоўнасці крыху парадасальна-загадкавая. Бо прывыклі гаварыць, што літаратура — гэта духоўнасць. "Я лічу, — заўважыў Алеся Іванавіч, — што духоўнасць не ў літаратуры, а ў царкве.

Купальскі фестываль стыхій

Канец чэрвеня пазначыўся для жыхароў і гасцей Мінска ізрагам канцэртаў, прымеркаваных да 5-годдзя Агульнанацыянальнага тэлебачання. Адын з іх — "Купалле Ірыны Дарафеевай. Фестываль стыхій".

Канцэрт ладзіўся сумесна з "Тэатрам песні Ірыны Дарафеевай" Беларускай дзяржаўнай філармоніі, Міністэрствам культуры Беларусі і каналам АНТ. Як значылі арганізатары святочнай фееры, яны імкнуліся зрабіць усё, каб глядачы адчулі сувязь тэатралізаванага відовішча з атмасферай аднаго з самых старажытных святаў беларусаў. Да таго ж асноўная дэя складалася з чатырох частак, прысвечаных стыхіям — Вадзе, Агню, Зямлі, Паветру.

Свята прайшла не толькі на сцэне, але на ўсёй плошчы Мірскага замка, а таксама на вадзе і нават у паветры. Разам са спявачкай "стыхіямі кіравалі" Прэзідэнцкі аркестр Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўны ансамбль танца Рэспублікі Беларусь, балет Святаўны Гуткоўскай, балет "Pops Foundations" і многія іншыя.

Канцэрт стаў не толькі купальскім сюрпрызам, але і своеасаблівым святкаваннем трыццацігадовага юбілею спявачкі, які прыпадае якраз на 6-га ліпеня.

Анатоль ВАСІЛЬЧАНКА

«Арыентуемся на беларускамоўныя выданні»

Пра стан Цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Гродзенскай вобласці распавядае галоўны спецыяліст па бібліятэках упраўлення культуры Гродзенскага аблвыканкама Людміла Кадзевіч.

выданні»

Замест зачынёных бібліятэк — мабільныя

— На пачатку года ў сістэме Міністэрства культуры ў Гродзенскай вобласці было 558 бібліятэк, — расказвае Людміла Іосіфаўна. — Але на сённяшні дзень іх ужо 526. За першы квартал 32 бібліятэкі мы страцілі.

Закрываць бібліятэкі звязана з так званай аптымізацыяй сеткі ўстаноў Міністэрства культуры. Праўда, у ніводнай вобласці няма такой вялікай колькасці зачыненых бібліятэк, як у нас. Напэўна, таго вымагае само жыццё, паколькі шмат населеных пунктаў, дзе людзей ужо амаль не засталася, асабліва моладзі.

Аднак мы імкнёмся не страціць чытача, пераглядаем зоны абслугоўвання такім чынам, каб людзі з тых месцаў, дзе бібліятэкі былі зачынены, мелі доступ да фондаў, якія знаходзяцца побач, — у кожным разе, каб да бліжэйшай бібліятэкі было не больш як пяць кіламетраў. Гэта адзін варыянт пераадоллення негатывных наступстваў аптымізацыі.

Другі варыянт — аўтабібліятэкі — бібліятэкі на колах. Мы ўжо ў 2006-м годзе ў Астрэцкім, Дзятлаўскім і Свіслацкім раёнах адкрылі такія перасоўныя бібліятэкі, якія, дарэчы, паспяхова, абслугоўваючы населеныя пункты, дзе маленькія сельскія дамы кніг зачынены.

— **Наколькі аўтабібліятэкі замяняюць установы, якія былі зачынены?**

— Вядома, не на 100 працэнтаў. Але спраўданыя наведвальнікі, якія чыталі ўсё жыццё і якія будуць чытаць да апошняга ўздыху, прыходзяць да гэтай аўтабібліятэкі ў прызначаны час з вялікім задавальненнем — бяруць кнігі, перадаюць, замаўляюць літаратуру...

Хоць асноўная задача такой паслугі — кніжкі памяняць, тым не менш, гэта яшчэ інфармацыйная падтрымка жыхароў невялікіх населеных пунктаў: ім раскажваецца, што адбываецца ў свеце і ў краіне. У згаданых раёнах бібліятэкары падключаюць клубных работнікаў, бяруць з сабой гарманіста, некалькі салістаў ды ладзяць у кожнай вёсачцы, куды прыязджае аўтабібліятэка, маленькі канцэрт... Да таго ж, бяруць з сабой доктара, сацыяльнага работніка — там адбываецца цэлы інфармацыйны дзень.

У гэтым годзе ў нас запланавана адкрыць тры аўтабібліятэкі — у Бераставіцкім, Навагрудскім і Мастоўскім раёнах. Праўда, і тут ёсць праблемы. Да прыкладу, у Зэльвенскім раёне ў гэтым годзе зачынена дзевяць бібліятэк, а аўтабібліятэкі ў Праграме развіцця культуры сля запланаваныя толькі на 2010 год...

Каб ліцэнзіі былі бясплатныя...

— **Што адбываецца з будынкамі зачыненых бібліятэк?**

— Некаторыя з іх пакідаюць на баланс аддзелаў культуры, некаторыя — на баланс сельсаветаў, гаспадарак. Як правіла, зачыненыя бібліятэкі пераходзяць пад жыллё — маладым спецыялістам, маладым сем'ям. А некаторыя з іх, трухлявыя будынкі, зносяцца.

— **Які ўвогуле тэхнічны стан бібліятэк у вобласці? Ці шмат з іх вымагаюць капітальнага рамонту, ці шмат з іх рамонтуюцца?**

— Штогод прыводзяцца да ладу бібліятэкі ў аграгарадках. У кожным з іх абавязкова павінны быць на належным узроўні бібліятэка, клуб і музычная школа. Акрамя таго, раённыя бібліятэкі ў нас усе даведзены да ладу, за выключэннем Лідскага і Зэльвенскага раёнаў, але і тут рамонт запланаваны на гэты і наступны гады.

Бібліятэкі даводзяцца да еўрапейскага ўзроўню — гэта на самай справе так, без перабольшвання. Як правіла, асноўныя праблемы будынкаў — працякае дах альбо патрабуецца замена аконных рам. Калі прыходзіць чарга, робім капітальны рамонт. За мінулы год капітальна адрамантавана 14 бібліятэк, па стане на 1 студзеня 2007 года капітальнага рамонту вымагаюць 13.

Праўда, некалькі бібліятэк не маюць цэнтральнага ацяплення. У асноўным, гэта тыя, што знаходзяцца ў вялікіх палацах культуры, якія не ацяпляюцца яшчэ з часоў распаду СССР. Там патрэбны мільярд рублёў, каб узнавіць сістэмы ацяплення. Некаторыя з такіх бібліятэк мы перавялі ў іншыя памяшканні.

Яшчэ адна праблема — з 526 бібліятэк каля ста трыццаці не тэлефанізаваныя. Але гэта якраз тыя бібліятэкі, якія ў перспектыве будуць падлягаць закрыццю.

— **Расце забяспечанасць бібліятэк камп'ютэрамі. Адкрыўся доступ у сетку Інтэрнет. Ён ажыццяўляецца на платнай аснове?**

— Для патрэб бібліятэкараў ён, вядома, бясплатны. Але для карыстальнікаў — платны, бо мы плацім за доступ і павінны ўзнаўляць выдаткі.

Але тут трэба разумець: мы свабоднага доступу ў Інтэрнет чытачам не дазваляем, бо для гэтага трэба мець ліцэнзію. Таму бяром сімвалічную плату, і бібліятэкар сама ўваходзіць у Інтэрнет, і той матэрыял, які патрэбны чытачу, адгуль капіруе.

Атрыманне падобных ліцэнзій — вельмі вялікая праблема. Яе павінна атрымліваць не сістэма ў цэлым, а кожная бібліятэка, якая хоча прадастаўляць такія паслугі. Увясце, колькі тут клопату! Але самае галоўнае — гэта немалыя грошы. Адкуль у бібліятэкі аграгарадка, нават у раённай цэнтральнай бібліятэкі столькі сродкаў? Калі б мы атрымлівалі тую ліцэнзію бясплатна, мы маглі б значна лепей выглядаць матэрыяльна.

Зарабляюць самі

— **Бібліятэчныя фонды вобласці павялічваюцца ці скарачаюцца?**

— На канец 2006 года кніжны фонд вобласці ў бібліятэках сістэмы Міністэрства культуры складаў больш як восем мільёнаў шэсцьсот дзевяноста восем тысяч асобнікаў. Паступіла за 2006 год 217 тыс. 637 асобнікаў, было спісана 360 тысяч 524 асобнікі. Значыць, спісаная літаратура перакрывае паступленне літаратуры. Чаму? Па-першае, і тонкі часопіс, і невялікая брашурка, і кніжка дзіцячай літаратуры лічацца асобнікам. Дык яны ж усе маюць мяккія вокладкі! Вы ўяўляеце, колькі дзяцей за год будуць карыстацца гэтай прыгожай кніжачкай? Яна вельмі хутка зношваецца, за год-два робіцца макулатурай. Мы вымушаны яе спісваць.

Пры закрыцці бібліятэк размяркоўваем літаратуру, але толькі тую, якой няма ў іншых бібліятэках. Аднак ёсць дублетная літаратура, якая не запатрабавана. Таму пры закрыцці бібліятэк 30—40 працэнтаў фонду ўбывае — па аб'ектывных прычынах.

Гэта не значыць, што спісваецца добрая літаратура. Бібліятэкары — вельмі ашчадныя людзі, яны даброму кніжку альбо часопіс не спішуюць ніколі.

— **Якая ў асноўным літаратура спісваецца?**

— Перш за ўсё, дзіцячая, перыёдыка, часопісы. Потым, ёсць палітычная літаратура яшчэ тых часоў. Яе гадамі і дзясцігоддзямі ніхто не браў, яна стаяла — а зараз, калі ідзе чыстка фондаў, навошта захоўваць, да прыкладу, сацыялістычныя Сталіна?

— **З якіх крыніц у асноўным фінансуюцца паступленне літаратуры?**

— У асноўным, вядома, з абласнога і мясцовага бюджэтаў. Акрамя таго, спонсары — прадпрыемствы, арганізацыі, калгасы, саўтасы, прыватныя асобы — у мінулым годзе ахвяравалі бібліятэкам вобласці 1887 асобнікаў кніжак. Да таго ж, за свае ўласныя грошы, заробленыя бібліятэкамі, набылі 8918 асобнікаў.

— **Які план папаўнення фондаў на гэты год?**

— На 2007 год з бюджэту былі выдзелены 250 млн. рублёў, значная частка з іх — на набыццё сацыяльна значнай літаратуры. З аднаго боку, існаванне гэтай

катэгорыі літаратуры станюць адбываецца на нашай дзейнасці. А з другога — у спіс сацыяльна значнай літаратуры трапляе часам шмат непатрэбнай літаратуры, якую бібліятэкі адмаўляюцца браць. Напрыклад, гэта вельмі вузкая спецыялізаваная медыцынская літаратура, якая сельскай бібліятэцы, напэўна, не патрэбная. Альбо вялікія прыгожыя падарункавыя выданні-альбомы. Зразумела, калі б мы былі дужа багатыя, я б марыла, каб у кожнай сельскай бібліятэцы былі, да прыкладу, кнігі з серыі "Мы — беларусы", але, на жаль, мы не знаходзімся ў такой ідэальнай сітуацыі.

Ёсць альбомы, якія каштуюць 30 тысяч і болей — дык на 30 тысяч сельская бібліятэка можа ўзяць, да прыкладу, столькі дзіцячай літаратуры! Альбо выдавецтвы часам прапануюць нам тыя кнігі, якія выходзілі год-два таму і наклад якіх яшчэ не распрададзены — яны зноў іх нам навязваюць, але ж мы іх ужо куплялі.

Ад металалому да камерцыйнага фонду

— **Якія платныя паслугі аказваюць раённыя бібліятэкі?**

— Шчыра прызнацца, я ніколі раней не думала, што бібліятэкары могуць так актыўна зарабляць грошы. За 2006 год бібліятэкі вобласці зарабілі 37-5,3 млн. рублёў. У «чэмпіёнах» тут — Слоніўскі (23,1 млн. руб.), Гродзенскі (24,5 млн. руб.), Лідскі (31,9 млн. руб.) раёны, горад Гродна (38,8 млн. руб.).

Прычым, адкуль бяруць грошы буйныя бібліятэкі, яшчэ можна зразумець. Але ж сельскія бібліятэкі зарабляюць самі. А пачыналі мы — не паверыце — са збору металалому. Бібліятэкары збіралі металалом, здавалі яго, а на выручаных грошы купілі літаратуру ў так званы "камерцыйны" фонд. Яе яны выдаюць чытачам на дом на платнай аснове.

— **Якая сітуацыя з падпіскай на перыёдычныя выданні?**

— Мы арыентуем нашых бібліятэкараў, каб яны больш падпісалі беларускамоўныя выданні і выданні ўласна беларускіх. Але калі нікалі ў нас з імі бываюць спрэчкі. На жаль, людзі патрабуюць газет і часопісаў расійскіх. Але калі ў нас ёсць замена расійскаму выданню на беларускім рынку, мы павінны выпісваць айчыннае! Я кажу сваім бібліятэкарам: мы будзем выпісваць беларускія выданні, а тыя, хто хоча чытаць расійскія, няхай выпісваюць іх за ўласныя грошы дадому. Бібліятэкары мне адказваюць: а як тады платныя паслугі?

З беларускамоўных выданняў папулярнае карыстаецца "ЛіМ" (142 асобнікі на ўсю Гродзенскую бібліятэчную сістэму), "Краязнаўчая газета" (189), "Звязда" (273), "Культура" (1201). З іншых выданняў краіны трэба адзначыць "Советскую Белоруссию" (553 асобнікі), "Рэспубліку" (181), "Народную газету" (91).

— **Якія суадносіны дзяржаўных і недзяржаўных выданняў у падпісцы «партфелях» бібліятэк Гродзенскай вобласці?**

— Скажу шчыра: мы рэкамендуем на недзяржаўныя выданні не падпісвацца. Навошта за дзяржаўныя грошы, за грошы падаткапалатальшчыкаў выпісваць недзяржаўны прэсу? Але рэдакцыі недзяржаўных выданняў нярэдка самі дасылаюць свае выданні ў бібліятэкі. Не ва ўсе, але ў гарадскія, цэнтральныя — ёсць такія выпадкі.

— **На заключэнне, Людміла Іосіфаўна, колькі слоў пра пісьменнікаў Беларусі...**

— У нас доўгія гады была праблема з кіраўніцтвам мясцовага аддзялення Саюза пісьменнікаў. А зараз абралі кіраўніком абласнога аддзялення выкладчыка, намесніка дырэктара каледжа мастацтваў Людмілу Кебіч. Яна сама піша добрыя вершы, муж яе — кампазітар.

Вельмі часта ладзяцца сустрэчы з пісьменнікамі, літаратурныя чытанні, у абласной бібліятэцы такія мерапрыемствы бываюць ці не кожны месяц.

**Мікола МІРОНЧЫК,
Гродна — Мінск
Фота аўтара**

Па натхненне

У Добрушскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме цяпер 33 бібліятэкі. Райцэнтр, які добра вядомы беларусам па дзеючай тут папяровай фабрыцы «Герой працы», знаходзіцца ў 25 кіламетрах на ўсход ад Гомеля. І вядомы ён не толькі мясцовымі сшыткамі, якімі карыстаюцца ці не ўсе школьнікі краіны. У старым памяшканні фабрыкі месціцца Добрушская цэнтральная бібліятэка. Яе дырэктар Алена Агеева распавядае:

— Спусташальныя наступствы чарнобыльскай трагедыі праніклі і ў духоўную сферу. Не да чытання, калі рушыцца звыклы лад жыцця, адольваюць хваробы. На жаль, дзве бібліятэкі давялося зачыніць — летась у населеных пунктах, дзе яны функцыянавалі, засталася менш як сто чалавек. Але цяпер у так званы перспектывны вёскі раз на месяц прыязджаюць аўтабібліятэкі, і кнігі можна абмяняць на новыя альбо заказаць патрэбнае выданне. Так абслугоўваюцца 27 населеных пунктаў.

Цяпер у раёне больш як 25 тысяч чытачоў. Гэта каля 56 працэнтаў ад усяго насельніцтва рэгіёна. На яго тэрыторыі — 5 аграгарадкаў, у кожным — утульная, сучасная бібліятэка з камп'ютэрамі, выхадам у Інтэрнет. Бібліятэкі маюць выдатныя фонды, якія камплектуюцца лепшай літаратурай, абавязкова — сацыяльна значнымі, беларускамоўнымі выданнямі. Для гэтага ЦБС супрацоўнічае з усімі дзяржаўнымі выдавецтвамі.

— Мы прыкмецілі: нават пенсіянеры цікавяцца сучаснымі аўтарамі, гістарычнай літаратурай, — працягвае Алена Іванаўна.

З задавальненнем чытаюць тут кнігі земляка Івана Шамякіна (ён нарадзіўся ў вёсцы Карма Добрушскага раёна), творы Уладзіміра Караткевіча, Н. Батраковай, Э. Сколева, В. Кадзетавай, П. Пранузы. Заўсёды жадаюць гасць — М. Башлакоў. З беларускай перыёдыкі вельмі папулярны часопіс «Нёман», таксама — «Малодосць», чакаюць новых нумароў «Гаспадыні» ды «Хозяина». «ЛіМ» найбольш папулярны сярод настаўнікаў ды клубных работнікаў. Між іншым, з 2005 года дзейнічае тут паэтычны народны клуб «Натхненне», які не так даўно выпусціў у свет зборнік вершаў «Як кропелькі жыцця». А сябра клуба Вольга Астапенка стала пераможцай I-га літаратурнага конкурсу імя Кірылы Тураўскага, які быў абвешчаны Гомельскім аблвыканкамам і Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Сустрэчы на сваёй тэрыторыі

Санаторый-прафілакторый лідскіх хімікаў "Вясёлка" не раўня знакамітаму "Радоны", што паблізу Дзятлава, але і здраўніца "Вясёлка" робіцца ўсё больш вядомай і прывабнай. Тут усё часцей адпачываюць і леацца замежныя грамадзяне, у тым ліку і творцы. Вось і нядаўна ў "Вясёлцы" прайшлі адраўленне мае даўнія сябры з польскага Беластока — таленавіты паэт Падаляшч Віктар Швед і вядомы публіцыст Міхась Хмялеўскі. Нашым гасцям спадабаліся лідская старонка, санаторнае лячэнне, сустрэчы з прыхільнікамі іх творчасці. Дарэчы, шэраг чытачоў атрымаў ад беластоцкіх беларусаў кнігі-падарункі з аўтаграфамі.

Даведаўшыся пра пабыўку ў санаторый шаноўных людзей, у "Вясёлку" наведваюцца з Мінска паэт Яўген Міклашаўскі, ураджэнец Беластоцка.

І яшчэ пра адзін факт. "Вясёлка" знаходзіцца паблізу колішняй сядзібы бацькоў Ежы Путрамента, вядомага польскага пісьменніка і блізкага сябра Максіма Танка. Таму варта было б, на думку нашых гасцей і мясцовых краянаўцаў, мець на будынку санаторыя адпаведную мемарыяльную дошку.

Алесь ЖАЛКОЎСкі

г. Ліга

Зрабіць лепшым наш свет

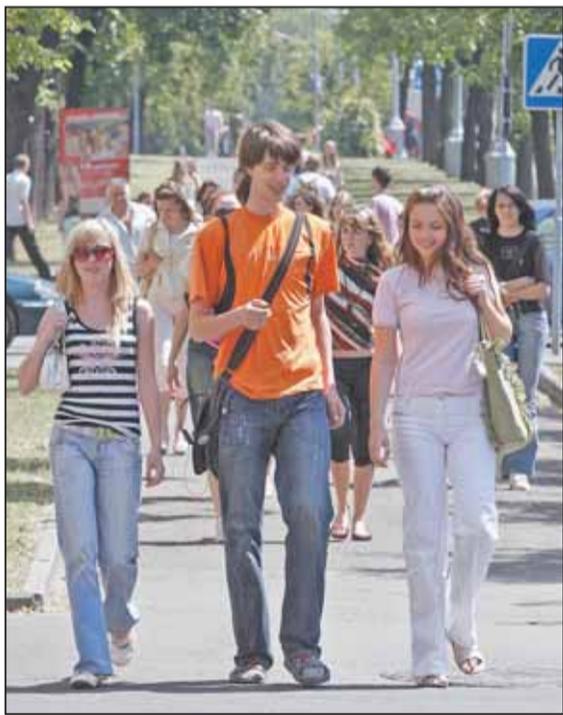
Вось ужо шаснаццаць год мы жывём у незалежнай дзяржаве. Мы атрымалі магчымасць самастойна вызначаць, што нам патрэбна, а што не вельмі. Мы — гэта моладзь, рашучая, прагрэсіўная і дзейная.

Моладзь — гэта будучыня любой краіны, яе магутны рухавік, які ні на хвіліну не спыняе сваёй працы.

Разнастайныя турніры, выставы і алімпіяды штогод адкрываюць нам новыя імёны крэатыўных, мэтанакіраваных юнакоў і дзяўчат. Вялікая колькасць міжнародных конкурсаў і спаборніцтваў дзаволіла пераканацца: Беларусь — невычэрпная крыніца талентаў. Можна прыгадаць, напрыклад, перамогу Ксеніі Сітнік на прэстыжным конкурсе "Еўрабачанне"...

У нашай краіне існуюць найлепшыя ўмовы для рэалізацыі сваіх уменняў і талентаў. Працуюць музычныя школы, гурткі па дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, шматлікія спартыўныя секцыі і студыі жывапісу.

Аднак многія маладыя людзі яшчэ не вызначыліся да канца, не зразумелі і не ўсвядомілі свайго прызначэння ў грамадстве. Калі назіраеш на вуліцы за моладдзю, якая сабралася на чарговую вечарынку, то часам толькі расчароўваешся. Бясконцыя бутэлькі піва і цыгарэты — вось тое, што стала мэтай аб'яднання сённяшніх "тынэйджраў". Шкада — бо ў свеце ёсць столькі дзівосаў і найцікавейшых заняткаў.

Што ж рабіць? Вядома, не шпігаваць сябе атрутай кшталту нікаціну альбо хмелю, а... дапамагчы! Заахваціць блізкага чалавека зрабіць нейкую карысную справу, зацікавіць навінкамі літаратуры ці музыкі, здзівіць, адлюстравышы свет у такіх звычайных і незвычайных адначасова фарбах. Прапанаваць свайму расчараванаму ў жыцці сябру разам запісацца ў секцыю па шашках, наведаць выставу ў музеі ці правесці чарговы выхадны ў кінатэатры.

Шэраг актыўных маладых людзей, якія заклапочаны будучыняй сваёй дзяржавы, аб'яднаў вакол сябе Беларуска-рэспубліканскі саюз моладзі. Яго валанцёры праяўляюць сябе ў працоўных лагерах, дапамагаюць адзінокім, састарэлым і хворым людзям, наведваюць ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны...

Часам даводзіцца чуць не вельмі прывабныя словы ад моладзі наконт такога роду мерапрыемстваў. У падобных выпадках пытаешся: "А што ты зрабіў для грамадства? Якія сілы ты накіраваў на тое, каб зрабіць свет прыгажэйшым і больш добрым?".

Крытыкаваць можа толькі той, хто паспеў ужо зрабіць што-небудзь для грамадства.

Алена СІНЯКОВІЧ,
вучаніца 11 "А" класа
СШ №2 імя К.Крапівы
г. Узда

Фота К. Дробава

Ён даўно тут не госць

Я скажу, што такое здараецца рэдка, але ўсё ж здараецца, калі ў адзін і той жа дзень, адной і той жа школе дораць цэлую бібліятэчку паэзіі з аўтографамі вядомых літаратараў.

Здарылася гэта ва Ушачах. Менавіта тут, у актавай зале райвыканкама адбыўся творчы вечар земляка, лаўрэата шэрага літаратурных прэмій, паэта Алега Салтука.

Шчырымі апладысмантамі вітала немаленькая зала і яго самога, і яго сяброў з Віцебска ды Глыбокага.

— Тут я не самазванец, бо непадалёк адсюль у вёсцы Якаўкі пад самымі прыгожымі аблокамі і ў самай вясёлай ад фарбаў і кветак хаце жыве мой стары і дарагі бацька, які яшчэ ў 1962 годзе пераехаў туды разам з сям'ёй на радзіму сваіх бацькоў з вёскі Рыжэнькі, што на Шуміліншчыне.

Так, Алег Салтук даўно не госць ва Ушачыне, бо і свае першыя працоўныя крокі зрабіў ён тут, у рэдакцыі раённай газеты "Патрыёт", і сёння завітвае часта. Ён неаднаразова пісаў пра гэты край,

яго людзей на старонках абласной газеты "Віцебскі рабочы".

Напэўна, самую істотную чалавечую і паэтычную сутнасць Алега Салтука акрэсліў яго блізкі зямляк, былы галоўны аграном саўгаса "Глыбачаны" Яўген Аксяновіч:

— Я ўважліва сачыў за творчасцю Алега яшчэ з яго патрыятычных радкоў. Думалася напачатку: ну хто не піша вершаў у юнацтве? Ды не, аказалася, што пісалі многія, а паэмамі зрабіліся адзінкі. Чаму? Перш за ўсё — талент, па-другое — нястомная праца. Сёння перад намі чалавек, якога калісьці, з першым пяшчотным пацалункам маці, пацалавала і неба...

Гучалі вершы, успаміны, песні. А адну з іх на словы земляка, «Ушачаначку», музыку якой напісаў самадзейны кампазітар Сяргей Парашкін, спявала ўся зала.

Доўга падпісаў паэт ушачанам свае кнігі вершаў і паэм "Не разлюбі..." і "На вейцы веку".

Ад свайго імя, ад імя сяброў-літаратараў, што таксама выступілі на вечарыне і падпісалі свае кніжкі Ушачкай сярэдняй школе, — Уладзіміра Сауліча, Вольгі Русілікі, Алеся Жыгунова, Міледзія Кукуця, Ганны Зінкевіч, Міхася Мірановіча — Алег Салтук падзякаваў аддзелам культуры і адукацыі райвыканкама, ЦРБ імя Е.Лось, усім тым, хто ладзіў сябрыню і хто прыйшоў на гэтае, хоць і маленькае, але ж вельмі паэтычнае свята.

Васіль ЖЫВІЦА

Літаратурныя навіны Гомельшчыны

Паэтычны дэсант ва ўніверсітэт

Паэзія акрыляе прасветленай прыгажосцю мары. Чаго так не стае нам у будзённай мітусні, пагоні за наладжваннем быту. Ці не таму з такой радасцю спатолілі гэтую смагу прыхільнікі прыгожага пісьменства — студэнты і выкладчыкі філалагічнага факультэта ГДУ імя Ф. Скарыны.

У Міжнародны дзень паэзіі на сустрэчу да іх завіталі 15 паэтаў-гамельчан — членаў абласной арганізацыі грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі". Сустрэчу адкрыў загадчык кафедры беларускай літаратуры, прафесар, доктар філалагічных навук Іван Штэйнер.

2007 год асвечаны 125-гадовымі юбіляямі айчынных класікаў — Янкі Купалы і Якуба Коласа. Старшыня абласнога аддзялення грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі" Уладзімір Гаўрыловіч, нагадаўшы пра гэта, расказаў пра творчыя конкурсы, у якіх зараз удзельнічаюць літаратары Палесся. У сустрэчы бралі ўдзел Тамара Кручэнка, Яўген Калашнікаў, Аляксандр Врубель, Іван Бісеў, Ніна Шклярава, Алена Агіна, Лілія Вялічка, Мікола Ждановіч, Алена Кобзева, Святаслаў Крупенька, Аляксандр Атрушкевіч і іншыя.

Да 70-годдзя Валянціна Распуціна

Вядомы пісьменнік Расіі Валянцін Распуцін нядаўна адзначыў сваё 70-годдзе. У спецыялізаванай Славянскай бібліятэцы Гомеля адбыўся літаратурны вечар у яго гонар.

Прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі Гомельшчыны азнаёміліся з выставай кніг пісьменніка "Расія — боль маёй душы", пачулі разважаны кандэдата філалагічных навук, дацэнта кафедры рускай і сусветнай літаратуры філалагічнага факультэта ГДУ імя Ф. Скарыны Н. Кашпай пра творчасць Распуціна.

На юбілейнай вечарыне выступілі члены абласной арганізацыі "Саюз пісьменнікаў Беларусі" Ю. Фатнеў, І. Бісеў, зямлячка В. Распуціна Г. Турчына. Выдатна выступілі на вечарыне квартэт баяністаў каледжа мастацтваў імя Н. Сакалоўскага пад кіраўніцтвам Барыса Давыдава і салістка Тамара Макушынская.

Творчасць і спорт — сябры

Легкаатлетычны крос на прызы Гомельскага абласнога аддзялення грамадскага аб'яднання "Саюз пісьменнікаў Беларусі" і ўстановы "Рэдакцыя газеты "Новае Палессе" прайшоў днямі на стадыёне сярэдняй школы № 3 горада Жытківічы.

Пераможцы атрымалі дыпламы і ўзнагароды ад старшыні Гомельскага абласнога аддзялення Саюза

пісьменнікаў Беларусі, галоўнага рэдактара "раёнкі" У. Гаўрыловіча. Каманда дзіцячай юнацка-спартыўнай школы "Юнацтва" атрымала ў падарунак кнігу "Мы — беларусы", у якой змешчаны матэрыялы пра самых шанюўных прадстаўнікоў беларускай нацыі XX стагоддзя.

Слова Коласа яднае

У "Паляўнічым доміку" ў Гомелі на працягу месяца працавала ўнікальная выстава "Слова Коласа яднае: Гомельшчына ў жыцці паэта". Яна прысвячалася 125-годдзю беларускага Песняра. Выстава арганізавана дзякуючы сумесным намаганням Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа і дзяржаўнай установы "Гомельскі палацава-паркавы ансамбль".

Гамельчане ўбачылі ўнікальныя экспанаты — асабістыя рэчы класіка беларускай літаратуры. Экспанаваліся таксама карціны беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага, аб'яднаныя ў серыю "Радзіма Якуба Коласа". Вялікую групу экспанатаў склалі фотаздымкі, дакументы, плакаты, якія былі выданы да 120-годдзя славутага майстра слова. Вылучаліся экспанаты, якія распавядаюць пра сувязі Коласа з Гомельшчынай. А ён тут бываў неаднаразова, наведваў Гомель, Калінкавічы, Мазыр, сустракаўся з дзедам Талашом.

Адкрыццё выставы атрымалася вельмі яркім. Цудоўныя беларускія песні, у тым ліку і напісаныя на коласаўскія вершы, выканаў народны музычны ансамбль "Славянчак", які прыехаў з радзімы пісьменніка са Стаўбцоўшчыны. На ўрачыстасць былі запрошаны і літаратары. Ад іх імя выступіў старшыня Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч. З паэтычным прывітаннем выступіла гомельская паэтэса Ніна Шклярава. Удзел у мерапрыемстве бралі паэты М. Болсун, Л. Вялічка, А. Вагіна. На працягу месяца таксама супрацоўнікі музея запрашалі на літаратурныя сустрэчы паэтаў і празаікаў — членаў Гомельскага абласнога аддзялення ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі".

На службу музам

На базе спецыялізаванай Славянскай бібліятэкі актыўна працуе школа маладых літаратараў, арганізаваная пры Гомельскім абласным аддзяленні ГА "СПБ". Гомельская паэтка, аўтар некалькіх паэтычных кніг, Ніна Шклярава запрашае на пасяджэнні юных паэтаў і прафесійных аўтараў. Урокі майстэрства маладым людзям далі паэты Н. Шклярава і Іван Бісеў.

Клопат пра творчую моладзь вобласці — адзін з напрамкаў разнастайнай дзейнасці рэгіянальнай творчай суполкі. Навучаюцца ў школе-студыі маладых літаратараў у асноўным студэнты ВНУ і гомельскія школьнікі.

У. ПРЫАЗЁРНЫ

Шчыра прызнаюся, я не з'яўлялася прыхільніцай таленту гэтага артыста. Магчыма, мяне адштурхнуў халёны прыгожы мужчынскі твар з правільным савецкім "прыжмурам" і ніякаватасць ад шматлікіх сацыяльных ролей, што былі ўвасоблены ім у кінематографіі і на тэатральнай сцэне.

Ён мог быць выдатным Гамлетам, Макбетам, каралём Лірам...

2006 г. у выдавецтве "Мастацкая літаратура" пад назвай "Николай Еременко. А свет не погас..." складаецца з дзвюх частак. У першай з іх словамі самога акцёра, ягонага не менш знакамітага сына, вядучых мастацтвазнаўцаў і тэатральных крытыкаў распавядаецца пра жыццёвыя і творчыя старонкі біяграфіі артыста, пра яго характар і нялёгкае лёс. Другая частка складаецца з лірычных лістоў жонкі артыста — Галіны Арловай да мужа і сябра. Пра талент акцёра, ягоныя чалавечыя якасці ўспамінаюць яго сябры, папелчнікі, аднадумцы: Аляксей Дудароў, Расціслаў Янкоўскі, Мікалай Пінігін, Ігар Лучанок, Іван Міско, Мікалай Матукоўскі, Віктар Манаеў, сястра артыста Валянціна Яроменка ды іншыя. Кніга багата праілюстравана, у ёй сабраны рэдкія фотаздымкі з сямейнага і тэатральнага архіваў. Тут можна пабачыць кадры з фільма "Людзі і звыры", нашумелага ў свой час, менавіта ён зрабіў знакамітым на ўвесь Савецкі Саюз беларускага артыста, які так удала сыграў ролю лейтэнанта Аляксея Паўлава.

На сямейных фотаздымках прыгожыя і годныя постаці трох знакамітых народных артыстаў: двух Мікалаеў — старэйшага і маладшага, жонкі і маці Галіны Арловай. Калі

ўглядаешся ў іх пчаслівія шляхетныя твары, пераконваешся ў шчырасці і сапраўднасці гэтых людзей: сваё жыццё яны пражылі годна і прыгожа.

З успамінаў самога Мікалая Яроменкі-старэйшага мы даведваемся пра ягоную ваенную маладосць. Ён распавеў пра трохгадовыя пакуты ў нацысцкіх канцлагерах пасля двух няўдалых месяцаў вайны. Перад вачамі чытача паўстаюць жудасныя рэаліі тых часоў, калі юнак разам з іншымі ваеннапалоннымі з розных краін свету змагаўся за сваё жыццё і чалавечую годнасць. Пабачыўшы ў палоне здраду, здзекі, жорсткасць і подласць, тады яшчэ васемнаццацігадовы юнак не толькі не ператварыўся ў звера, а здолеў захаваць у сэрцы веру і любоў да ўсяго чалавечтва, скіраваць свае ідэалы ў партыйнае рэчышча, паверыць у камуністычныя ідэалы. З успамінаў яго блізкіх і сяброў мы даведваемся, што Мікалай Яроменка пранёс гэтую шчырую веру і любоў праз усё жыццё. Ён займаў кіруючыя пасады, кантактаваў з палітычнай элітай, але жыві вельмі сціпла. Мікалай Мікалаевіч Яроменка быў сапраўдным савецкім чалавекам, шчырым партыйцам.

Не шмат якія артыстычныя сем'і могуць пахваліцца ста-

більнасцю, ўзаемнай павагай і разуменнем адно аднаго, але любяць пры гэтым залічваць сябе да "арыстакратыі". А вось словы Мікалая Яроменкі-маладшага, якія ёсць у кнізе: "Мы не арыстакратычная сям'я, якая жыве па законах клана. Іронія, самаіронія, жартаўлівыя адносіны паміж сабой — стыль нашых узаемаадносін. Бацьку я заўсёды называю Ярома. Так да яго і звяртаюся. І гэта нармальна. Дыскусіі, абвінавачванні: не так, быццам, ваша пакаленне жыло, не ў тых ідэалах верыла — Божа, ратуі мяне ад гэтага. Не справа сына — выкрываць бацьку ў тым, у чым той невінаваты. За гэта пакланіцца яму трэба да самай зямлі..." А як цудоўна сказана сябрам і папелчнікам па купалаўскай сцэне Віктарам Манаевым пра ўзаемаадносіны Галіны Арловай і яе знакамітага мужа: "Паміж сабою яны былі больш, чым муж і жонка. Як людзі разумелі і як умелі выказаць сваі пачуцці! Вачыма, усмешкамі, апладысмантамі. Не вымаўляючы слоў, якія і не патрабаваліся. Іх любілі. Імі любаваліся. Мяне гэта заўсёды ўражвала..."

Уражваюць чытача і шчырыя прызнанні ў любові і павазе калег, сяброў. Імі прасякнута ўся кніга. Усе яны ў адзін голас сцвярджаюць, што

мы страцілі рэдкі талент, што яго артыстычныя здольнасці выкарыстоўваліся на адну дзесятую. З горыччу чытаеш прызнанне Мікалая Яроменкі-маладшага: "Бацька граў па-майстэрску. Але гэтыя ролі нагадвалі мне ўзлётную паласу, якая абарвалася недзе пасярэдзіне. З яе мог узляцець маленькі самалёт, а лайнеру там не было чаго рабіць..." А Мікалай Матукоўскі пасля прэм'еры спектакля "Касцюмер", выдатна пастаўленага М. Пінігіным, прызнаўся, што ўсе зразумелі і адчулі, каго страчвае ў асобе Яроменкі-старэйшага беларускі тэатр. Менавіта ў гэтым спектаклі ён давеў, што мог бы быць выдатным Гамлетам, Макбетам, каралём Лірам. Мог бы стаць, але не стаў. Хто ў тым вінаваты? На думку М. Матукоўскага, яму не далі сыграць гэтыя ролі рэжысёры, яны не разгледзелі ў ім такіх герояў. Гэтыя старонкі яго жыцця так і засталіся ненапісанымі.

Чытаючы гэтую, па-сапраўднаму добрую кнігу, літаральна адчуваеш той узнёслы і чысты свет, які пакінуў у душы гэты неардынарны і таленавіты чалавек. І робіцца сумна, што пры жыцці Мікалая Яроменкі-старэйшага мне здавалася, што ён "не мой" артыст, што не знайшлося часу паглядзець хаця б палову спектакляў з яго ўдзелам. У кожным разе, у мяне такое ўражанне ад працытанага. Магчыма, у вас будзе іншае...

Ірына КЛІМКОВІЧ

Летапіснае сказанне пра паразу Вітаўта

"Сказанне пра бітву на Ворсклі" — надзвычай каштоўны помнік беларускай рыцарскай літаратуры, які быў напісаны невядомым аўтарам у канцы XIV ст., або на самым пачатку XV ст. Твор захаваўся ў складзе Супрасльскага летапісу.

У цэнтры апаведа — трагічны падзеі вайсковага паходу харугваў Вялікага княства Літоўскага ў 1398 г. пад кіраўніцтвам князя Вітаўта на Залатую Арду, які скончыўся страшэннай паразай і нечуваным спусташэннем праціўнікам усходнеславянскіх земляў.

Найбольш адметная рыса "Сказання..." — выключная дакладнасць гістарычных дэталей. Так, аўтар вельмі падрабязна піша пра склад войскаў Вітаўта, у які ўваходзілі хан Тахтамыш з яго атачэннем, а таксама шматлікія дружны з прадастаўнікоў іншых народаў — немцаў, жамойтаў, малдаванаў. Письменнік канкрэтна паведамляе час і месца гістарычнай бітвы — 12 жніўня 1398 г., у аўторак, на рацэ Ворсклі.

Як вынікае з аналізу тэксту, аўтар разглядаў гэтую вайсковую кампанію Вітаўта як авантуру, зусім непрадуманы крок вялікага князя. Письменнік відавочна асуджае імперскую, вайскова-мілітарную стратэгію Вітаўта, які планавалі з дапамогай войска, уключаючы наёмнікамі, пасадыць у Залатой Ардзе свайго саюзніка хана Тахтамыша,

а затым, пры яго садзезненні, падпарадкаваць усе славянскія землі і "астатні свет". Менавіта празмерныя ўладныя памкненні і асабістыя палітычныя амбіцыі князя Вітаўта, як паказвае семантыка твора, прывялі да трагедыі, поўнага разгрому харугваў ВКЛ, велізарных людскіх і матэрыяльных стратаў.

У выніку, паводле "Сказання...", войскам ВКЛ не толькі не ўдалося падпарадкаваць татараў, як наспешліва і самаўпэўнена выхваляўся Вітаўт напярэдадні кампаніі, а наагварот, Кіеў, які на той час уваходзіў у склад ВКЛ, мусіў заплаціць астрапамічны выкуп хану Цемір-Ціклуу. Астатнія ж тэрыторыі гаспадарства — гарады і паселішчы, пакінутыя без абароны, сталіся аб'ектам

бязлітаснага рабавання ардынскімі заганамі. Татары, як пішацца ў творы, дайшлі ажно да Вялікіх Лукаў — тагачаснай паўночна-ўсходняй мяжы ВКЛ.

Аўтар "Сказання...", такім чынам, не ідэалізуе Вітаўта і не ўхваляе яго агрэсіўнай знешняй палітыкі. Ён стварае даволі аб'ектыўны малюнак тагачасных палітычных і вайсковых падзей. Письменнік пры гэтым балюча перажывае за лёс суайчыннікаў, выказвае глыбокую занепакоенасць будучыняй краіны і дзяржавы.

"Сказанне пра бітву на Ворсклі" перакладзена паводле Супрасльскага летапісу (Арк. 35 — 37 адв.) Гл.: ПСРЛ. 1980. Т.35. С. 73.

Іван САВЕРЧАНКА, доктар філалагічных навук

СКАЗАННЕ ПРА БІТВУ НА ВОРСКЛІ

У 1398 годзе адбылася бітва вялікага князя Вітаўта з Цемір-Ціклуем.

Вялікі князь Вітаўт Кей-стутавіч сабраў велізарнае войска. У яго склад уваходзілі: хан Тахтамыш з атачэннем, літва, немцы, ляхі, жамойты, татары, малдаване, паляне. Шмат князёў узначальвалі вайсковыя аддзелы. І была гэта магутная ратная сіла.

Шматлікія ўзброеныя харугвы наважыліся ісці супраць Цемір-Ціклуя.

І выхваляўся Вітаўт сваімі планами, прамаўляючы:

— Пойдзем і захопім татарскую зямлю. Пераможам хана Цемір-Ціклуя і возьмем яго гаспадарства. Паставім на яго месца хана Тахтамыша, а ён дапаможа нам стаць валадаром над усімі славянскімі землямі і астатнім светам.

І рушыла войска вайной на татараў.

Хан Цемір-Ціклуі такса-

ма сабраў велічэзнае войска на чале з ардынскімі князямі.

Сустрэліся Вітаўт з Цемір-Ціклуем у полі, на рацэ Ворсклі. 12 жніўня, у аўторак, адбылася страшэнная бітва.

І папусціў (паспрыяў) Бог татарам. Пасля працяглага змагання яны перамаглі.

Вялікі князь Вітаўт з рэшткамі дружны мусіў уцякаць.

А вось імёны разгромленых літоўскіх князёў: князь полацкі Андрэй Альгердавіч і яго брат бранскі князь Дзімітрый; князь Іаан Дзімітравіч Кындыр; князь Андрэй, пасынак Дзімітрыя; князь Іаан Еўлашковіч; князь кіеўскі Іаан Барысавіч; князь смаленскі Глеб Святаславіч; князь Леў Карыятовіч і яго брат князь Сямён; князь Міхайла Падбярэзскі і яго брат князь Аляксандр; князь Міхайла Даніловіч і яго брат князь Дзімітрый; князь вальнскі Фёдар Патрыкiewіч; князь Ямантовіч; князь бельскі Іаан Юрэвіч; князь кракаўскі Выспытка.

Пасля перамогі хан Цемір-Ціклуі без перашкодаў прыйшоў да Кіева. Ён узяў з горада выкуп у памеры 3000 літоўскіх рублёў.

Потым хан дазволіў усім сваім татарскім заганам заваёўваць і рабаваць землі Вялікага княства Літоўскага. І рабавалі татары няшчадна, дайшлі ажно да Вялікіх Лукаў.

Шмат зла ўчынілі татары на абшарах Вялікага княства Літоўскага, а затым адхлынулі ў сваю зямлю.

Пераклаў Іван САВЕРЧАНКА

Беларуская паэзія апошнім часам усё часцей звяртаецца да сцвярдзення рэлігійна-хрысціянскіх маральна-філасофскіх каштоўнасцей. Актыўна развіваюць яе духоўна-ірацыянальную плынь Д. Бічэль, Г. Тварановіч, М. Дукса, Н. Мацяш і інш. Прыкметнае месца сярод іх належыць паэту і філосафу Зьнічу (Алегу Бембелю). Ён з'яўляецца аўтарам некалькіх, у тым ліку і паэтычных кніг: «Роднае слова і маральна-эстэтычны прагрэс» (Англія, 1985), «Рэха малітвы» (Нью-Йорк, 1988) і «Саната ростані» (Беласток, 1988).

З Хрыстом «і на Фаворы... і на Крыжы...»

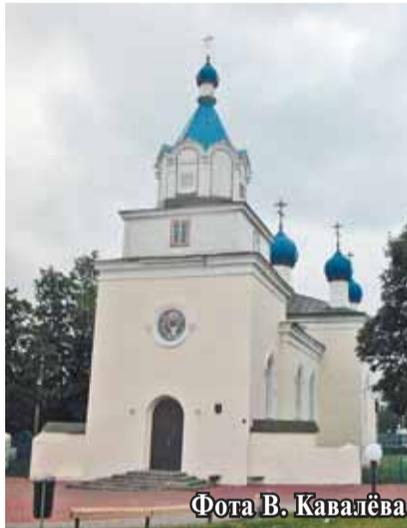
На пачатку 2007 года ў «Слонімскай друкарні» выйшаў новы зборнік вершаў Зьніча «За мурам». Дакладная назва — «За мурам: саната вяртаньня ў чатырох частках». Выкарыстанне элементарнай санатна-сімфанічнай формы ў пабудове паэтычных кніг, як сцвярджае аўтар, стала для яго традыцыйным, пачынаючы ад «Санаты ростані».

Богачалавек і трагедыя блуднага сына, каханне нябёснае і жарсці зямныя — так вызначае галоўную і пабочную тэмы сваёй новай кнігі сам Зьніч. І гэта сапраўды так. Але калі б патрэбна было вызначыць генеральную лінію — тэму — каротка і дакладна, то ёю маглі б стаць назва аднаго з вершаў «Хрыстос і Айчына». Гэты лейтматыў чырвонай і балючай ніткай праходзіць праз усе чатыры часткі кнігі і праз сэрца самога аўтара. І калі тэма кнігі — Хрыстос і Айчына, то сімвал кнігі — сэрца. Не дарма яно вынесена на вокладку... Сэрца, падзеленае непарушнай і цвёрдай лініяй — мурам — на свет Хрыстоў і свет антыхрыстаў. Сэрца — не толькі як усеаб'ёмнасць, усезмяшчальнасць сусвету, але і як вобраз самага дарагога і высокага: «сэрцайка — Святая Беларусь» («На духоўных абшарах Эўропы»). Сэрца яшчэ — крытэрыі вымярэння значнасці чалавека і вышынні яго духу, сэрца — крытэрыі вернасці, як, напрыклад, у вершы «Святая жэны»:

...Айчына зямная мая,
хто прысна цябе
памінае?..
як рэха забранага раю,
пальнам услана Зямля...

Але хіба найлепшым узорам гэтага хрысціянска-грамадзянскага адзінства з'яўляецца верш «Гімн Белай Русі», пакладзены на музыку М. Агінскага:

...Краю мой, ты палёг
у сэрцы зямлі,
Эўропаю названай...
пакрыты Плашчаницаю —
Хрыстом...
пакліканы — Апосталам...
хрышчоны —
Роўнаапостальным
у веры Праваслаўнай...
ратуешся малітвай
і пастом...
Для лірычнага героя Зьніча

Фота В. Кавалёва

Беларусь і Праваслаўе ўспрымаюцца як сінонімы, а вобразна ён гэтае ўз'яднанне называе сімфоніяй: «...славім Госпада Хрыста Сымфоніяй Царквы і Дзяржавы...» Больш за тое, лірычны герой бачыць Мінск цэнтрам Праваслаўя: «...а покуль — хай будзе ў Менску — Канстантынопаль!» Роўнаснымі для яго з'яўляюцца вобразы Хрыста і Айчыны, а таму гістарычны сцяг узносіцца да значэння Плашчаницы і становіцца святэняй. Паядноўвае, злучае вобразы Хрыста і Айчыны шлях пакуты — шлях раскрыжавання, які творыць іх непахісна-адзінымі ў сьвядомасці лірычнага героя.

Хрыстос і Айчына... І як частка гэтай усеаб'ёмнасці выступае паняцце — сувярэнне — Хрыстос і мова. Царкоўнаславянскую мову, на якой адбываюцца набажэнствы ў царкве, аўтар у вершы «Мова» называе Славянскай і ў ёй бачыць першапрычыну славянскага адзінства («Мовай Славянскай Гасподзь аб'яднаў люд і абшар Праваслаўны...») і ўзаемаразумення («...з Мовы Славянскай сумоўе культур і Праваслаўных плямёнаў вырасла...»). Не меншае значэнне аўтар надае мове беларускай, або, як ён яе называе, крывіцкай. Яшчэ ў зборніку «Саната ростані» паэт выказваў трывогу за свой народ — «счарнеюць душы ў торбах моў чужых» і верыў, што «пад Сонцам спраўдзіцца Хрысціянская Крывіцкая Царква». Перамены часу — беларуская мова пачала ўжывацца ў набажэнствах (праўда, яшчэ даволі абмежавана), на беларускую мову ажыццяўляецца пераклад Евангелля — са-

дзейнічалі таму, што лірычны герой успрымае родную мову як «Мову Плашчаницы», «Мову на Крыві». Лірычны герой бачыць родную мову «і Літургічнай... і дзяржаўнай... і мовай чыстае красы, што лашчыць ружы й верасы...» Яна ўвабрала ў сябе і славянскую агульнасць, і сваю адметнасць, і «дух Хрыстовых святароў». Цытаваны намі верш «...а дзе абшар Крывіцкай мовы?..» можна лічыць праваслаўным гімнам беларускай мовы.

Лірычны герой кнігі «За мурам» не абмянае сучаснасць, не замыкаецца ў сваім унутраным свеце манаскага жыцця. Ён выступае супраць войнаў і царкоўных расколаў, супраць бязбожжа і ганення веры. Паэта хвалюе не толькі Беларусь («...першыя класы пусцеюць... могілкі — жах!.. як растуць...»), не толькі Русь («Бела... Вяліка... Кіева...») і праваслаўны свет, а лёс усяго чалавецтва:

...як уваскрасіць
Беларусь?..
сумовіцца —
па-беларуску...
...як уваскрасіць
чалавецтва?..
Богачалавек —
пусціць у сэрцы...

Паэзіі Зьніча ўласцівы не толькі высокія грамадзянскія ноты, падчас — нават дэкларацыйныя, але і глыбока псіхалагічныя:

...бы апошні плямёстак
валошкі..
кожны дзень можа быць
апошнім... —
асабліваю вастрыню
надае кожнаму дню...

Тонкія лірычныя ноты вызначаюць вершы Зьніча пра каханне. Каханне — гэта і «сьпелы спрадвечнага Ладу», у якіх гучыць «Сіла й Краса», і ў той жа час — глыбокая ўнутраная барацьба лірычнага героя (або лірычнай гераіні — калі верш напісаны ад імя жанчыны) паміж разуменнем зямным і боскім, паміж усведамленнем граху і абавязку:

...пакутліва —
для жарсцяў —
паміраю...
асеньніх бліскавіц
святло лаўлю...
Гасподзь мне —
праз жанчын —
адкрыў зямлю...
а праз цябе —
зямны куточак
раю...

Вершы Зьніча, акрамя глыбіні сэнсавай, маюць і глыбіню вобразную: каханне — надхмарнае (высокае!), «зьнічка — з рабрыны Зьніча» — па аналогіі, як Ева — з рабра Адама:

...Богу й бліжнім служы
ў паслушаньнях...
і ня йрві ланцугі згарача...
замірай —
у надхмарным
каханьні... —
нібы зьнічка —
з рабрыны Зьніча...

І ўсё ж вернасць паэта Хрысту — аднойчы і назавсёды абраная, разуменне таго, што пекла — гэта «вечнасць без Хрыста», робяць жаданне лірычнага героя быць заўсёды з Хрыстом цвёрдым і непахісным:

...іду ізноў да аналою...
о, Хрысьце мой,
гапамажы,
каб я заўсёды быў
з Табою —
і на Фаворы...
і на Крыжы...

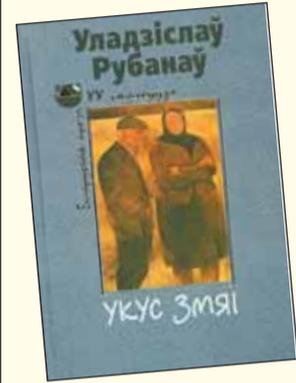
Праваслаўе стала сутнасным нападуненнем не толькі знешняга, але і ўнутранага жыцця паэта, яго ісцінай і духам.

Мастацкая вобразнасць і скандэсанаванасць філасофскай і тэалагічнай думкі надаюць паэзіі Зьніча глыбіню і сапраўдную духоўнасць. Вершы новай кнігі закрываюць самыя глыбокія струны душы чытача. Вядома, пры той умове, што яны (гэтыя струны) у чытача будуць.

Ала НІКІПОРЧЫК

Нашчадкам на ўспамін

Выйшлі два познія раманы Уладзіслава Рубанава (Уладзіслаў Рубанаў, «Укус змяі: раманы — Мінск: Маст. літ., 2007. «Беларуская проза XX стагоддзя»), адметнага і, як ні прыкра казаць, падзбытага ўжо нашага празаіка.

Агульны закон сучаснай літаратуры такі, што кніга, напісаная 10—15 гадоў таму, напалову не існуе. Яна заносіцца ў пэўныя плыні, тэндэнцыі і амаль знікае. І толькі твор сапраўды таленавіты, **важлівы**, як пісаў Уладзімір Караткевіч, — толькі такі твор застаецца актуальным, краенае, агаломшвае людзей наступнага пакалення.

Скажу шчыра, раман «Укус змяі» ўразіў мяне надзвычайна. Няпросты ён, месцамі няроўны, не дае прамых адказаў на пастаўленыя пытанні, і, можа, менавіта сваёй неадназначнасцю і адметны. Тут не эстэцкая асалода ад тэксту (хоць мова ў Рубанава жывая, сакавітая, трапаная), пісьменнік пад новым вуголом зроку асэнсоўвае беларускі шлях ад 30-х гг. да нашых дзён — тэма для нашай літаратуры не новую.

Трохі пра сюжэт: Рубанаў паказвае гісторыю краіны праз гісторыю аднаго вясковага роду — Гляцэвічаў. Мы бачым тут і раскулачванне дбайнага гаспадара Пятра Гляцэвіча, блуканне па пакутах яго сына Апанаса і ўнука Глеба (дзеянне даходзіць да другой паловы 80-х). Па сутнасці, гэта тыповы натуралістычны «сямейны раман», абумоўлены пазітывісцкай тэорыяй І. Тэна «раса — асяроддзе — момант гісторыі». І падобны пасыл не будзе тут прывязкай, бо да такой высновы прыходзіць сам аўтар. Беларуская гісторыя, лічыць ён, пабудаваная на жорсткім супрацьстаянні розных родаў. Чалавеку наканавана быць такім, якім яго выхавала сям'я. Спосаб мыслення перадаецца ад бацькі да сына, і нешта ў ім зрушыць немагчыма. Героі пераязджаюць з вёскі ў горад, вандруюць па Саюзе, але, куды б ні закінула іх жыццё, застаюцца такімі ж самымі. Рубанаў гаворыць пра стагтычнасць чалавека. Думка спрэчная, але я ўжо казаў пра неадназначнасць рамана. Тым не менш, яшчэ раз сцвярджаецца той факт,

што беларуская вёска — гэта найскладанейшы арганізм, які жыве па водзе сваіх законаў, і, найперш, закона крыві. Барацьба родаў даводзіць галоўнага героя да распачы: «Чаму такі нешчаслівы лёс у беларуса — таго, гістарычнага, і ў яго, сённяшняга, Глеба Гляцэвіча, не кажучы ўжо пра бацьку? Што за фантом вісіць над гэтай шматпакутнай зямлёю? І колькі ён будзе вісець? Чорнымі збуцвелымі крывіжамі каліся Глебу ў душу невясёлыя думкі».

Найбольш уражвае развязка, яна проста шакіруе. Але гаварыць пра яе не буду, бо хачу, каб чытачы гэтай кароткай рэцэнзіі прачыталі самую кнігу.

Раман мае выразны адзнакі аўтабіяграфічнасці (дзеянне адбываецца ў вёсцы пад Слаўгарадам на Магілёўшчыне, дзе і нарадзіўся аўтар). У якой ступені гэта так — невядома, як для большасці сучаснай чытаючай моладзі застаецца практычна невядомым і сам Уладзіслаў Рубанаў. Біяграфічная даведка ў канцы кнігі такая лакалічная, што не гаворыць, па сутнасці, нічога. Добра было б, каб сябры пісьменніка адгукнуліся на выхад «Укусу змяі» сваімі ўспамінамі пра яго (якім быў гэты чалавек, што хвалывала яго, чым ён жыў?). Усё гэта надзвычай важна, бо пра У. Рубанава цяпер пішуць вельмі мала (здаецца, толькі ў А. Федарэнкі былі пэўныя згадкі). Чаму мы ўвесь час маўчым пра нашыя таленты? Чаму кожны раз даводзіцца шукаць у архівах хоць нейкія драбніцы інфармацыі, хоць нейкія звесткі?

Другі твор, «Паветраная жанчына», жанр якога аўтар вызначыў як «авантурны раман», — фантастычна-алегарычны, і па нашым часе досыць рызыкаваны. У цэнтры сюжэта адносіны мужчыны і жанчыны (банальна?), нацыянальна арыентаванага работніка Канторы па выдачы званняў «Патрыёт дзяржавы» і супрацоўніцы спецслужбы СПАНа (Сіндром прышчэплення антынацыяналізму). Эртыка, захапальны, «закручаны» сюжэт, жывая, поўная аўтарскіх наватвораў, мова, паметна выпісаная псіхалагічныя партрэты персанажаў, артыстычныя афарызмы галоўнага героя, і ўсё гэта... маска. Так, маска, бо на нейкім падсвядомым узроўні раптам бачыш за стракатасцю і беганай бясконцую адзіноту аўтара, смутак, прагу сапраўднага разумення, прагу шчырай любові...

Уладзіслаў Рубанаў, пісьменнік, загадчык аддзела прозы выдавецтва «Мастацкая літаратура», лаўрэат Літаратурнай прэміі СПБ імя І. Мележа, памёр у 1994 годзе, не дажыўшы пяці месяцаў да свайго 42-га дня нараджэння.

Ціхан ЧАРНЯКЕВІЧ

...разбегліся вучні...
і нават пакінуў Айцец...
пакута Крыжа памнажаецца
поўняй Самоты...
агны Міраносіцы-жэны —
прылюдна, ня ўпатай —
на сэрцайках верных трымаюць
Цярновы Вянец...

Пройдзены Зьнічам шлях ад паслушніка да інака ў Жыровіцкім манастыры паўплываў не толькі на тэматыку яго паэзіі, але і на яе якасць. Беластокскай газеце «Ніва» ў 2004 годзе Зьніч прызнаваўся: «... усе забылі, што быў калісьці Алег, які пражыў 62 гады, а цяпер ёсць немаўлятка — інак Мікалай, якому толькі 2,5 гадоў.» Менавіта гэты карэнна-пераломны факт жыцця паэта змяніў і само бачанне — разуменне паэзіі, яе прызначэння:

...зямную сцяжыну
завершы
раскаяным сэрцам,
найперш...
маленьні вышэй
за вершы...
хай стане маленьнем верш!..

Так, маленьне «немаўлятка» (цяпер — ужо дзіцяці пяці-шасці гадоў) — інак Мікалая «перамагае» верш Зьніча. Але дзякуючы гэтай верш Зьніча выйграе: ён ператвараецца ў верш-маленне. У новай кнізе Зьніча даволі моцна гучаць грамадзянскія матывы. Часам гэтыя два аспекты настолькі цесна пераплецены, што раз'яднаць іх немагчыма: узнікае нейкі своеасаблівы сплаў хрысціянска-грамадзянскага верша:

...Радзіма мая, Беларусь,
агеньчык твай гарача...
журбе ні канца, ні краю...
маліцца сябе прымусь...

Вольга
САКАЛОВА

Не спяшаюся ў восень!
Не гукаю той дзень!
Стрэчай сэрца не просіць —
Ты — сыходзіш у цень!

Застанецца ўспамінам
Пацалункаў палын...
Я — вярнуцца павінна,
Ты — застацца адзін!

Мы абое шукалі
Бераг шчасця свайго...
Падышлі — не пазналі
Ні сябе... Ні яго!

***

Расцвітала вішня
Ды ў маім садочку.
Да цябе не выйшла
Гэтай майскай ночкай...

Ты хадзіў да рання
Пад маім вакенцам —
Словы ж пра каханне
Не сказаў паэтцы...

Нехта з нас тут лішні —
Можа — я, ці ночка?!
Адцвітала вішня
Ды ў маім садочку...

Алесь
МАЗУР

ТАЛАЧЫН

Здалёк як быццам непрыкметны
Ты, гарадок суцешны мой,
А зблізку сустракаеш ветла
Свята-Пакроўскаю царквой.

Тут я душой уваскрасаю,
Спялю паэзіі радкі...
О, Талачын!

Ты з Друцкім краем
Суладна паяднаў вякі.

Я святасці ў цябе вучуся
Сярод адвечных таямніц,
І, скажу шчыра, ганаруся,
Што тут наканавана жыць!

ЗАРАЊІЦЫ ШЧАСЦЯ

Прымі мяне, поле,
Ў абдымкі свае —
Мне гэтак раздолля
Твайго несмае.

Зацісні ў абдымкі,
Маленства рака,
Надыхацца водарам
Дай, асака.

Вазьміце ў вандроўку,
Аблокі нябёс, —
Няхай зараніцамі
Поўніцца лёс...

Малюнак Ф. Ляхновіча

ВЯСЁЛЫЯ ДЗЯНЬКІ

Пажоўкля лісточкі
У кніжках запісных,
Як веснія званочкі
Мінулых дзён маіх.

Вось адраг дарагі мне,
Вось тэлефон заве...
У кожным успаміне
Душа мая жыве.

Дзянькі мае шчаслівыя,
Вясёлыя дзянькі...
Ляцеў бы да вас, мілыя,
На крылах нацянькі.

ВОСЕНЬСКАЯ ДРАМА

Развярэджае восень
Душэўныя раны —
То вятрамі галосіць,
То плача дажджамі...

Песня лета далёка
І не хутка прывеціць.
Дождж, як шротам, па вокнах —
Замест мілай сустрэчы...

У адчай ды скрусе
Ад восеньскай драмы
Я малюся, малюся
За лета над намі.

***

Зіма, выбельваеш ты памяць,
Якой так хочацца святла...
О, памяць, памяць-памяць,
мая замець,
Ты ў завіруху прывяла.

Калючы снег — ён, як збавенне...
Я шчыра так яго прашу:
Да трапяткога абнаўлення
Выбельвай памяць і душу!

Вячаслаў
КОРБУТ

ТАБУН

Не верыцца, не прагнецца
Мне восень наталяць
Магічным духам казачным...
З чаго лягчэй пачаць?
З пары вязковай лодачнай,
З усмешак прыгажунь,
І з пацалункаў слодычных,
І з ільняных кашуль.
Аднойчы ў небе грывнула
І я пагнаў табун.
Як нёс рысак нястрыманы —
Бы сотня дзікіх бур!
А коні паслухмяныя
Па полі — і ў загон,
Імчалі, апантаняны,

Наперад — хто каго!
Ах, восень, сцюжай першаю
Ты не спяшы смяшыць,
Твой снег не стане вершамі,
Мелодыяй душы.
Так успаміны гонкія
Раскрыляць строф палёт,
І рыфмы стануць звонкімі
Праз шмат навольных год.

НАЧНЫ НЁМАН

Зорка начная над Нёманам ззяе,
Недзе сумуе каханка мая,
Ціха ў паветра думкі ўзлятаюць,
З імі душа ажыве спакваля.

Нёман цячэ, і магутныя хвалі
Горда ўздыхаюць пад туманом,
Недзе за ўзлескам
птушкі расхвальваюць
Вечнае шчасце пад зорным дажджом.

Толькі не спіцца
нам з Нёмнам уночы,
Кожны шкадуе аб страчаных днях,
Я ж засумую аб ласках дзявочых,
Бо не са мною каханка мая.

Бераг, бы вораг, круты і няскільны,
Недзе за ім сэрца б'ецца Яе...
— Злітуйся, Нёман, сціш плынь,
дай мне сілы,
Каб пераплыць цераз хвалі твае...

Той прамаўчай,
быццам думаў-вагаўся,
Моракам хвалі гарэзна спавіў,
Па-гаспадарску са мной развітаўся,
Сцішыў хаду, прашаптаўшы:
“Плыві!”

***

І неба там, дзе Вас няма.
Не стала сола у прасторы,
Таму вячэрняя імгла
Хвіліну шчырасці падорыць.
Навошта боль пануе ў снах,
Калі няма яго наяве?
А першы снег прынёс Вам пах,
Пах кветак з гор у велькай славе.
Пасля маўчанне незнарок
Атуліць сэрца ад расплаты,
А недзе ў небе вугалёк
Раскажа, ў чым я вінаваты.

***

I.B.

Няўрымсны дождж, адлігамі сагрэты,
Шукаў жыцця на выселках зімы...
І мы сустрэліся на пццявінах свету,
Спаліўшы лёд зімы, вясною сталі мы.

Я пакахаў яе узвышаным каханнем,
Яно нас захапіла ў свой палон,
І абяцала: падарую вам яднанне
На сто вякоў —
другім вякам на злосць.

Мне мала ста і захацелася
шмат сотняў,
Ды дастаткова і хвіліны, каб адчуць:
Без гэтай прыгажуні свет засохне
І змізарнее неба увачу.

Я пакахаў яе, бо немагчыма гэтак
Злавацца на магічныя гады —
Яна ж падобная да сотняў
дзіўных кветак,
Да промняў сонца,
што расквечваюць сады!

НАЧНЫ НЯСВІЖ

І ты не спіш, начны Нясвіж,
І жніўня ноч прыціхла поруч,
З табой, калі ты зноў маўчыш,
І я маўчу, і побач — зоры.

Ля сценаў замкавых муроў
Пайсталі цені княскіх вояў,
Манахаў, спраўных цесляроў,
Дзяўчат у візантыйскіх строях.

А я блукаю там, дзе сум
Пануе у прысадах скверу.
Высакароднасць чыстых дум
Не знікла, як не знікла вера.

А раніцою ты прысніш
Калядны баль ажно да рання...
Душой ты рыцар, наш Нясвіж,
І ноч — твая каханка-пані.

***

А над возерам туман сцэлеца,
І сцяжыначкі не відаць...
Пайшоў любі мой

і не вернецца,
Не пазваць яго, не згукаць.

Чаму сцэжачкі разбягаюцца,
А спяшылі ж мы па адной?
Туман сцэлеца, расцілаецца,
Чаму шчасцейка —
стараной?

А над возерам туман сцэлеца,
І сцяжыначкі не відаць...
Пайшоў любі мой

і не вернецца,
Не пазваць яго, не згукаць.

***

Мелодыі тваіх прызнанняў
Гучаць званочкамі ў душы...
Зляцела птахам тое ранне,
І ты вяртацца не спяшыў...

Не, не вяртайся, не чакаю,
Забуду ўсё, пакіну міг,
Калі хацеў сказаць “кахаю”,
Ды не сказаў яго ты ўслых...

Няхай ляціць за ранкам ранак,
Далёка ты, далёка я...
Не, не вяртайся на мой ганак,
Падман — мелодыя твая.

***

Нашто, вярба, нашто
Ты ў пахілілася?
Нашто з вадзіцаю
Ты заручылася?

Лісток зрываецца,
Вадою зносіцца —
Вярба ўгінаецца,
Слязіна коціцца.

Куды, лісток, плывеш
З вадою быстраю?
Куды мяне завеш,
А я ж не выстаю...

Нашто, вярба, нашто
Ты пахілілася?
Нашто з вадзіцаю
Ты заручылася?

***

Я шукала ратунку
Ў тваім сэрцы халодным...
Не знайшлося прытулку,
Не знайшлося, мой родны...

Адышла я ў знямозе —
Твой спакой — не парушыць!
На зімовай дарозе
Сцежку снег зацярушыць...

***

З паднябеснага балю — сняжынкамі
Мае вершы ляцяць да мяне...
Засыпаючы срэбнай хусцінкаю
Ўсё найкола... і думкі мае...

Не рыхтую паперу з алоўкамі,
Сваю песню я ў сэрца прыму...
Не баюся падацца нялоўкаю,
Бо так рада я шчасцю свайму!

Светлым вальсам завая кружылася,
І сняжынкі ляцелі з нябёс!
Мо натхненне маё ў прыпазнілася,
Але гэта, даруйце, мой лёс!

***

Памірае каханне —
Памірае спакой...
Не шукаю спаткання,
Не бягу за табой...

На Дзяды, калі на двары добра пачало шарэць, Кастусь Баўтрук і яго жонка Насця, людзі пажылыя, якія марылі дажыць да пенсіі і чакалі яе, як манны нябеснай, сабралі вчэрэ, каб памянуць родных — нябожчыкаў. Паставіў на стол гаспадар і пляшку самагонкі — апошняю, што хаваў на крайні выпадак.

Выпілі па чарцы, кульнулі па другой. Астатняе Кастусь выліў у шклянку і па старым звычаі пакінуў на стале: можа, нябожчыкі завітаюць, то няхай і яны кроплю возьмуць. Хлеб, сала, салёныя агуркі на сподачку — закусіць ёсць чым. Ведаў слабінку жонкі, таму наказаў: гарэлкі не чапаць. Сам, калі ад выпітага стукнула ў галаву, падахоўціўся схадзіць да суседа, паглядзець, што па тэлевізары паказваюць. Свой, што стаіць, пакрыты пылам, на табурэтцы, як кажа сам гаспадар, — здох. Рамантаваць не выпадала, бо няма каму. Раней у цэнтры калгаса працаваў комплексны прыёмны пункт, майстар прыязджаў штотыдзень. Цяпер і ў райцэнтры, людзі кажуць, тэлеатэлье не працуе.

Насця жыва ўхваліла намер мужа.

— Схадзі, схадзі. Гэна ж, трындчыха, хоць завуць глухой, усе чуткі і плёткі ведае, нагаворыць сорак бочак арыштантаў. І мы будзем ведаць, а то жывём, нібы ў турме.

Вярнуўся Кастусь гадзіны праз паўтары, значна весялейшы, бо і там сто грамаў гары перапала. Свята ўключачь не стаў, чыркнуў аб карабок запалкай, перш-наперш кінуў позірк на стол: шклянка стаяла пустая. Са спальні чулася смачнае сапенне.

Кастусь набраў у грудзі як мага больш паветра, басам грывнуў:

— Хто маю гарэлку выпіў? — Авой, — спудзілася Насця. — Хто ж гэта ноччу ў хаце крычыць?

— Гэта я. Твой бацька-нябожчык. Чаму, паскудніца, маю гарэлку выжлукціла? — лютаваў Кастусь.

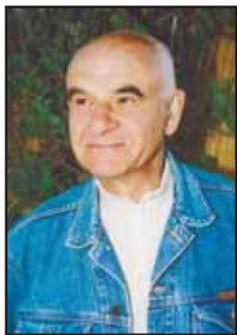
— А татачка, а родненькі, даўбог жа больш ніколі так брыдка рабіць не буду, — калялася ачмурэлая ад гары і нездаровага сну кабета.

— Глядзі, п'янчуга, больш не грашы. На тым свеце ў смале гарэць будзеш, — Кастусь не ўтрываў: зарагатаў здзеліва, зычна, на ўсю хату.

Насця гатовая была ў зямлю праваліцца. Не, не ад сорамаму — з ім яна развіталася даўно і назаўжды. Як і большасць вясковых кабет, яна была нясхільная да самакалупання. Сваім практычным, хоць і адурманеным гарэлкай, розумам разумела адно: заўтра будзе рагатаць з таго, як яна села ў лужыну, уся вёска. Ведала свайго гаспадара: хлебам не кармі, дай языком пачасаць.

Са злосці гатова была кусаць сабе локці. Памкнулася ўстаць, каб распачаць сварку, біцца з гэтым недарэкам. Ноччу, калі Кастусь, бывае, моцна хроп, яна біла яго кулаком па галаве. "Куды ж мае вочкі глядзелі? Пра што думала, калі на злом галавы кідалася ў яго абдымкі? Такія фэйныя хлопцы прасілі, каб выйшла замуж, а выскачыла за дурня. Толькі і ведае балбатаць: "У сям'і хтосьці адзін павінен піць". Каб ты смалы напіўся. Пачакай жа..."

На свеце няма ніводнай жанчыны, якая хоць бы раз у сваім жыцці не пашкадавала, што выйшла замуж за нікчэмнага чалавека. Злоўленая за руку Насця перадумала ўставаць. Чула, як умошчаецца на рыпучай канапе гаспадар, прыкідвала ў галаве выйсце з пікавага становішча. Кастусь лёг, стаў дыханне і захроп: са свістам, булькатаннем у гор-

Морак

Алесь
МАКОЎСКИ

ле. Нават мыш перастала шамацець за шпалерамі ў пазе паміж бярвеннямі сцяны.

Насця тужліва думала і прыдумала. "Паглядзім, з каго будучы смяяцца людзі..."

Над вёскай Вусце расла сталася глухая восенская ноч. Вялікія чорныя свінцовыя хмары засланілі неба. Злосны, парывісты сіберны вецер скуголіў ў голым веці яблынь. Асабліва апантана накідаўся ён на стары дуб за плотам, на якім яшчэ з усяе сілы трымалася, упарта не ападала калянае рудое лісце. Можна таму, што дуб заўсёды ўпарціцца, вецер люта, гнеўна шкуматаў голы асілка. Праз тры, ад Баўтрукowych, хаты тужліва выў сабака — па гаспадары, які немаведама чаго два дні таму засіліўся на галіне ссохлай дзічкі. Наўкола ў самоце ляжалі даўно зжатыя палеткі. Зямля прыцішылася, застыгла ў чаканні марозоў, завей, халадоў. А яны ўжо нагадалі пра сябе. Мінуйай ноччу ціскануў мароз, застудзянеці лужыны, гразь пабралася ў груды, пажоўклая трава па-чарнела, ухуталася шорткай шэранню. Вусцішна. Не дай Бог гэтакай парою апынуцца ў дарозе, у глухім лесе. Ніводная птушачка не азавецца, не пракрумкае жаба, не стрэнецца на шляху жывая душа.

Насця прачнулася, калі на вуліцы яшчэ была цемь. Першае, што стукнула ў галаву, — учарашняя гідкая гісторыя. Яна хуценька ўстала і падалася на кухню, уключыла святло. Кастусь нават не звярнуўся. Кабета падпаліла ў печы і пачала замешваць цеста на бліны. Пакуль важдалася, на двары развіднела. Насця адсунула фіранку, зірнула ў акно і хуценька пачала збірацца. Засунула босыя ногі ў гумавыя боты, апранула фуфайку, завязала цёплую шарсцяную хустку і падалася за парог. Вярнулася праз хвілін дваццаць. З адтапыранай запазухі дастала пляшку віна «Фаўст», паставіла за кухонную шафку. Неўзабаве на вялікай чорнай чыгуннай пазельні засквірчэла сала, пухірамі пайшлі ўзбітыя курыныя яйкі. Калі ўсё было гатова, Насця разбудзіла мужа:

— Уставай. Сняданак на стале.

Кастусь узварухнуўся, закашляўся — "Астра" вылазіла бокам.

— Давай, давай, падымайся. Есці трэба, стыне. Прамачыць горла прынесла, — лагодна, салодкім голасам сказала жонка.

— Ух ты! — Кастусь борзда споўз з канапы. — Дзе надыбала?

— Там ужо няма. На работу сёння не пацягнуешся? — спытала для прыліку. Ведала — не пойдзе. Работы ў калгасе цяперашняй парою асаблівай няма, ды і работнік... Куды пашлюць.

— Ад вясковай работы не станеш багатым, а будзеш гарбатым і кілатым, — Кастусь зарагатаў.

— Капусту трэба пашаткаваць, — нагадала яна.

— Паспеецца. Паляжыць, набярэцца моцы, сшаткуем.

Селі на кухні, шафка служыла і сталом. Насця паставіла мужу вялікую гранёную шклянку, сабе — стограмаўку. Кастусь здзіўлена пагля-

дзеў на жонку, але нічога не сказаў. Моўчкі выпілі, пачалі снедаць, пра ўчарашняе — ні гу-гу. Гаспадар уплятаў бліны за абедзве шчакі, час ад часу выпіраў далоньяй левай рукі тлушч з вуснаў. Паўтарылі. Насця толькі прыгубіла сваю чарку. Кастусь зноў здзіўіўся і зноў прамаўчаў.

— Што там глухая цяцера пляла? — пачала здалёк.

— Яе песні вядомыя, абшывае плёткамі ўсіх з ног да галавы. А ён, Казік, прычапіўся: растунач яму, што ў нас за праклятая Богам вёска? Як пачаў, як пачаў!..

— Ну-ну! — ажывілася гаспадыня.

— Вось, кажа, лецейка прайшло, а дажджу талковага так і не было. Маўляў, кожны год такое паўтараецца. Людзі, кажа, у іншых вёсках як людзі: цягавітыя, спагадлівыя, рахманныя. А тут, кажа, нейкае насланне: спадцішка паскудзіць, адзін другому горла гатовыя перагрызці і ўтапіць. Адны, кажа, зладзеі, п'яніцы, ходзяць зачмураныя. А сквапныя, кажа, і зайздросныя — свет не бачыў і не чуў. І што, кажа, цікава: жэніцца які хлопец з Вусця, возьме маладзіцу, хоць за сто вёрстаў, ці прыстане ў прымы прыхадзень які да тутэйшай дзяўчыны — пройдзе трохі часу і яны робяцца такімі ж нелюдзьмі. А то й горшымі...

— А яна што? Трындчыха? — убілася са сваім Насця.

— Што-што... Сядзела, падтаквала.

— Во цяцера! Сама нікому, ні старому, ні малому слова не спуціць, праходу не даць, каб не збэсціць, не падкалупнуць... А тут праведніцай прыкінулася. А з надвор'ем то і праўда, наша вёска нейкая праклятая.

— Угу. Не кажы. — Кастусь перастаў умінаць бліны, задумаўся. Прыгадаў, як яшчэ маладым, здаровым, разам з іншымі вясковымі хлопцамі араў параконным плугам брод у рэчцы. Старыя людзі, стаміўшыся чакань дажджу і страціўшы надзею, казалі: трэба араць брод. Хлопцы (абавязкова нежанатыя) упрагалі і цягнулі плуг, вярочалі пясок і камяні. Але дождж не ішоў. Тады прывозілі бацшошкі. Той хадзіў па сотках, маліўся, махаў кадізімам, свяціў зямлю. Ішоў градабой, а не дождж. Вось і сёлетняе лета ўзяць: з мая ніводнага дажджу. Млеа сасмяглая зямля. Пакутавалі ад спякоты гародніна, трава, дрэвы.

— Так-так. Не кажы, — паўтарыў ачмурэлы ад выпітага Кастусь. — Праклятая наша вёска. Кругом дажджы ішлі, а нас абміналі.

Насця паглядвала на мужа і ніяк не магла рашыцца: цяпер пачынаць гаворку ці яшчэ крыху пачакаць? Марудзіць не хацелася, ды ведала: паспех — людзям на смех. Трэба чакаць, выбраць момант, калі ён добра-такі раскіне.

Кастусь дастаў цыгарэты, задыміў. Абалёра спінаю на сцяну, закінуў нагу на нагу, на душы было лёгка і хораша. Насця — пан ці прапаў — адважылася. Яе маленькія хітрыя вочкі ўпіліся ў мутныя вочы мужа, слізганулі па няголеным, зарослым рэдкім рыжым шчэпцем твары. Зрабіла абыякавы выгляд, пазяхнула і вымавіла:

Апавяданне

— Ліха яго ведае, што нам рабіць з Мурзікам? Саўсім адрук адбіўся сабака. Людзі ўжо вочы колюць, смяюцца. Кажуць, во, зіму будучы карміць дармаеда, а летам зноў уцячэ да дачніка дом сцерагчы.

Кастусь змоўчаў. Павярнуўся, кінуў недакурак у вядро з памыямі, якое стаяла побач. Пацягнуўся рукою да бутэлькі, выліў рэшткі віна сабе ў шклянку, залапам выпіў. Яму і самому не па нораве, што яго сабака ўсе лета пракруціўся на двары ў дачніка. Чым той яго прыручыў?

— Дык што рабіць? — буркнуў Кастусь.

— Што-што... Добры гаспадар пытаўся ў жонкі. Не ведаеш? Мы яго зімку будзем даглядаць, а ён вясною збяжыць служыць іншаму гаспадару. Возьмем сабе шчанюка, выкачам, будзе сабака як сабака.

Насця павярнулася бокам да мужа, утаропілася ў акно.

— Можна, застрэліць яго? — нясмела і няўпэўнена прапанаваў Кастусь.

— З чаго? З пальца? — Насця ўжо не стрымлівала сябе. — Бутэльку трэба будзе чалавеку ставіць. Лепш самі вып'ем. Лепш... Гэта... Вяроўку на шыю і ў лес.

Кастусь адхіснуўся ад сцяны.

— Можна і вяроўку. Толькі як яго злавіць? Хітры надта, да рук не ідзе. Баіцца...

— Я памагу, — ажывілася Насця. — Паклічу, да мяне ён прыбяжыць. А бутэльку самі вып'ем. Яшчэ схадуць да цяцеры. Яна, сам ведаеш, купляе ў краме скрынямі, пасля скуру з людзей дзярэ.

Пра сябе падумала: "Цяпер тыдзень вёска будзе костачкі перамываць, з языка не спуціць. Забудзешся пра Дзяды і вчэрэ. Не нарадзіўся яшчэ той мужчына, які перахітрыў бабу".

— Вяроўку дык вяроўку. — Кастусь згодна кінуў галавою. — Кліч.

***

Патомны селянін, цяпер гараджанін-інтэлігент Іван Баршчэўскі ехаў на ўласным легкавіку завяршаць дачны сезон. Заставалася згрэбці апалае лісце і скінуць у кучу, каб вясною спаліць, як-ніяк — попел. Усё астатняе было прыбранна, надзейна зачынена на замкі, нават зняў на зіму тэлеантэну, бо летас укралі.

Напачатку, калі ў сваёй вёсцы Вусце пабудоваў невялікі дамок і землякі сталі называць дачнікама, крыўдаваў. Які ён дачнік? Тут нарадзіўся, рос, ведае ў наваколлі ўсе сцэжкі-дарожкі, тут ляжыць яго пупавіна, тут жылі прадзеды, дзяды, бацькі. Нездарма ж ён заплаціў вялікія грошы, падняў у архіве свой радавод. Урэшце махнуў рукою: дачнік дык дачнік.

Вось і знаёмы паварот з асфальту на гравійку. Да вёскі — рукою падаць. Трошкі праехаць сумным маркотным восенскім лесам? Спусціцца з высокай гары на мост і... "Не. На гары трэба будзе, як заўжды, спыніцца, пачакаць, пакуль Мурзік дабяжыць з маста". Успомніў Іван сабаку, у грудзях стала цёпла-цёпла. Працягнуў руку, пакратаў на сядзенні, дзе звычайна сядзіць жонка (сёння яна не паехала), цэлафанавы пакецік, загорнуты ў газету. Не забыўся, забраў з халадзільніка ку-

рынька косткі. З-за іх вечная сварка ў Івана з жонкай. Тая наважваецца выкінуць, а ён сваё: Мурзіку. Тыдзень збірае, прывязе, Мурзік крыху павострыць зубы, пахрумстае, астатнія (ашчадны сабака!) закапае каля плоту ў зямлю. На запас.

Хітры гэты Мурзік, ласкавы і верны. Суседзі казалі: ноччу не зварухнешся, брэх падымае. Якой пароды? Наўрад ці ўся Акадэмія навук дасць на гэта пытанне адказ..

А разумны! Якім сабачым чуццём здагадваецца, але кожную пятніцу, пасля абеду, прыбягае на мост, сядзіць, дзяжурьць, чакае. Толькі пакажацца на гары (тут канчаецца лес) яго, Івана, чырвоная "Мазда", — бяжыць з усіх ног. Баршчэўскі ўзяў за моду спыняцца, чакаць, пакуль Мурзік, захакаўшыся, дабяжыць. Тады пачынаецца цырк на дрэце. Іван вылазіць з машыны, высыпаюць з хат вясковыя дзеці. Мурзік, засопшыся, падбягае і адрозу куляецца на спіну, падымае ўверх усе свае чатыры лапы. Хоча, каб яго казыталі каля шыі, гладзілі жывот, злёгка тузалаі за лапы. Ад задавальнення нават вочы заплюшчвае. Пасля падхопіцца і па-а-а-ішоў кругі выпісваць вакол машыны, дзяцей, Івана. Ужо да доміка Іван едзе нетаропка, бо Мурзік бяжыць следам, у машыну ж не пасадзіш.

Вось і ўскраек лесу. Іван спыніўся, вылез з машыны, глянуў на мост — Мурзіка не было. "Што ж гэта ён? Забаставаў? Забыўся? Я яму абяцаў, што прыеду. Гм-м-м..." Баршчэўскі хацеў садзіцца, каб ехаць, ды штосьці невядомае падштурхнула глянуць на высокую густую яліну. Яна расла каля дарогі, на ўскрайку леса, раскашавала на прывоўлі. Прыкмеціў, хоць зялёныя лапкі заміналі, нібы штосьці вісіць невысока ад зямлі, белая з чорным. Сэрца зайшлося ад благага прадчування. Баршчэўскі паволі рушыў да яліны.

На ёмкім суку вісеў Мурзік. Выцягнуўся ва ўсю даўжыню, нібы збіраўся зрабіць апошні, неверагодны скачок. Вісеў (Іван гэта адзначыў адрозу) на моцным капронавым шнурі, які ўпіўся ў горла сабакі. Мабыць, Мурзік не хацеў развітацца з жыццём, тузаўся, гэтым паскараў свой канец. Пятля зацягнулася хутка. Баршчэўскі абышоў вакол яліны, пакратаў вузел шнура, без нажа не абысціўся. Таптаўся, марудзіў час, дакараў сябе, што не здолеў уратаваць. А такое ж жаданне было! Ён нават сказаў пра тое жонцы: забраць на зіму ў горад. Сабака ж, лічы, бяздомны. Жонка раскрычалася. "Навошта яго прыручыў? Хай бы сабе бегаў па вёсцы. Але ж не я яго, а ён мяне выбраў! Сам праціснуў пад весніцы, утаропіўся разумнымі сумнымі вачамі, завліяў хвостом. Чаму ў яго заўсёды былі сумныя вочы? Нават тады, калі дзеці з ім гулялі і калі я дражніўся? Няўжо і ў сабакі бывае прадчуванне благага?"

Нарэшце ўзяў у багажніку машыны кароткую рыдлёўку, выкапаў, адсякаючы карэнне, глыбокую яміну. А калі дастаў з кішэні сцізорык, каб перарэзаць вузел, сабака крутануўся на шнурі. Іх позіркі стрэліся, толькі на міг, можна на долю секунды. Баршчэўскі здрыгануўся і хутка адвёў вочы ўбок. Гэтага мігу хапіла, каб прачытаць у вачах сабакі ўсё, што той перад сконам думаў пра людзей.

"Эх-х-х... Землячкі-землячкі... Калі з вачых вачэй спадець морак? Калі ачысціцца ад злосці сэрцы і душы? Эх-х-х-х..." Дрыготкія рукі не вельмі ўпэўнена трымалі руль легкавіка.

Арт-пацеркі

Народнаму артысту Беларусі Юрыю Сідараву сёлета споўнілася 80. Мемарыяльныя вечарыны, адкрыццё памятнай дошкі... Сярод падзей, прымеркаваных да юбілейнай даты, была і сустрэча ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Беларусі. Адметнага майстра сцэны, педагога ўспаміналі калегі, родзічы, сябры. Пра гэтага "магутнага волжскага чалавека" з даверлівай дзіцячай душой, заўзятага аматара рыбалкі распавядаў артыст-купалавец А. Мілаванаў, які пазнаёміўся з Ю. Сідаравым 45 гадоў таму. А вось старэйшая актрыса Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага А. Шаха-Парон прыгадвала і сумесную працу ў спектаклях, і кранальныя эпізоды сяброўства з сям'ёй Ю. Сідарова і Г. Асмалоўскай, а яно працягвалася паўстагоддзя. "Якія ж мы калегі? Мы — родныя!", — прызнаўся артыст А. Душачкін-Клімаў, узагадваючы ў вядомай акцёрскай сям'і (а значыць — у тэатры). Дня яго А. Сідарова, зорка сённяшняй купалаўскай сцэны, прадстаўніца сляпай тэатральнай дынастыі, — як сястра. Пакаленне іх творчых бацькоў — стваральнікі залатой старонкі ў гісторыі айчынай тэатральнай культуры, эталон служэння мастацтву. Незабыўны Сідараў, у чый творчай біяграфіі больш як сотня сцэнічных роляў, работ у кіно, на радыё і тэлебачанні, — "гэта асоба, якая вызначала ўзровень прыстойнасці ў тэатры". Успаміны яго жонкі, актрысы Г. Асмалоўскай, дадалі непаўторны штрыхі ў шчырую атмосферу сустрэчы.

Штогод у Маскве адбываецца Міжнародны студэнцкі конкурс калектываў "Bella Voce". Заснаваны ён урадам расійскай сталіцы, рэгіянальным грамадскім фондам Л. Абрамавай "Авэ Марыя", Дзяржаўным музеям — гуманітарным цэнтрам "Преодоление" імя М. Астроўскага, Маскоўскім грамадскім фондам культуры і тамтэйшым дзяржаўным інстытутам музыкі імя А. Шнітке. Мастацкі кіраўнік конкурсу і старшыня журы — народная артыстка Расіі, прафесар, прэзідэнт фонду "Авэ Марыя" Л. Абрамава. Конкурсныя праслухоўванні праводзіліся па некалькіх намінацыях ў 2 туры. Спартыўны студэнты, стажоры і аспіранты ВНУ (юнакі ва ўзросце ад 18 да 28 гадоў, дзяўчаты — ад 18 да 26 гадоў), якія навучаюцца па спецыяльнасці "акадэмічныя спецыялісты". У сёлетнім, юбілейным, XV конкурсе вылучыліся выхаванцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. 1-ю прэмію атрымаў асістэнт-стажор БДАМ, барытон Ілья Сільчукоў (яго кіраўнік — народны артыст Беларусі дацэнт Пётр Рыдзігер). Дыпламам і спецыяльным прызам за лепшае выкананне твора XX стагоддзя ганаравалі студэнтку 5 курса акадэміі Чэнь Сяо Ся (клас народнай артысткі Беларусі дацэнта Ірыны Шыкуновой).

Незвычайная выстаўка дзіцячага малюнка працуе да 1 ліпеня ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Работы, прадстаўленыя на ёй, удзельнічалі ў конкурсе, які Міністэрства адукацыі Беларусі і прадстаўніцтва Упраўлення Вярхоўнага камісара ААН па справах бежанцаў у нашай краіне традыцыйна праводзяць напярэдадні Сусветнага дня бежанцаў. Сёлета ў конкурсе ўдзельнічала больш як тысяча юных мастакоў з розных мясцін Беларусі. Журы адабрала для выстаўкі самыя шчырыя, праніклівыя, напоўненыя дабрачыннасцю малюнкi. У дзень яе адкрыцця адбылася цырымонія ўзнагароджвання лаўрэатаў.

С. ВЕТКА

І якіх толькі прэміі і намінацыі ні прыдумалі людзі за часы існавання мастацтва, як самага захавальнага і творчага боку чалавечага жыцця! Оскар, Тэфі, разнастайныя "грэмі" ды "грамафоны"... Калі глядзіш багему з экрана тэлевізара, усе гэтыя радасці яе жыцця здаюцца недасяжнымі і амаль фантастычнымі. А калі цуд адбываецца не з даўнога бландзінкай ці мускулістым мачо, а са звычайным школьнікам? Хаця не, школьнікаў, якія бралі ўдзел у фестывалі драматычных калектываў "Школьны тэатр-11", нельга назваць звычайнымі. Але пра ўсё па парадку.

Цікавей за Галівуд

Правядзенне сёлетняга фестывалу доўгі час было пад пытаннем. Па-першае, гэты сезон Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Якуба Коласа і без таго насычаны святамі ды юбілеямі, па-другое, мастацтва мастацтвам, але арганізацыя кожнай імпрэзы вымагае пэўных фінансавых выдаткаў, ды і ўвогуле, хіба можна зацікавіць сучасную крэатыўна-прасунутую моладзь тэатрам... Аказалася, можна. Яшчэ восенню, падчас сустрэчы з кіраўнікамі калектываў-удзельнікаў мінулых фестываляў, мы зразумелі: "Школьнаму тэатру" — быць! Гэта ў адзін голас пацвердзілі ўсе настаўнікі-рэжысёры, і з прыемнасцю захацелася працаваць для таленавітай моладзі, якая шукае выйсце энергіі ў творчасці і мастацтве.

Неўзабаве знайшліся і тыя, хто фінансава падтрымаў сцэнічныя чытанні (такое азначэнне сёлета атрымаў фестываль). Важкую падтрымку аказала Міністэрства культуры Беларусі, даўшы значныя сродкі на тое, каб свята прайшло належным чынам, і аддзелы адукацыі Віцебска не засталіся ўбаку. Салодкімі прызамі парадавала гасцей фестывалу піцэрыя "Арэна Піца", добрымі словамі і кампетэнтнымі каментарыямі падзяліліся журналісты віцебскіх і рэспубліканскіх сродкаў масавай інфармацыі. Адным словам, арганізатары, удзельнікі і гасці фестывалу пераканаліся ў тым, што неабыхавых і шчырых людзей вельмі шмат вакол нас, і ад гэтага творчы імпрэнт расцвітае на ўсю моц.

Сёлета "Школьны тэатр" прымаў тры калектывы, якія выступалі на коласаскай сцэне ў якасці гасцей. Адкрылі свята дзяўчаты з СШ № 25 Віцебска, якія паказалі сцэнічную версію казкі У. Караткевіча "Жабкі і чарапахы" (кіраўнік С. Жукоўская). А потым "Сюрпрыз" з Лепельскай школы мастацтваў (кіраўнік Н. Джамілашвілі) прадэманстравалі сапраўдны майстар-клас. "Бывай, яр!" В. Джамілашвілі — глыбока, не па-дзіцячы трагічна, кранальна і захавальна. Другі фестывальны дзень завяршыла пастаноўка "Скрыпка дрыгвы і верасовых пустэчаў" паводле У. Караткевіча калектыва Ветрынскай СШ імя Д. Цябута (кіраўнік — Т. Пецюль). Юныя артысты занялі другое месца на фестывалі "Крылы

куліс" у Полацку. Надзвычай шчырыя, светлыя, яны зачаравалі глядача сваёй чыстай наіўнасцю і дабрывай. Рэжысёр фестываляў — вядучы майстар коласаскай сцэны В. Грушоў — спазніўся на падвядзенне вынікаў. Патлумачыў: "Ветрыны ад'язджалі і плакалі, я плакаў разам з імі...". Шмат было хваляванняў і трывог падчас фестывалу. Ды ўсё прайшло годна і прыгожа дзякуючы арганізатарам фестывалу, а таксама службам

і цэхам тэатра, якія шчыравалі дзеля свята мастацтва. А шанюнаму журы на чале з мастацкім кіраўніком тэатра В. Баркоўскім можна было хіба толькі паспакуваць, бо выбіраць лепшых з лепшых няпроста.

У конкурснай праграме фестывалу бралі ўдзел дзесяць калектываў школ і пазашкольных аб'яднанняў горада. Адной з галоўных умоў конкурсу было тое, каб са сцэны гучалі творы беларускіх драматургаў. Нехта ўспрыняў гэтую ўмову літаральна: пастаноўка п'есы "Прымакі" Янкі Купалы — Палац творчасці дзяцей і моладзі Чыгуначнага раёна Віцебска (кіраўнік А. Нісневіч), іншыя ўвасобілі творы сусветнай класікі ў прагматычны ачыненні аўтараў: "Зорны хлопчык" Г. Каржанеўскай паводле А. дэ Сент-Экзюперы "Маленькі прынец" — Палац творчасці дзяцей і моладзі Першамайскага раёна горада (кіраўнік А. Музычэнка). Дарэчы, на свята мастацтва прыехала драматург Г. Каржанеўская, чым вельмі парадавала юных удзельнікаў.

Шмат было ўручана спецыяльных прызоеў названы леп-

шыя ролі-эпізоды і ролі галоўных выканаўцаў. А вось як размеркаваліся заповітныя тры месцы і ганаровыя галоўныя прыз. Трэцяе месца падзялілі два калектывы-ўдзельнікі: СШ № 28 (кіраўнік З. Таранеўская) і СШ № 22 на чале з У. Мядзведзевым. Другая прыступка таксама была аддадзена двум калектывам: СШ № 10 (кіраўнік Ж. Рамановіч) і СШ № 37 (кіраўнік У. Канахэвіч-Цвікі). Дарэчы, варта адзначыць, што гэты калектыў ужо вельмі даўні сябар "Школьнага тэатра" і прызавыя месцы штораз дастаюцца яго талентам. Безумоўна заслуга ў гэтым рэжысёра У. Канахэвіч-Цвікі, таму журы адзначыла кіраўніка калектываў намінацыяй "За лепшую рэжысуру". Першае месца "Школьнага тэатра-11" занялі калектывы СШ № 4 (кіраўнік Г. Мароз) і — Палац творчасці дзяцей і моладзі Першамайскага раёна Віцебска (кіраўнік А. Музычэнка).

Галоўны прыз фестывалу "Школьны тэатр-11" атрымаў калектыў СШ № 21 (кіраўнік Н. Лукашэнка). Пастаноўка "Нобелеўская прэмія, або Оскар за ролю другога плана" — вынік фантазіі саміх удзельнікаў калектываў. Спектакль маладых творцаў — мазаіка з сучасных "штучак", пластычных эпізодаў, музыкі, якія аздоблены глыбокімі думкамі і разважанымі пра самае таёмнае і інтымнае, пра загадкі чалавечай душы.

Дык давайце ж разам вучыцца разумець і адчуваць галоўнае і адрозніваць яго ад прыгожых фальшывак, і тады ўсе "оскары" жыцця будуць належаць людзям з прыгожай душой.

Ганна ДАШКЕВІЧ, памочнік мастацкага кіраўніка Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа

Не бойся прызвання...

Аказваецца, у кожнай кватэры ёсць дамавы і яго памочнікі: халадзільнік, сумкавы, ванны, і іншыя. Каб уладкавацца на вакантную пасаду аднаго з дамавят, трэба прайсці адбор і зарэкамендаваць сябе з лепшага боку. А якія там кіпцяткі жарсці: кахан не і рэўнасць, дружба і хлусня! Пра ўсе мудрасці жыцця "на кватэрных антрэсолях" распавяла музычная камедыя "Сумкавы", прэм'ера якой з поспехам прайшла ў Барысаўскім гарадскім палацы культуры імя М. Горкага. У выкананні маладых артыстаў барысаўскага тэатра-студыі "Трыумф" гэты спектакль паводле аднайменнай аповесці Далі Трускіноўскай глядзеўся вельмі эфектна.

Усе героі камедыі надзелены сваімі абавязкамі: сумкавы сочыць за парадкам у жаночай сумачцы, халадзільнікавы — за чысцінёй у халадзільніку, ванны... Той — ну ўжо вельмі шкодны трапіўся. А ўвогуле, як высветлілася, "невялікі гармідар" у жаночай кайстры або ў кватэры — гэта недапрацоўка "антрэсольных жыхароў". Яны павінны выконваць свае абавязкі з любоўю. Галоўны герой Прохар быў вымушаны ўладкавацца на службу сумкавага, хаця яго прызванне — мужчынскі рукзак. Нелюбоў Прохара да сваёй новай справы прывяла да таго, што ў "антрэсольным царстве" пачаліся непаладкі. А ўсё з-за памылкова абранай службы. Але ўрэшце ўсе знайшлі сабе справу па душы.

Смешныя касцюмы з радна і яркіх абрэзкаў тканіны "выдавалі" характары герояў. Але нават гэтыя цудоўна прадуманыя сукеначкі, штонкі, пантофлікі і іншыя не маглі б стварыць тую атмосферу свята і радасці, калі б не шчыраванне маладых акцёраў студыі. Ім удалося перамагчы і танцамі, добрай іграй і станоўчай энергетыкай заваяваць публіку. Кожны быў непаўторны, а разам яны глядзеліся вельмі гарманічна.

Рэжысёр гэтай музычнай камедыі — Сяргей Сергіенка, ён жа ў спектаклі — Феакціст Сцяпанчыч, ён жа — аўтар музыкі і тэкстаў песень. Гэта ўжо адзначаць яго спектакль (а, паводле слоў Сяргея, сапраўдным рэжысёрам становяцца пасля дзесяці ўвасобленняў пастановак). Гэтая

п'еса "пылілася" ў рэжысёра тры гады. І вось — публіка з радасцю прыняла яе з'яўленне.

С.Сергіенка растлумачыў, што п'еса разлічаная на ўсе ўзросты, але асабліва на маладых людзей, для якіх пытанне пра выбар прафесіі і вызначэнне свайго прызвання стаіць на першым плане. Гэта ж так важна — знайсці сваю любімую справу.

І недарэмна ў праграмцы спектакля, акрамя абвязковых звестак, запісаныя словы папулярнага пісьменніка П. Казля: "Не бойся прызвання свайго, — толькі яно здатнае дапамагчы табе быць шчаслівым чалавекам, бо дзякуючы кіраванню прызвання свайго ты знаходзішся ў любові".

Кацярына АПРЫШКА

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НА 2007 год У МАГІСТРАТУРУ

на бюджэтной аснове з адрывам ад вытворчасці па спецыяльнасці:

Музычнае мастацтва (музыказнаўства, фартэпіяна, скрыпка, баян-акардэон) без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасці:

Музычнае мастацтва (музыказнаўства, фартэпіяна, скрыпка, альт, габой, цымбалы, дырыжыраванне (акадэмічны хор)

Адначасова ажыццяўляецца прыём па ўсіх спецыяльнасцях на платнай аснове.

Прыём дакументаў праводзіцца з 27 па 29 чэрвеня і 4 ліпеня 2007 года. Уступныя экзамены — з 6 па 9 ліпеня 2007 года.

Даведкі па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30, каб. № 122, тэл. 227-11-03; 226-11-76.

Мір, сэрца Карэліцкага краю... Багаты ён мясцінамі прыгожымі, землямі ўраглівымі, людзьмі гаспадарлівымі. Гісторыяй сваёю. І культурнымі традыцыямі, якія аграджаюцца сёння, набываюць свежае напаўненне і развіццё, дзякуючы працягненню тут разнастайных творчых акцый. З іх, безумоўна, самая адметная, — рэгіянальны фестываль мастацтваў "Мірскі замак", які сёлета прайшоў пяты раз.

Музыка мірскіх муроў

Думаю, што ў будучыні ён можа зрабіцца міжнародным".

Цікавыя сваёй кампазіцыяй, зместам, настроем, эстэтычным светлашам, здымкі А. Ласмінскага, А. Пятрова, Л. Войды, іншых чальцоў фотаклуба успрымаліся як жывыя імгненні, напоўненыя музыкай, — кароткія, але насычаныя дабраторнай энергіяй. У атачэнні гэтых музычна-архітэктурных выяў асабліва выразна гучаў Ансамбль кларнетыстаў з яго лідэрам і мастацкім кіраўніком — Г. Забарам.

Гэтыя музыкі, як і маладыя флейтысты, і Ансамбль салістаў на драўляных духавых інструментах (кіраўнікі абодвух — Б. Нічкоў, Г. Гедыльтар), і трубачы "Інтрады" (мастацкі кіраўнік М. Волкаў), і Струнны квартэт (Г. Захарова, А. Казлова, В. Каранькова, А. Зебрына), і Камерны аркестр з дырыжорам В. Сарокам выступалі ў фестывальнай праграме з асаблівым натхненнем. Адзін з асноўных канцэртаў, прысвечаны творчасці двух

Выступленне было з прыемным сюрпрызам: В. Дадзіёмава перадала прадстаўнікам мясцовай улады выдадзены нядаўна ў Мінску каштоўны і шыкоўны нотадрук — клавір оперы А. Радзівіла "Фаўст". (Гэта першае ўвасабленне ў музыцы сюжэта вершаванай трагедыі Ё. Гётэ, прычым, сам яе аўтар, з якім А. Радзівіл сябраваў, пагадзіўся напісаць лібрэта оперы). Ноты, якія выйшлі з-пад пяра таленавітага прадстаўніка вядомага магнацкага роду, спрычыненага і да гісторыі Мірскага замка, — неацэнны падарунак для месцічаў, асабліва для падрыхтаваных, якія вучацца музыцы.

У Мірскага замка — п'явучыя сцены... На сцэне, размешчанай ля яго легендарных муроў, адбываюцца і оперныя, і эстрадныя канцэрты. А падчас фестывальнага вечараў тут сыходзяцца ў гарманічным дыялогу самыя розныя жанры. Гэтым разам даў канцэрт ансамбль традыцыйнага джаза "Рэнесанс" пад кіраўніцтвам М. Лапцэнка. Прэм'еру праграмы "...Каб песняй напоўніць нябёсы", прысвечаную юбілею народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа, прадставіў Нацыянальны канцэртны аркестр і яго салісты — пад кіраўніцтвам М. Фінберга. І, нарэшце, фестывальную сцэну расквеціў чарговы эксперымент: "дыялог супрацьлегласцей" павялі на ёй Біг-бэнд пад кіраўніцтвам М. Фінберга і Нацыянальны акадэмічны народны хор Беларусі імя Г. Цітовіча на чале з М. Дрынеўскім. Гарачы, тэмпераментны дыялог увянчала гармонія музычнага паразумення — так заўсёды бывае ў асяроддзі сапраўднага, высокапрафесійнага і натхнёнага мастацтва.

"Мірскі замак-2007". Сёння гэта ўжо гісторыя. І ўспамін. І надзея на новыя фестывальныя сустрэчы ў знамай мясціне, бласлаўленай ЮНЕСКА на добрую перспектыву. І мара пра міжнародны ўзровень беларускага свята мастацтваў. А чаму ж і не?

С. БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: А. Ласмінскі, А. Лойка і М. Фінберг; на кірмашы рамёстваў; музыканты "Інтрады"; В. Дадзіёмава прэзентуе клавір оперы "Фаўст".

Фота В. Кавалёва

таленавітых прадстаўнікоў роду Радзівілаў: Мацея (1751 — 1821) і Антонія (1775 — 1833), прайшоў у цудоўным атачэнні навукова-асветніцкага каментарыя заўсёднай вядучай такіх праграм — доктара мастацтвазнаўства, руплівіцы сённяшняга беларускага музычнага адраджэння В. Дадзіёмавай. Дарэчы, своеасаблівай прэамбулай да гэтага канцэрта сталася яе выступленне на фестывальна-навуковых чытаннях (пра іх "ЛіМ" рыхтуе асобную публікацыю).

Рыхтавацца трэба сёння!

У Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча, што ў Бабруйску, я спазніўся на адзін дзень. Сезон ужо закрылі. Але ж я зайшоў у тэатр, наведаў утульную глядзельную залу і сцэну, з якой яшчэ не былі прыбраныя дэкарацыі прэм'ернай пастаноўкі "Пясочны гадзіннік" паводле Пятра Васючэнкі. На афішы гэты спектакль пазначылі як "рок-гульні з прывідамі у дзвюх частках". Інтрыгуе, ці не так?

На жаль, да верасня, калі адкрыецца новы тэатральны сезон, яшчэ далёка, але ўжо зараз у мяне нарадзіўся план зноў наведацца ў Бабруйск, каб звернуць час па "Пясочным гадзінніку". Дарэчы, пачатак сезона тут будзе азнаменаваны яшчэ адным новым спектаклем — паводле вядомага мюзіка Л. Бернстайна "Вестсайдская гісторыя", у рэжысуры Ніны Пісаровай.

У тэатры мяне сустрэла загадчыца літаратурнай часткі, пудоўная актрыса Ала Грахава. Яна з 1977 года працуе ў Бабруйску, сыграла не адзін дзесятак роляў. І ў "Пясочным гадзінніку" таксама занятая. Іграе Альбіну.

— Мы заўсёды рана закрываем сезон. Летам колькасць глядачоў рэзка зніжаецца і працаваць становіцца непрывычна, — гаворыць Ала Ігнатаўна.

На жале, драматычны тэатр у Бабруйску не мае такога размаху, як сталічныя храмы Мельпамены. Спектаклі ў "другой сталіцы" Магілёўшчыны ідуць у асноўным у выхадныя дні, але гэта ніяк не ўплывае на ўзровень пастаноўкі і запаўняльнасць залы. Праўда, як скардзіцца А. Грахава, не пашкодзіла б абнавіць тэхнічную базу. Гук, святло ўжо не адпавядаюць сучасным патрабаванням. А падстава для мадэрнізацыі самая што ні ёсць важная і прыемная: набліжаецца двухсотгоддзе з дня нараджэння пачынальніка беларускай нацыянальнай драматургіі Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Адзначыць юбілей нашага класіка можна было б аднаўленнем фестывалю нацыянальнай драматургіі. Ён двойчы праходзіў у Бабруйску (у 1998 і 2001 гадах) і збіраў лепшыя нацыянальныя спектаклі з усёй Беларусі. Але гэтае пытанне застаецца адкрытым. Праўда, юбілей толькі ў студзені. Ёсць час падрыхтавацца.

Зміцер АРЦЮХ

«Маленькі прынц» трыю ў Беларусі

Такой пагзеі ў мастацкім жыцці нашай краіны яшчэ не было. Не так даўно, падчас адкрыцця 14 Міжнароднага фестывалю дзіцячых тэатраў у Субоціцы (Сербія) Віктару Клімчуку, мастацкаму кіраўніку Беларускага тэатра "Лялька", што ў Віцебску, быў уручаны галоўны прыз фестывалю — "Маленькі прынц".

Ганаровая ўзнагарода, якая ўяўляе сабою дыплом і скульптуру (аўтар Мію Міюскавіч), уручаецца раз на год за выдатны ўнёсак і развіццё культуры і тэатральнага мастацтва на міжнародным узроўні. Прыз гэты ў розныя гады атрымлівалі сусветна вядомыя майстры тэатра з Польшчы, Чэхіі, Францыі, Венгрыі. І вось — упершыню за гісторыю фестывалю — ім ганараваны беларусы. Да ўсяго, было сказана, што Віктар Клімчук мае вялікі асабісты заслугі ў развіцці фестывалю ў Субоціцы і ў стварэнні культурных сувязяў паміж Сербіяй і Беларуссю.

Як паведамілі нам з Віцебска, тэатр "Лялька" пачаў супрацоўнічаць з арганізатарамі гэтага фестывалю ў 1999 годзе, калі праз 100 дзён пасля заканчэння вайны было наладжана для сербскіх дзяцей тэатральнае свята ў Субоціцы. Сярод іншых замежных артыстаў прыехалі туды і віцебскія лялечнікі. Іх спектакль "Загубленая душа, або Пакаранне грэшніка" паводле Я. Баршчэўскага ў пастаноўцы В. Клімчука быў адзначаны Гран-пры фестывалю. Праз год адбыўся новы творчы візіт...

Уручэнне сёлетняй узнагароды адбылося ў атмасферы ўрачыстага вечара, прысвечанага творчасці беларускага рэжысёра. Статуетка "Маленькага прынца" (якая, між іншым, мае немаляую вагу — сем кілаграмаў!) будзе цяпер навідавоку ў музеі тэатра "Лялька".

Я. КАРЛІМА

Навошта аўтару імя?

Не стаў бы пісаць яшчэ раз на гэтую тэму, ды засталіся непаразуменні — гэта першае. Другое — забі мяне, ніколі не згаджуся, з некаторымі выказваннямі майго паважанага апанента Міколы Дубоўскага. Трэцяе — рэфрэнам гучаць 9-я і 13-я старонкі "ЛіМа": і Мікола Дубоўскі і Таццяна Мушынская ў адзін голас кажучь мне, для чаго і каго літаратар піша. Значыць, гэта ўжо тэндэнцыя мыслення часткі (ці ўсіх!?) пісьменнікаў і паэтаў?

Па парадку. Той мой артыкул, нават без назвы — сапраўды самы звычайны прыватны ліст па электроннай пошце. І намер ЛеГАЛа яго надрукаваць быў для мяне нечаканым. Згадзіўся. Так што не трэба шукаць чорнага ката ў чорным пакоі ды яшчэ тады, калі яго там няма: калі надрукаваны прыватны ліст прымаць як пяр, то што тады дзённік? Перадвыбарная агітацыя?

Мне баліць не таму, што славы мала і на Парнас не клічуць. Зрэшты, што той Парнас? Калі хто быў у гарах і лазіў па іх, той ведае, што там — пустэча з пагухлым вогнішчам, пустыя бутэлькі ды надпіс на камяні "тут быў я".

Мне баліць таму, што кніга не даходзіць да чытача. Што наклад і 1000 асобнікаў сёння — вялікі. Вось для гэтага мне трэба імя.

Будзем разважаць меркантильна. Выдавецтва зрабіла ўсё, што магло, атрымала бібліятэка і крама тэматычны план. У ім — новае імя. Хто будзе заказваць невядомае? Зірніце на цяперашні свет больш прыземлена. Сёння, каб нешта прадаць, трэба "раскруціць". Паглядзіце, якія рэкламныя кампаніі праводзяць, як скарыстоўваюць газеты, часопісы, радыё, тэлебачанне.

А ў нас? Па БТ не пра новую кніжку вядомага пісьменніка раскажучь, а пра амерыканскага ката, які "зайцаў" праехаў у грамадскім транспарце. Вось падзея для Беларусі! Пачуваеш, як цябе трымаюць за ідыёта...

"Слава да пісьменніка прыходзіць знізу". Ды ведаю я гэту ісціну. Ды вась закавыка — "нізы" адвучылі чытаць беларускае! Справацца будзеце? То зазірніце ў бібліятэку і пацкаўцеся, якую і калі хто чытаў беларускую кніжку, апроч як па школьнай праграме.

Ды і накладу ж часопісаў — гэта хіба не той факт, ад якога павінен збірацца на тэрміновае пасяджэнне ўрад краіны? Не збіраецца. А чаму? А таму, што самі пісьменнікі вырашылі, што пісаць трэба "не для народа, а асобны яго прадстаўнікоў"

(Таццяна Мушынская, "ЛіМ", № 20). Мала тыражы? Ну, значыць "асобных прадстаўнікоў" паменшала. А для астатняга народа няхай пішуцца расійскія дэтэктывы і іншае чытвю. А мы, беларускія аўтары, будзем і надалей лічыць, што "пісьменнік не павінен быць надта заклапочаны сваёй вядомасцю...напісанне кнігі для яго — гэта ўжо найвялікшая ўзнагарода" (Мікола Дубоўскі, "ЛіМ", № 20).

Карацей, памыем рукі — мы сваю справу зрабілі. Вы ведаеце, што думаюць падлеткі пра становішча нашай беларускай мовы? Вось вам разважанні правінцыйных 16 — 17-гадовых на форуме нашага раённага сайта:

"Мы, беларусы, такія гзіўныя...Вось, напрыклад, французы нараджаюцца французамі, думаюць і размаўляюць па-французску. Толькі мы нараджаемся беларусамі, думаем па-руску, а размаўляем на трасянцы!"

Лічыце мне потуці по воскресенью беларускага языка папахивают копаньем в могилке... слышком натянуто всё сейчас в нём... неестественно".

"Краіна змянілася — людзі засталіся. Той народ, хворы савецкасцю на ўсю галаву, застаўся жыць."

Мы, моладзь(а нас тут большасць), новае пакаленне беларусаў можам пазмяняць становішча. Адстаяць сваю годнасць як народа".

Дзіўлюся, дый годзе: як толькі пачне нехта казаць пра знікненне цікавасці да літаратуры, то адразу ж: "Пісьменнікі павінны быць у калектывах, сустрэкацца з людзьмі..." Прабачце, гэта не словы пісьменніка — гэта "парада" чыноўніка. Каб зняць з сябе адказнасць за мову, ён перакладае яе на нашы плечы. Ты напісаў — то сам ідзі і ўгаворвай, каб купілі. Вось так гэта выглядае ў поўным перакладзе. Я буду сярод людзей, я не цураюся цяпер быць. Але мне часцей трэба бываць там інкогніта, каб бачыць і чуць не прыгладжанае, а сапраўднае, стракатае, рознае жыццё. Рабочым на заводзе патрэбны не

я са сваімі кнігамі, а якраз той чыноўнік, які можа адказаць на іх пытанні і рашаць іх праблемы. Паверце тут мне ўжо як карэспандэнт раённай газеты — дзе каго і больш чакаюць. Кнігамі цікавіцца не на заводзе, а дома!

Дзяржаўная праграма... Яшчэ ў тым лісце я расказаў пра першую сваю ўзнагароду — кніжку. Не звярнуў Мікола Дубоўскі ўвагі чамусьці на такую дробязь. А што б яна магла даць! Сёлета дачка скончыла школу з пахвальным лістом. І мне некалі ліст пахвальны давалі. А з ім — кнігу. Даччы кнігу не далі. Каля сотні ўзнагароджаных у адной гарадской школе. Гэта магла б быць і сотня кніг беларускіх аўтараў. І гэтыя кнігі прачытаў б. І адтуль, са школы, вынеслі б дзеці разуменне, што кніга — гэта тая рэч, якой узнагароджваюць, даюць у падарунак. Вось дзе фарміруецца павага да кнігі.

У гэтым годзе ў раёне прайшоў чарговы творчы літаратурны конкурс "Дэбют". Знайшоўся добры чалавек — прадпрыемальнік, даў грошы. Арганізатар конкурсу — метадычны кабінет райвыканкама — з радасцю прыняў такую прапанову, а аўтары, Анатоль Казлоў і Алесь Наварыч з задвальным адказам падпісалі кнігі пераможцам. Мне заставалася толькі прыехаць у Мінск і прывезці кнігі "на падпісанне". Сям'ера школьнікаў атрымалі граматы разам з падпісанымі аўтарамі кнігі! Кропля? А калі б ва ўсіх раёнах ды так? Вось і дожджык...

Дарэчы, калі ўжо згадваўся запар у двух аўтараў ЛеГАЛ, то не ўтрымаюся яшчэ ад цытавання: "Сёй-той з паэтаў спрабуе давесці, што ён піша толькі для сябе, толькі для асалоды ўласнай душы... Дарэмныя высікі гэтай маскіроўкі! ...Кожны літаратар — свядома ці падсвядома — спадзяецца на славу, вядомасць, гістарычную памяць нашчадкаў ці хоць на даўгавечнасць штрафы, радка, выразу..." (Леанід Галубовіч).

Ды хопіць пра славу. Спусцімся з Парнаса, паглядзім, што рэальна можам мы зрабіць, каб кніга дайшла да чытача? Інтэрнет сёння ва ўсю пісьменнікі лаюць. А дарэмна. Яго ж можна проста скарыстаць. Для прапаганды нашай літаратуры. Дзякуючы яму сёння яшчэ нідзе не надрукаваную маю аповесць для падлеткаў прачыталі дзсяткі два чалавек. На майм сайце. (<http://gareev.info>).

Вельмі важна тое, паверце. Ёсць магчымасць — дык раскажыце свету, хто і што ў літаратуры ўсімі сродкамі. Сёння працуем над стварэннем сайта Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў. Шкада, што няма ў Інтэрнеце "ЛіМа" і нашых "тоўстых" часопісаў. Вылісваць не будуць? Кіньце, для таго шмат хітрасцяў ёсць. Хто вымушае даваць нумар цапкам? Дайце напачатку анонсы, а праз месяц — ужо цапкам. Дый, гэта тэхнічны бок, які сёння элементарна выпінаецца хоць дугой, хоць падковай дзякуючы тэхналогіям.

Дзеля чаго гэта трэба, спытаецеся? Каб падлетак (якіх 90 працэнтаў у Інтэрнеце), набраўшы запыт "беларуская проза", патрапіў на сайт з беларускімі творами, а не на спіс рэфэратаў ці сачыненняў.

Вядома, на ўсё мае разважанні можна махнуць рукой і сказаць, што ні халеры я не цяплю ў літаратуры і яе ролі ў грамадскім жыцці. Толькі ведаю адно: праз яшчэ дзсяткі два гадоў такога "махання" тыя самыя асобныя прадстаўнікі народа, пра якіх пісала Таццяна Мушынская, стануць выключэннем ўвогуле. І будзем мы пісаць...самі для сябе. Гэта ўжо дакладна паводле Міколы Дубоўскага.

Пытанне напрыканцы: у чым сувязь Жванецкага і беларускай літаратуры? А ў тым, што некалі казаў пра мясакамбінат гумарыст: "І завод ёсць, і на працу яны ходзяць, і мяркуючы па паху, нешта там выработваюць, але за сцены не паказваюць. Відаць, тое, што яны ствараюць, самі ж і выкарыстоўваюць".

Махнём рукой — і будуць беларускія пісьменнікі тым самым мясакамбінатам паводле Жванецкага. Самі напішам, самі пакрытыкуем, самі пачытаем.

Вы аптымісты? А я рэаліст. Мая дачка ў школе вывучае беларускую (дзяржаўную!) мову як і англійскую: толькі два ўрокі на тыдзень і ...з трэцяга класа.

Вось цяпер і мыйце рукі...
Валеры ГАПЕЕЎ

Для чытачоў тыднёвіка «Літаратура і мастацтва» Аляксей Шныпаркоў перш за ўсё, — пастаянны аўтар. З 1965 года ён дасылае на адрас рэдакцыі свае допісы, у якіх расказае пра жыццё і творчую працу дзеячаў мастацтва і культуры. Не без гонару прыгадвае, дарэчы, што яшчэ ў далёкім ужо 1978 годзе быў узнагароджаны рэдакцыяй тыднёвіка за актыўнае супрацоўніцтва бібліятэчкай кніг беларускіх пісьменнікаў.

Такі ён, Максімавіч

Член Саюза мастакоў, член Саюза журналістаў нашай краіны, у гэтыя дні ён адзначаў сваё сямідзесяцігоддзе. Сур'ёзны чалавек, апантаны творца. А яму б, здавалася, самы раз быць гумарыстам, бо нарадзіўся — так-так — 1 красавіка. Аднак Аляксей Максімавіч пайшоў па іншай сцежцы, і на той сцежцы пакінуў прыкметны след. Гэта можна сказаць нават ужо сёння, бо актыўная, натхнёная праца гэтага чалавека, не зважаючы на ўзрост, працягваецца.

Нарадзіўся мастацтвазнаўца ў в. Данілавічы Веткаўскага раёна. Прага да ведаў прывяла яго ў Гомельскі педагагічны інстытут імя В. Чакава (сёння, як вядома, гэта ГДУ імя Ф. Скарыны) на гісторыка-філалагічны факультэт. Пасля была вучоба

шоў для сябе аднадумцаў і герояў допісаў. І прысвячаў людзям гэтай няпростай, але патрэбнай грамадству, у нечым Богам дадзенай прафесіі, свой талент.

Ва ўтульнай гомельскай кватэры Шныпаркова асобнае месца займаюць папкі з публікацыямі, а таксама часопісы «Польмя», «Нёман», «Маладоць», «Беларусь», «Родная прырода», «Мастацтва Беларусі» з артыкуламі Аляксея Максімавіча пра дзеячаў выяўленчага мастацтва нашай рэспублікі. Ён таксама аўтар манаграфій пра заслужаных дзеячаў мастацтва Беларусі жывалісаў П. Крохалева і І. Стасевіча, выдадзеных у свой час асобнымі кнігамі выдавецтвам «Беларусь». На відным месцы і кніга «Памятныя мясціны Гомельшчыны», а таксама буклеты, складзеныя ім, што прысвечаны творчасці вядомых гомельскіх мастакоў Станіслава Дзяканова і Анатоля Отчыка. Не менш ганарыцца Аляксей Шныпаркоў і кнігай «Трудовая гвардыя Гомельшчыны» (выдавецтва «Беларусь»), складальнікам і адным з аўтараў якой быў. Гэта — шчыры аповед пра Герояў Сацыялістычнай Працы, пра людзей, якімі і сёння, безумоўна ж, ганарыцца наш палескі край. Яго ж нарыс пра сьліннага

авіяканструктара, двойчы Героя Сацыялістычнай Працы П. Сухого ўпрыгожыў гэтае выданне.

А гісторыка-дакументальная хроніка гарадоў і раёнаў Беларусі «Памяць»? У ёй змешчана — увячце толькі! — 56 матэрыялаў пра мастакоў Гомеля, напісаных рукой А. Шныпаркова. Надрукаваны яго артыкулы і ў «Памяці» Добрушскага, Веткаўскага, Жыткавіцкага і Буда-Кашалёўскага раёнаў. Трэба сказаць, што піша Аляксей Максімавіч не толькі пра мастакоў і дзеячаў культуры. Ёсць у ягонай творчасці і нарысы пра ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны. «Хто ж напіша пра іх, калі не мы, журналісты старэйшага пакалення? Не спазніцца б і нам пра кожнага з іх, ветэранаў, сказаць сваё цёплае ўхвальнае слова».

Доўгі час А. Шныпаркоў быў сакратаром Гомельскай абласной арганізацыі Саюза журналістаў. Максімавіч валодае добрымі арганізатарскімі здольнасцямі. Тэлефануе: «Я арганізаваў (ужо будучы на пенсіі. — В.Т.) сустрэчу мастакоў з навуэнцамі тэхнічнага вучылішча, давайце, пісьменнікі, падключайцеся, калі ёсць жаданне». Жаданне было. У вучылішчы пазнаёмліся бліжэй, пачалі наведваць

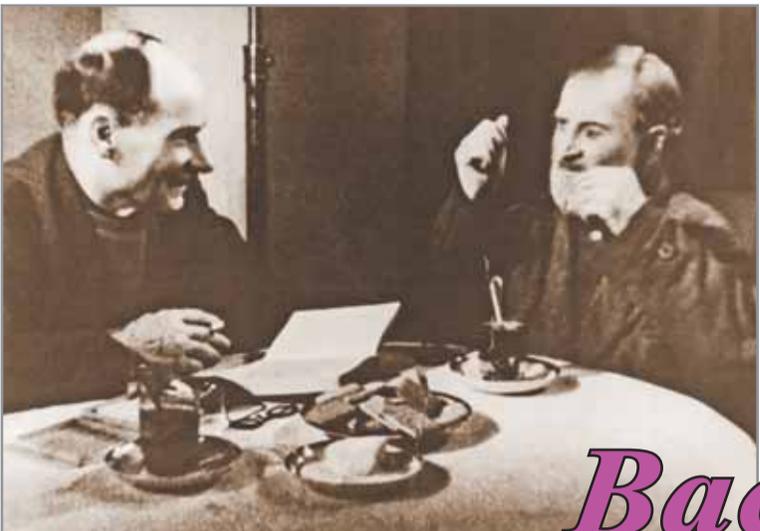
выставы, а мастакі прыходзіць да нас на творчыя вечарыны. Адным словам, аб'яднаў нас Аляксей Максімавіч.

Вяртаючыся да жыцця самога летапісца нашага Гомельскага краю, нельга не адзначыць, што ён з'яўляўся членам журы міжнародных славянскіх пленэраў. Не без гонару ўспамінае сёння А. Шныпаркоў і тое, што з'яўляўся адным з арганізатараў фотавыставы «Чарнобыль», праведзенай амаль што адразу пасля аварыі саюзамі журналістаў Беларусі і Украіны. З лепшымі работамі фотамастакоў змаглі пазнаёміцца жыхары Мінска, Кіева, Гомеля, Магілёва. З народным пісьменнікам Іванам Шамякіным, з празаікам Барысам Сачанкам і паэтам Міколам Мятліцкім Алесь Шныпаркоў летам 1986 года наведваў Чарнобыльскую зону адсялення. Пасля гэтай паездкі Аляксей Максімавіч выступаў неаднаразова перад жыхарамі нашага абласнога цэнтра са своеасаблівай справаздачай.

Запомніўся тэлегледачам і цыкл перадач «Беларускае мастацтва», які ён правёў на абласным тэлебачанні. А яго лекцыя «Народная творчасць Гомельшчыны» і сёння запатрабаваная. У таварыстве «Веды» такіх лектараў, як Шныпаркоў, шануюць.

Шмат зрабіў Аляксей Шныпаркоў. І яшчэ нямала зробіць.

Па працы, як кажучь, і гонар.
Васіль ТКАЧОЎ

Якуб Колас "прышоў" у сям'ю майго бацькі Васіля Іванавіча Казлова ў пачатку 30-х гадоў пасля выхаду з друку аповесці "Дрыгва". Час вызначаўся шматлікімі гістарычнымі падзеямі палітычнай, сацыяльнай, эканамічнай перабудовы, прадрыкаванымі Кастрычніцкай рэвалюцыяй.

Сяброўства Васіля Казлова і Якуба Коласа

Твор Коласа "Дрыгва" са-дзейнічаў выхаванню ў моладзі патрыятычных пачуццяў, засяроджваў увагу на гістарычных шляхах станаўлення БССР. На прыкладзе герояў "Дрыгвы" — абаронцаў зямлі беларускай часу грамадзянскай вайны — выходзіла новае пакаленне 30—40 гадоў, якое ў час Вялікай Айчыннай вайны вытрымала навалу нямецка-фашысцкіх захопнікаў і выратавала незалежнасць роднага краю.

У Вялікую Айчынную вайну адбылося знаёмства В. І. Казлова з прататыпам дзеда Талаша Васі-лём Ісакавічам Талашом, удзельнікам партызанскага руху грамадзянскай вайны на Палессі. Якуб Колас у архівах Акадэміі навук БССР знайшоў біяграфічны матэрыял В. І. Талаша, які і паклаў у аснову сюжэта аповесці.

Назва твора "Дрыгва" ўтрымлівае глыбокі філасофскі змест. Дрыгва — неад'емная, непаўторная частка космасу Палесся. Яна падуладна толькі носьбітам высокіх грамадзянска-патрыятычных памкненняў, што пацвердзілі разгорнутыя на яе прасторах падзеі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Шляхі В. І. Казлова, дзеда Талаша і Якуба Коласа перакрываюцца на касмічных партызанскіх абшарах беларускага Палесся.

Па рашэнні ЦК КП(б) у пачатку Вялікай Айчыннай вайны Казлоў узначаліў групу Мінскага падпольнага абласнога камітэта партыі. Абапіраючыся на ініцыятыву народных мас, яна фарміравала групы народнага гневу, апартыўныя партызанскія атрады, якія пачалі на тэрыторыі Беларусі ўсенародную барацьбу з нямецка-фашысцкімі акупантамі. В. І. Казлоў, Герой Савецкага Саюза (1942г.), генерал-маёр, першы сакратар Мінскага абкама КП(б)Б, узначаліў Мінскае злучэнне. Пасянае на Палессі ў 20-я гады Талашом і яго палітыкамі партызанскае зерне свабоды і незалежнасці ўзнялося сцяною народнай барацьбы супраць акупантаў. Пошукі шляхоў абароны айчыны ад фашысцкай навалы прывялі Васіля Ісакавіча Талаша ў Мінскае партызанскае злучэнне.

У час шырокавядомай партызанскай акцыі "Рэха на Палессі" быў знішчаны на рацэ Прыпяць стратэгічны чыгуначны мост, якім карысталася паўднёва-заходняя групоўка нямецкага вермахта. На 18 сутак выйшла са строю палатно, і, паводле дадзеных гістарычных дакументаў, 400 саставаў варожай тэхнікі і 30 эшалонаў жывой сілы не дайшлі да фронту.

Пасля паспяховай аперацыі інструктар штаба злучэння па падрыўной справе Уладзімір Шымчонак і камандзір атрада імя М. Гастэлы Казімір Францавіч Пушчын на зваротным шляху натрапілі на выпадковага сведку гэтай падзеі. Намеснік камандзіра злучэння Раман Навумавіч Мачульскі прызнаў у незнаёмым Васіля Ісакавіча Талаша. На пытанне, які лёс закінуў яго сюды, дзед з пачуццём годнасці ваяра-патрыяты адказаў: "Лёс у нас адзін: біць патрэбна фашысцкую погань, каб не смярдзела на зямлі" (Р. Мачульскі "Вечны агонь". Мн. 1969. — С. 145).

Па партызанскіх пушчах Беларусі разнеслася рэха пра ўдзел у руху народных масіўцаў дзеда Талаша. У штаб Мінскага злучэння пацягнуліся "хадакі" з запрашэннем Васіля Ісакавіча на сустрэчу з байцамі іх атрадаў.

Вопыт ветэрана партызанскага руху 20-х гадоў 90-гадовага народнага героя Талаша быў выкарыстаны з вялікай аддачай. Калі з першага партызанскага аэрадрома на востраве Зыслаў у дрэўняністых абшарах Любаншчыны была наладжана паветраная сувязь, Талаш быў адкамандазаваны ў партызанскі беларускі штаб, які размяшчаўся ў партызанскім Падмаскоўі

кавіліся асаблівасцямі дзейнасці падпольшчыкаў.

Шляхі Казлова, Якуба Коласа і Талаша перакрываюцца ў Маскве. Письменнік у пачатку 43-га прыехаў з Ташкента ў сталіцу для вырашэння акадэмічных, творчых і асабістых спраў. Мне пашчасціла быць сведкай сустрэч Коласа з прататыпамі яго твораў: Васілем Талашом, Мінаем Шмыровым (Бацька Мін-най), Іванам Варвашэнем. У га-сіціцы "Масква" быў арганізаваны запіс кінахронікі сустрэчы Якуба Коласа і Васіля Талаша. Мая маці, Ефрасіння Яфімаўна, у задушэўных зямляцкіх гутарках з Талашом падрабязна рас-

насіці нямецкіх акупацыйных, камаңд па знішчэнні мірнага насельніцтва Беларусі быў выкарыстаны ў час Нюрнбергскага працэсу над гітлераўцамі, а таксама ў публіцыстычных артыкулах пісьменнікаў Якуба Коласа, Кузьмы Чорнага, Міхася Лынькова і інш.

Пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх акупантаў сакратар гаркама і абласнога камітэта КП(б)Б В. І. Казлоў на пасяджэннях неаднаразова сустракаўся з Коласам для абмяркоўвання пытанняў народнай гаспадаркі, умоў працы АН БССР, адкрыцця школ, адбудовы памяшканняў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Якубу Коласу непасрэдна ад кіраўнікоў руху хацелася набыць больш звестак пра партызанскую барацьбу. 19 мая 1946 года ён адначыў у сваім дзённіку: "19 мая... Злажыў анкету, каб сабраць матэрыял аб партызанах. Шмат чаго не ведаю з таго, як ваявалі, як жылі партызаны, якая дарога вяла людзей у партызаны. Заяджаў да Казлова, пагутарылі. Потым быў у Сацункевіча. Сустрэў гарачы водгук".

У 1948 годзе В. І. Казлоў быў абраны старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета рэспублікі. Шляхі дзяржаўнай дзейнасці Казлова і Коласа яшчэ шчыльна перапляліся. Яны працавалі ў адным дзяржаўным звязе пры распрацоўцы праектаў законаў, падрыхтоўцы пытанняў пасяджэнняў, пастаноў. Казлоў абапіраўся на жыццёвы вопыт, мудрасць і прарорліваць народнага песняра.

У 1946 годзе прайшлі выбары ў Вярхоўны Савет СССР і БССР. У дэпутаты былі абраныя лепшыя сыны і дочки нашага краю, дзеячы літаратуры і мастац-

Назва твора "Дрыгва" ўтрымлівае глыбокі філасофскі змест. Дрыгва — неад'емная, непаўторная частка космасу Палесся. Яна падуладна толькі носьбітам высокіх грамадзянска-патрыятычных памкненняў, што пацвердзілі разгорнутыя на яе прасторах падзеі ў час Вялікай Айчыннай вайны. Шляхі В. І. Казлова, дзеда Талаша і Якуба Коласа перакрываюцца на касмічных партызанскіх абшарах беларускага Палесся.

(станцыя Сходня). Казлоў быў таксама выкліканы Цэнтральным партызанскім штабам у Маскву для тэрміновай справы: задачы аб развіцці і выніках партызанскай барацьбы на Беларусі. У гэтых штабах і перакрываюцца шляхі народных герояў — Казлова і Талаша. Задача перад імі была пастаўлена адна — набліжаць дзень Перамогі, а сродкі і шляхі ім належала выкарыстаць розныя. Казлоў вырашаў планы сумесных каардынацыйных дзеянняў партызан і Савецкай Арміі, займаўся праблемамі папаўнення атрадаў зброяй, падрыўнымі сродкамі, медыцынскімі матэрыяламі.

Талаш з групай партызан, якія далечвалі раны ў маскоўскіх шпітэлях, выступаў перад рабочымі абарончых заводаў з інфармацыяй пра ліхадзейства акупантаў на Беларусі, пра ўмовы жыцця насельніцтва і ўсенародную партызанскую барацьбу з ворагам. Талаш выдатна выконваў ролю народнага вешчуна. Казлоў паклапаціўся перад урадам СССР аб аднаўленні Талашу дубліката ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, якім ён быў узнагароджаны ў 1928 годзе за гераічную дзейнасць, а ў час вайны па даносе паліцаяў гэты ордэн забралі немцы. Па прадпісанні каманданцкага загада ваеннай пары з наступленнем прыцемак у Маскве спыняўся мурашнік руху насельніцтва і вайскоўцаў. Пасля напружанага дня Васіль Ісакавіч у накінутым на плечы хатнім кашушку выходзіў з нумара "Масква" ў прасторны хол, займаў месца на канапе, уладкоўваўся за паліраваным сталом, клаў на яго шапку-аблавушку, на якой красавалася папярэчны чырвоны каснічок — партызанская кукарда. Талаш збіраў за свой "круты стол" слухачоў, якія спадзяваліся атрымаць ад прамоўцы звесткі пра землякоў-беларусаў, распытвалі пра партызанскія аперацыі, ці-

пытвала пра жыццё бабкі Насты, Аўгінні, Мартына Рыля (героі аповесці "Дрыгва").

Народжанае ў грозны час Вялікай Айчыннай вайны вайсковае братэрства Казлова, Талаша і Коласа не парывалася. У 1944 годзе, пасля вызвалення ад акупантаў горада Гомеля, адбылася сесія Вярхоўнага Савета БССР, на якой Колас быў абраны намеснікам старшыні Вярхоўнага Савета. Пакручастымі партызанскімі сцежкамі Казлоў добраўсе да Гомеля і ўзяў удзел у рабоце сесіі. У сваім выступленні ён пазнаёміў дэпутатаў з ключавымі партызанскімі акцыямі, падкрэсліў іх ролю ў падрыхтоўцы вай-

скавай аперацыі "Баграціён", паведаміў пра шматлікія факты генэацыі беларускага насельніцтва нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Партызаны Мінскага злучэння ўдзельнічалі ў выратаванні вязняў Азарыцкага балотнага лагера смерці. Гэты лёс зведала і шматлікая радня Казлова. Дакументальны матэрыял дзей-

ва. Якуб Колас працаваў у рэспубліканскай выбарчай камісіі, якую ўзначальваў В. І. Казлоў. Іх высокая патрабавальнасць да мясцовых камісій, клопат пра насельніцтва, унутраная зладжанасць прынеслі вялікую карысць гэтай адказнай дзяржаўнай кампаніі. З часу вайны Казлоў разам з Коласам актыўна працавалі ў славянскім камітэце СССР, які

ўзначальваў генерал-лейтэнант Гундараў. Яны ўнеслі значную лепту ў развіццё і ўмацаванне інтэрнацыянальнага славянскага адзінства.

У мірны час інтэрнацыянальных сувязі шырыліся і набывалі новыя формы. Так, В. Казлоў, Якуб Колас, С. Прыгтыцкі ў складзе беларускай дэлегацыі бралі ўдзел у юбілейных урачыстасцях СССР, прысвечаных 300-годдзю ўз'яднання Украіны з Расіяй (1953 г.)

З вялікай пашанай прымаў В. І. Казлоў украінскіх пісьменнікаў у час святкавання 75-годдзя Якуба Коласа. На ўрачыстым пасяджэнні ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета ён уручыў народнаму песняру ордэн Леніна.

У 1952 годзе ўбачыла свет кніжка В. І. Казлова "Людзі асабага складу". Яна была першай лаўраўкай мемуарнага жанру ваяка партызанскага руху Беларусі. Якуб Колас натхніў Васіля Іванавіча на напісанне твора, дапамог распрацаваць план кнігі. Яна атрымала станоўчыя водгукі. Для перакладу на рускую мову Колас параіў Казлоў звярнуцца да вядомага перакладчыка Яўгена Мазыльова, паслугамі якога сам карыстаўся.

Канстанцін Міхайлавіч быў адным з шаноўных гасцей на вячэры, наладжанай сям'ёй Казловых для беларускіх пісьменнікаў з нагоды выхаду ў свет мемуараў "Людзі асабага складу".

Вячэра праходзіла на Вясялоўцы — у прыгарадзе Мінска, каля Камсамольскага возера, — дзе пасля выдання захопнікаў з горада ў былым бараку нямецкай аховы пасяліў бацька нашу сям'ю, а таксама ўзяў пад апеку пяцёра дзяцей загінуўшых партызан.

Перад пачаткам вячэры бацька пахваліўся Канстанціну Міхайлавічу сваёй весялоўскай сельскай гаспадаркай.

Якуб Колас зрэдку дасціпнымі гумарыстычнымі рэплікамі дапаўняў выказванні тэсты. Без дэманстратыўнай галоснасці выказаў гаспадыні застоля Ефрасінні Яфімаўне падзяку за прыгатаваныя стравы. Уразіла яго мачанка з блінцамі, хатні саліцісон і асабліва падсмажаная ў алеі таранка-вобла.

Весялоўскі кучока Казловых наведаў старэйшы сын пісьменніка Даніла Канстанцінавіч разам са сваім сябрам, дацэнтам медыцынскага інстытута М. Малёнкам. Усталявалася сяброўства з сям'ёй шафёра Якуба Коласа — Фёдара Хадасоўскага. Карэньчыкі дрэўца грамадзянскага сяброўства бацькоў далі дзябелля парасткі для творчых адносін іх дзяцей.

У час сумеснай працы з Коласам у Вярхоўным Савеце Казлоў добра ведаў пра цяжкія пасляваенныя ўмовы жыцця пісьменнікаў, рознымі шляхамі стараўся на дзяржаўным узроўні вырашаць іх праблемы. Так, Казлоў прыняў рашэнне перадаць Саюзу пісьменнікаў БССР незакончаны будынак дома адпачынку Вярхоўнага Савета ў Каралішчавічах.

Неаднаразова хадаінічаў перад Міністэрствам медыцынскай аховы СССР аб вылучэнні пуцёвак на адраўленне беларускіх пісьменнікаў ва ўрадавых санаторыях Падмаскоўя. Колас меў мажлівасць паправіць здароўе ў санаторыі "Барвіха".

З далёка няпоўнага пераліку фактычнага матэрыялу пераконваемся ў тым, што грамадзянска-палітычнае сяброўства Якуба Коласа і Васіля Казлова, народжанае ў дні векапомныя, не перарывалася ў дні мірнага будаўніцтва, надавала сілы, якія абодва сыны Беларусі прысвяцілі росквіту роднага краю, шчасцю яго народа.

Вольга КАЗЛОВА

На здымках: Якуб Колас і дзед Талаш. Масква, 1943г.; старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. І. Казлоў уручае Якубу Коласу ордэн Леніна, 1955 г.

Фота з архіва аўтара

3 Мінска ў Івацэвічы на ўрачыстасці з нагоды 70-годдзя вядомага паэта і пісьменніка Міколы Купрэева выязджалі ў 8 ранку, яшчэ па халадку. Я, Наталля Капа, Аляксандр Наварыч і рулявы Юрыя Сапажкоў. Убіраючы ў сябе яшчэ не надта гарачае сонца праз аконнае шкло аўтамабіля ды голасна разважаючы пра тое, што ды як там будзе па прыездзе, заадно выгледвалі ўзыхлёб нахваленныя палешуком Наварычам лясныя краявіды наўсцяж алімпійскай шашы, вымервалі наўзгляд сажалкі, рэчкі і вадаёмы, падсвядома рыхтуючы сябе да спакойнага поўдня, зачытваліся назвамі прыдарожных беларускіх вёсак і паселішчаў. І, раптам Наталля Капа, ні з таго-ні з с'яго, прапанавала заехаць у адну з такіх вёсак з дзіўнай, вёртаняўлоўнай, пушыстай назвай Новай Мыш. Аказалася, што гэтае паселішча на 2,5 тысячы чалавек калісьці было горадам (а поруч з Новай Мышшу цікавала Старая). Прыпыніўшыся ў цэнтры, у цяністым старым скверыку, адразу ж — твар у твар — "сутыкнуліся" з паэтам Янам Чачотам. Напершапачатку не прызналі нават, аднак, не разгубіліся, прыняўшы нечаканае за належнае, пра што дарэшткі і ўпэўніліся з надпісу пад бюстам, што Ян гэта ўсё ж, Чачот той самы. За ім — поруч з беларускамоўным касцёлам — рускамоўная праваслаўная царква. Насупраць кожнага храма, як наўмысна ці на зло, — пашарпаны высокавольтны электратрансфарматар і не надта роўная воданепроніцаемая вежа...

Ды не паспелі мы як след абурэцца такой архітэктурнай забудовай, як з зацэненага зеленню двара выйшлі дзве мілавідныя жанчыны сярэдняга веку. Аказалася, што яны наглядаюць — адна за царквой, другая — за касцёлам. Якраз адкрывалі прыбірацца. І запрасіўшы нас у касцёл, тая, што за ім прыглядае, пачала раскаваць гісторыю каталіцкага храма. Чуючы ў голасе непрыхаваную беларушчыну, спытаў, ці не магла б казаць па-нашаму.

"То вы ж кажаце, што з Мінска... А-а-а, пісьменнікі?! Як добра, ой як добра... Мне, як скажаце, магу і па-руску, і па-польску, і па-роднаму... Калісьці тут быў горад, а ў Іш-кадзі ўвогуле людзі пад трактар клаліся, каб саветы касцёл не разбурылі, і бач, адстаялі, і сёння яшчэ як высіцца..." І так міла разгаварылася, што заслухаліся. Ледзь маіх калег-праваслаўных да сваёй веры не схіліла...

"Во, мы ж тут з каляжанкай працуем, яна — у царкве, а я — у касцёле. Бог у нас адзін і ўсё — адно, бо — хрысціянне. Толькі сама форма службы і абрадаў трохі інакшая... Праўду ж кажу?" — Звяртаецца яна, як бы між іншым, да сваёй сяброўкі, і тая пагаджаецца...

На развітанні абедзве жадаюць нам дарогі з Богам.

У Івацэвічы ўсё адно прыехалі на хвілін сорок раней прызначанага і яшчэ доўга

Наўзбоч дарогі да Міколы Купрэева...

чакалі берасцейскіх пісьменнікаў, якія адразу вырашылі ўскласці кветкі да помніка Купрэеву.

Людзей сабралася поўная актавая зала. Дырэктар ЦБР Галіна Гарэлік адкрыла імпрэзу, прысвечаную 70-годдзю Міколы Купрэева, адзначыўшы яго глыбокі самабытны талент і важкі мастацкі ўклад у беларускую літаратуру. Невялікі экскурс у біяграфію свайго земляка зрабіла загадчыца дзіцячай бібліятэкі Зінаіда Басалай. Коротка, але хораша сказаў сваё пранікнёнае слова пра М. Купрэева старшыня Брэсцкай абласной арганізацыі СПБ Анатоля Крэйдзіч. Затым, мала-памалу, імпрэза набыла разняволеную форму і памятна-цёплы змест... Выступілі з яркімі ўспамінамі і незабыўнымі згадкамі пра

Пасля сканчэння імпрэзы паехалі да магілы паэта на самы край Івацэвіч. Ціхія зарослыя пераважна маладой зеленню могілкі калісьці прыгараднай вёскі Міхнавічы. Побач сажалка. Магіла паэта на самым уваходзе, яна як бы сустракае ўсіх наведнікаў гэтага прыціхлага пазажыццёвага месца. Радуе душу і вока даведзены сябрамі да завяршальнага ладу надмагільны помнік. Над ім — малады, стромкі дубок, які з часам будзе паэту, яго нашчадкамі і прыхільнікам зацэнню на доўгія гады... Пакланіліся, памаўчалі ля Міколы, пасамоціліся...

свайго сябра і калегу мясцовыя і сталічныя літаратары: А. Каско, М. Папека, Л. Філатаў, І. Мельнічук, Ю. Сапажкоў, А. Наварыч, Н. Капа, А. Паплаўскі, М. Антанюўскі...

Былі і неардынарныя моманты: скажам, на цудоўнай матчынай мове распавядаў пра свайго былога аднакурсніка па Брэсцкім педінстытуце М. Купрэева яго івацэвіцкі сябра, дзіцячы паэт І. Мельнічук, і было дзіўна, калі ён тут жа падараваў мне сваю кніжку... на рускай мове, на якой, аказваецца, ён піша вершы для беларускіх дзяцей

і выдаў ужо не адну кніжку. Рускі ж паэт з Мінска (родам з-пад Разані), рэдактар часопіса "Всемирная литература" Ю. Сапажкоў гаварыў перад публікай на беларускай мове (між іншым, свабодна валодаючы і англійскай), а верш прачытаў на роднай яму рускай мове. Вось, падумалася, прыклад сапраўднага руска-беларускага братэрства "на парытэтных асновах", як гэта прынята казэнна казаць на мове афіцыйна. Праўда, беларус І. Мельнічук, "выступаючы на сваёй тэрыторыі", у гэтай сітуацыі выглядаў на не-

калькі пунктаў слабей за рускага паэта Ю. Сапажкова.

Прамовіла колькі цёплых агульных слоў пра свайго дзядзючку і маладая пляменніца М. Купрэева Галіна Басалай.

Па-свойму ўразіла публіка. У асноўным прысутнічалі работнікі сельскіх бібліятэк і клубаў. Трэба было бачыць, з якой непадробнай увагай яны слухалі расповеды пра свайго (аказваецца, такога таленавітага і слыннага!) земляка...

Праўда, часам, у тых вачах прачытвалася і глыбокая неадсведчанасць у стане сучаснага беларускага літаратурнага працэсу, асабліва калі размова заходзіла пра літаратурна-мастацкія выданні: тыднёвік "ЛіМ", часопісы "Маладосць",

Далей Івацэвіцкі пісьменнік Валеры Гапееў павёз нас у Марачоўшчыну на мемарыяльную музейную сядзібу Тадэвуша Касцюшка, між іншым, ледзь угаварыўшы мяне на гэтую паездку. І дзякаваць Богу, што ўгаварыў. Бо пабываць тут трэба кожнаму беларусу. Маё апісанне не дапаможа. Праз лесасеку ад сядзібы грандыёзна ўзвышаецца сваімі нязрушнымі вежамі велічны Косаўскі замак (палац Пуслоўскіх), спалены напрыканцы вайны...

Па залах дома-музея Т. Касцюшка нас вадзілі як сваіх, паказаўшы не толькі тое, што выстаўлена для вачэй наведнікаў, але і тое, што да часу схавана ў Касцюшкавых скляпеннях... Як нам казалі, неўзабаве павінна пачацца і рэстаўрацыя палаца Пуслоўскіх, а пасля таго ўжо, калі ўсё ў гістарычнай акрузе набудзе першародны выгляд, — гэта будзе сапраўды турыстычная Мекка на карце Беларусі. Хоць у выхадныя і святочныя дні тут і цяпер народ — не размінуцца, а ў начлежны домік і ўвогуле патрапіць цяжка...

Урэшце, нахадзіўшыся і наглядзеўшыся, смачна, між іншым, паабедалі ў прахалодзе родавых сутарэнняў Касцюшкаў, што месціцца ля возера наўзбоч сядзібы пад (зноў жа!) чамусьці рускамоўнай шльдай: "Кафе "У Тадеуша"..."

Да Мінска з Івацэвіч ехалі нераўнуваючы як з дому... Няшчадная спякота ў сапажкоўскім вогнестойкім "форд-фокусе" смажыла нястрыманна. Было мяўка. Гаварылі рэдка. Як заўжды, пераехаўшы мост праз Шчару, вядомы аўтар "Літоўскага ваўка" Аляксандр Наварыч не прамінуў заўважыць, што мы перасякаем мяжу паміж Палессем і Беларуссю... Пасля гэтага, змірыўшыся з неўзаконенай дэмаркацыяй, змарыўся і ён. Мне шкада было Юрыя Міхайлавіча, які ўжо другія суткі запар (учора электрычкай, а сёння на ўласным аўто) вандраваў гэтай дарогай адзіна дзеля розгаласу беларускай літаратуры...

"І трэба гэта яму?! Ёсць жа яшчэ людзі... І да 140 цісне... Здурэў ці што?..." — але гэта было апошняе, што я падумаў, утаропіўшы сонныя вочы ў яго схіленую да руля патыліцу, канчаткова правальваючыся ў дрэмоту...

Сталіца паўстала як з-пад зямлі. Сонца заходзіла. У нос ударыла асфальтам і бензінам. Стомленыя гарадзкі пераміналіся з нагі на нагу перад чырвоным святлом светлафора. Нарэшце прыехалі.

Ды адчувалася, што гэта яшчэ не канец дарогі...

Ці не таму, ужо дома, мяўка лежачы на канапе, уверзлася мне ў галаву неадназначная ідэя: а чаму б, скажам, не арганізаваць на грамадскіх асновах літаратурна-турыстычны маршрут для прыхільнікаў таленту паэта і пачынаючых літаратараў пад умоўнай назвай "Шляхамі Купрэева" (ад Ямнага і Рагачова на Гомельшчыне — праз Малькавічы, Чудзін, Ганцавічы, Янава, Папялёва, Вярховічы, Шарашова, Пружаны — ажно да Івацэвіч на Берасцейшчыне)?..

Каб аднойчы зноў апынуцца на пачатку дарогі.

Леанід ГАЛУБОВІЧ,
Мінск — Новая Мыш —
Івацэвічы — Міхнавічы —
Косава — Мінск

На здымках: у Новай Мышы каля помніка Яну Чачоту; фота на памяць пасля імпрэзы на ганку Івацэвіцкай раённай бібліятэкі; Косава — палац князёў Пуслоўскіх; ля магілы Міколы Купрэева.

Фота Ю. Сапажкова

Да юбілею песняра

Незабыўнае

Не ведаю, як у каго, а ў мяне першае знаёмства з творамі Якуба Коласа пачалося з верша "Чыгунка". У кожным разе гэта першае, што ўрэзалася ў памяць:

У два рады між палёў
Роўна рэйкі ляглі,
Рэжуць нетры палёў,
Точаць грудзі зямлі.

Гэта было, калі я яшчэ няўпэўнена вадзіў пальцам па беларускай чытанцы. Цяжка сказаць, чаму менавіта гэты верш запомніўся. Былі ж, напэўна, у той чытанцы і іншыя вершы паэта. Магчыма, наўнага вясковага хлапчука ўражвала думка: дзе ж гэта людзі ўзялі столькі жалеза, каб пракласці рэйкі праз палі і лясы? Бацька ж мой, каб прыбіць які колік да плота, адсякаў звычайна кавалак калючага дрогу, які яшчэ ад той першай імперыялістычнай вайны вісеў пад страхой хлява, раўняў яго малатком на плоскім камяні і такім васьм цвіком абыходзіўся.

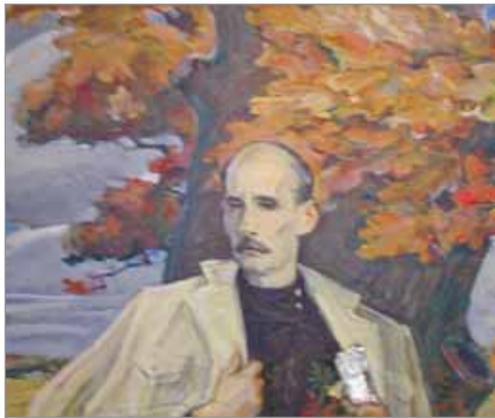
Калі я ўжо добра асвойтаўся з кнігамі, творы Якуба Коласа сталі, бадай, самымі любімымі ў нашай сям'і. "Новая зямля", напрыклад, перачытвалася шмат разоў. Чытаў я, звычайна, уголос. Асабліва ўважлівымі слухачамі былі мама і цётка Хрысціна. На нейкі час яны нават спынялі свой клопат над кудзелямі, каб не ўпусціць якое слова. А калі я заканчваў чытаць, мама здзіўлена гаварыла:

— Хто ж гэта так добра ведае пра нашу жыхіц?

Хоць была непісьменнай, мама пасля майго чытання запомніла цэлы раздзел з "Новай зямлі" — "Раніца ў нядзельку". Пад настрой яна з асаблівым зацікаўленнем дэкламавала, нібы спявала:

Дзень быў святы.
Яшчэ ад рання
Блішчы пясцілі на сняданне,
І ўжо пры печы з чапую
Стаяла маці... Пад рукою
Таўкліся дзеці, заміналі.
Або смяліся, спявалі...

А колькі смеху, вясёлай гамонкі было ў нашай хаце, калі я чытаў апавяданні Якуба Коласа "Соцкі падвёў", "Пісаравы імяніны",

вершаваных "Зяць", "Святы Ян"... Перачытвалася ўсё коласаўскае, што трапляла ў рукі.

У гады свайго вясковага дзяцінства я і падумаць не мог, што прыйдзе час, калі мне пашчасціць убачыць аўтара любімых твораў, пачуць яго голас, выслухаць парады. Гэта адбылося пазней, калі я пачаў таптаць сваю журналісцкую сцежку, спрабаваў далучыцца да літаратурнай справы — у рэспубліканскім друку з'явіліся мае першыя апавяданні.

...У ліпені 1947 года ў Мінску праходзіла нарада маладых пісьменнікаў рэспублікі, на якую быў выкліканы і я. Праходзіла яна ў Доме ўрада, дзе тады размяшчалася і Саюз пісьменнікаў БССР. Заняткі вяліся па секцыях. У нашай "дзіцячай" секцыі было ўсяго пяць чалавек. Зараз усіх і не прыпомню. Прыгавяецца Вера Сурская і зусім яшчэ юны Ніл Гілевіч...

А кіраваў секцыяй патрыярх беларускай дзіцячай літаратуры Янка Маўр. Яму дапамагалі Пятро Глебка, Аляксей Якімовіч, Эдзі Агнцэв, Павел Кавалёў. Вялося дэталёва абмеркаванне нашых твораў, рабіліся слушныя заўвагі, даваліся парады. Аляксей Якімовіч, тагачасны рэдактар "Бярозкі", прынес у партфелі яшчэ не сшытыя лісты чарговага нумара часопіса, дзе было і маё апавяданне "Піянер".

— Ну прачытай, хлопча, што ты там напісаў, — прапанаваў Янка Маўр.

Можна ўявіць, з якім хваляваннем я чытаў сваё апавяданне: дзіва што — сам аўтар "Палескіх рабінзонаў" слухае! Скончылася тым, што апавяданне было ўхвалена і кіраўніком секцыі, і яго памочнікамі.

І вось, калі работа нашай секцыі падышла да завяршэння, у невялікі пакойчык, дзе мы займаліся, зайшоў тагачасны старшыня Саюза пісьменнікаў Міхась Лынькоў. Ён прынес радасную вестку: на падвядзенне вынікаў нарады прыедзе Якуб Колас.

Усе ўдзельнікі нарады (а сярод нас былі Іван Шамякін, Андрэй Макаёнак, Алена Васілевіч, Аляксей Русецкі, Паўлюк Прануза, Мікола Аўрамчык) сабраліся ў самым вялікім пакоі Саюза пісьменнікаў. Уселіся на збітых з нефарбаваных дошак лаўках (крэслы ў той час былі яшчэ раскошай) і з хваляваннем пачалі чакаць.

І вось заходзіць Якуб Колас. Як мудры гаспадар, ён акінуў задуменным поглядам залу, прывітаўся, злёгка кінуўшы галавой, і прысеў ля стала. Хоць на двары ў гэты час шчыраваў ліпень, паэт быў апраунуты ў цёмна-сіні прасторны касцюм, пад галыштукам. Як нас папярэдзілі, яму ўжо колькі дзён нездаровілася, але ўсё ж прыйшоў на гэтую сустрэчу.

Калі кіраўнікі секцыі расказвалі пра вынікі нашай работы, ён уважліва слухаў, падпёршы далоняй шчаку. Час ад часу праводзіў праніклівым позіркам па зале, нібы жадаючы высветліць: што могуць даць нашай літаратуры гэтыя маладыя людзі.

...З вялікай увагай мы слухалі выступленне лобімага пісьменніка. Якуб Колас расказаў пра тое, як ён у мінскай турме пачаў пісаць пазму "Новая зямля", як узніклі задумы іншых яго твораў, пажадаў удзельнікам нарады пільна прыглядацца да жыцця, добра авалодаваць нашай роднай мовай.

Сустрэча гэтая запомнілася мне на ўсё жыццё. Як дарагу рэліквію берату я пажоўклы ўжо ад часу фотаздымак, на якім старэйшыя пісьменнікі сярод удзельнікаў нарады. У цэнтры здымка — Якуб Колас. Тут жа — Янка Маўр, Пятроў Броек, Пятро Глебка, Міхась Клімковіч, Анатоль Астрэйка, Антон Бялевіч, Пімен Панчанка, Раман Сабаленка і іншыя вядомыя беларускія пісьменнікі. Гэты здымак я пазней бачыў у музеі Якуба Коласа ў Мінску, а таксама ў кнізе Аляксандра Міронава "Дзед Маўр".

А творы Якуба Коласа я і сёння перачытваю з вялікім захапленнем.

Аляксей КАЎКО

ВІШНУЕМ

з 80-годдзем Крука Уладзіміра Андрэевіча, вядомага беларускага фотамайстра;

з 75-годдзем Герчыка Міхаіла Навумавіча (Майсея Беньямінавіча), беларускага празаіка, публіцыста і перакладчыка;

з 75-годдзем Сімановіча Давіда Рыгоравіча, беларускага паэта, празаіка і перакладчыка;

з 70-годдзем Бележэнку Барыса Паўлавіча, беларускага паэта і празаіка;

з 60-годдзем Міхайлава Альберта Аляксеевіча, беларускага літаратара;

з 50-годдзем Нікіпорчык Алу Дзмітрыеўну, беларускую паэтку і крытыка;

з 50-годдзем Жука Ігара Васільевіча, беларускага крытыка і літаратуразнаўцу.

Юбілейны календар

(у чэрвені споўнілася б)

460 гадоў Стрыйкоўскаму Мацею Станіславу, гістарыёграфу-храністу, паэту;

230 гадоў Ходзьку (Барэйку) Яну, беларускаму пісьменніку, драматургу і грамадскаму дзеячу;

155 гадоў Марозіку Мікалаю Фёдаравічу (А. Шункевіч), паэту-самавуку;

140 гадоў Доўнар-Запольскаму Мітрафану Віктаравічу, беларускаму гісторыку, этнографу, фалькларысту і літаратуразнаўцу;

110 гадоў Шлюбскаму Аляксандру Ануфрыевічу, беларускаму літаратуразнаўцу, этнографу, фалькларысту і бібліёграфу;

105 гадоў Бабровічу Яну Станіслававічу, дзеячу рэвалюцыйнага руху ў Заходняй Беларусі, публіцысту;

100 гадоў Зазеку Язэпу (Іосіфу Васілевічу), беларускаму празаіку, літаратуразнаўцу і фалькларысту;

95 гадоў Бітэлю Пятру (Пятру Іванавічу), беларускаму паэту і перакладчыку;

95 гадоў Хатулёву Пятру Фёдаравічу, беларускаму крытыку;

95 гадоў Шавелю Кастусю (Канстанціну Міхайлавічу), беларускаму паэту;

85 гадоў Кудраўцаву Івану Фёдаравічу, беларускаму крытыку і літаратуразнаўцу;

85 гадоў Стэфановічу Пятру Францавічу, беларускаму празаіку, драматургу і перакладчыку;

70 гадоў Майхровічу Альфрэду Сцяпанавічу, беларускаму філосафу-эстэтыку.

Адзін пад зорамі

У бібліятэцы Саюза пісьменнікаў Беларусі (Фрунзе, 5) адбылася прэзентацыя кнігі Вячаслава Дашкевіча "Адзін пад зорамі". Выдадзена накладам у 100 асобнікаў, яна, тым не менш, сабрала шмат знаўцаў ды аматараў беларускай паэзіі: калег і паплекнікаў аўтара, сяброў і сваякоў.

Да ўдзелу ў вечарыне спрычынілася, пэўна, большая частка тых, хто мае ў сваім кнігазборы асобнічак прэзентаванага выдання. Імпрэзу вёў Сцяпан Лаўшук, супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук. Вершы чытаў Леанід Дзяржэц, вядомы ўсім як дыктар Беларускага радыё. Форма сустрэчы, акрэсленая не як прэзентацыя, а менавіта аглядзіны, спрыяла шчырай размове — пра жыццё і творчасць, пра сучасную літаратуру і паэзію, пра чалавека, які адчувае адказнасць за ўсё, што робіцца на Зямлі. «Рыфмаваць могуць многія, паэтам становяцца адзінкі. Вячаслаў Дашкевіч ведае, што такое любоў, таму не стаць паэтам не мог» — гэтае меркаванне падзялялі ўсе прысутныя, каму блізкія думкі і погляды аўтара, яго грамадзянская пазіцыя, альбо хто на нейкі час мог стаць яго апанентам. «Мы сустрэліся з Вячаславам Іосіфавічам ва ўніверсітэце, — прыгадаў студэнцкія гады Іван Капыловіч, — і не ведалі іван, што з нас выйдзе. А прачытаў кнігу і зразумеў, што маю справу з вельмі таленавітым і ўдумлівым чалавекам». «Яго вершы

настолькі натуральныя, што іх успрымаеш так, як быццам сам пішаш», — зазначыў пісьменнік Эрнест Ялугін. Песні на вершы В. Дашкевіча праспявала аўтар музыкі і выканаўца Марына Лайкова. Прысутныя, называючы яго творы грамадзянскімі, лірычнымі або афарыстычнымі, згадвалі ўлюбёныя радкі і строфы. «Дуб-старадуб! Крону тваю кучаравую парэўнаю хіба што з дзяржаваю...» («Адвечнае»), «Часцей бярыце маю ваду, А то пакрыўджуся — і прападу» («Надпісы на студні»).

Сімвалічна: знаёмства з новаю кнігаю аўтара, які родам з Купалавага краю, адбылося ў год 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа. І творцы чарговы раз павялі рэй пра літаратуру. Вячаслава Дашкевіча крытыка прыняла адразу: пасля яго першай кнігі. Пісаць многа і плённа ды выдаваць творы ў тоўстых кнігах пажадалі паэту і надалей.

За вятлікі ўнёсак у беларускую літаратуру Вячаслаў Дашкевіч узнагароджаны Дыпламам Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымку: В. Дашкевіч.

Фота аўтара

Гумарыстычна-сатырычная імпрэза

Нядаўна па ініцыятыве секцыі сатыры і гумару Саюза пісьменнікаў Беларусі і пры падтрымцы аддзела прапаганды мастацкай літаратуры гарадскога аддзялення СПБ на базе бібліятэкі № 11 г. Мінска адбылася гумарыстычна-сатырычная імпрэза, якая сталася своеасаблівым рэхам першакарасавіцкага свята, што праходзіла ў Сусветны дзень гумару ў Палацы культуры чыгуначнікаў і пра якое ў свой час "ЛіМ" ужо распавядаў.

Гэтым разам у госці да чытачоў Заводскага раёна сталіцы завіталі як вядомыя ўжо гумарысты-сатырыкі, так і тыя, хто толькі спрабуе сваё сатырычнае пяро. Слухачы (пераважна вучні школ раёна) цёпла прымалі ветэрана гумарыстычнага цэха Георгія Юрчанку, старшыню секцыі сатыры і гумару, папулярнага паэта-парадыста Міколу Шабовіча, парадыста-гумарыста "са стажам", былога вожыкаўца Януса Мальца, загадчыка аддзела прапаганды мастацкай літаратуры гарадскога аддзялення СПБ, вядомага паэта Міхася Башлакова. Не сапсавалі агульнай карціны разняволеннага смеху Пятро Радзечка і Ганна Александровіч. Як мяркуюць арганізатары мерапрыемства, такія вечарыны павінны стаць рэгулярнымі.

Сустрэча ў кінатэатры

У кінатэатр "Піянер" на сустрэчу да сваіх сённяшніх і будучых чытачоў прыйшлі супрацоўнікі і аўтары часопіса "Маладоць" разам з галоўным рэдактарам, вядомай паэтэсай Раісай Баравіковай, якая нядаўна адзначыла свой юбілей. З гэтай нагоды намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" паэт Аляксей Бадак, які быў адначасова і вядучым мерапрыемства, зачытаў віншавальны адрас Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Літве і Фінляндыі У. Дражына, у якім высокая ацэнена літаратурная і грамадская дзейнасць Раісы Андрэеўны, а таксама ўручыў Дыплом Фэдрацыі прафсаюзаў Беларусі.

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса Аляксей Наварыч пазнаёміў з планами "Маладоці" на бліжэйшы час, а пастаянны аўтар выдання паэт Мікола Шабовіч, прачытаўшы некалькі сваіх эпіграм-прысвячэнняў Р. Баравіковай, даў слова творчай моладзі. Вершы Наталлі Томшынай і Надзеі Уласенкі, а таксама песня ў выкананні Наталлі Пушкаравой сталіся добрым падарункам як для юбіляры, так і для ўсіх прысутных. На заканчэнне імпрэзы Раіса Баравікова пазнаёміла маладых слухачоў з новай кнігай лірыкі "Дрэва для райскай птушкі", пераказала сюжэт адной са сваіх "касмічных" казак і прачытала некалькі вершаў, у тым ліку прысвечаныя песнярам Янку Купалу і Якубу Коласу. Дырэкцыя кінатэатра таксама павіншавала вядомага паэтэсу і заклікала літаратараў да далейшага цеснага супрацоўніцтва.

Мікола СЕРАФІМОВІЧ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР
АНАТОЛЬ
КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Валерый **ПІНЧУК**
(адказны сакратар)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ"
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва"

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3581
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друку
27.06.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 3421

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 486005 1

ЛеГАЛ

Віктар ПАТАПЕНКА. Нарадзіўся ў 1955 годзе ў вёсцы Калодзецка-Касцюковіцкага раёна. З 1974 па 1976 год служыў у савецкім войску. Скончыў факультэт журналістыкі БДУ (1982). Працаваў у рэдакцыях газет "Чырвоная змена", "Трудовой путь", "На страже Октября". З 1986 да 2003 года служыў у органах унутраных спраў, апошнія тры гады з іх — у Камітэце па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю. Быў намеснікам галоўнага рэдактара тыднёвіка "ЛіМ" (2003—2004). Аўтар кніг публіцыстыкі "Арганізавана супраць арганізаванай", зборніка апавяданняў "Я — оперупаўнаважаны" і беларускага дэтэктыва "Сустрэчная паласа". Нядаўна выйшла кніжка ўспамінаў і апавяданняў "ШЛЯХ БЯРОЗАМІ ЗНАЧАНЫ" (Мінск, выдавецтва В. Хурсіка. 2007), 150 асоб., 220 стар.).

Анатоль ЗЭКАЎ. Нарадзіўся ў 1955 годзе ў вёсцы Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна. Скончыў мясцовае СШ і гісторыка-філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1977). Працаваў у гомельскай раённай газеце "Маяк", другім сакратаром Гомельскага райкама ЛКСМБ. Скончыўшы Вышэйшую камсамольскую школу (1982), працаваў інструктарам ЦК ЛКСМБ, намеснікам галоўнага рэдактара газеты "Чырвоная змена", галоўным рэдактарам мінскай гарадской газеты "Добры вечар", намеснікам і выконваючым абавязкі галоўнага рэдактара часопіса "Вожык". Цяпер — рэдактар аддзела прозы часопіса "Польмя". Выдаў зборнікі вершаў, прозы і гумару, "Больш сумлення", "Дуэль", "Дуэль-2", "Аварыя сумлення", "Лісты да цябе", "Чарнобыльскі вецер" ды іншыя. Не так даўно пабачыў свет зборнік успамінаў, перакладаў і пародый "АЛЕСЬ" (Мінск, выд-ва "Народная кніга", 2007, 500 асоб., 50 стар.).

мельскага райкама ЛКСМБ. Скончыўшы Вышэйшую камсамольскую школу (1982), працаваў інструктарам ЦК ЛКСМБ, намеснікам галоўнага рэдактара газеты "Чырвоная змена", галоўным рэдактарам мінскай гарадской газеты "Добры вечар", намеснікам і выконваючым абавязкі галоўнага рэдактара часопіса "Вожык". Цяпер — рэдактар аддзела прозы часопіса "Польмя". Выдаў зборнікі вершаў, прозы і гумару, "Больш сумлення", "Дуэль", "Дуэль-2", "Аварыя сумлення", "Лісты да цябе", "Чарнобыльскі вецер" ды іншыя. Не так даўно пабачыў свет зборнік успамінаў, перакладаў і пародый "АЛЕСЬ" (Мінск, выд-ва "Народная кніга", 2007, 500 асоб., 50 стар.).

суперак яго залішняй гаварлівасці. Прытым гаварыў Алесь, як правіла, не сунімаючыся, цэлымі радзінамі. У любую бяседа, пра што б яна ні была, мог устаіць не толькі свае "пяць капеек", а і не "адзін рубель".

Як бы статычная, можна сказаць, газетная "нарэзка", а прачытаеш цацкам — уга, як нечакана высветляецца (ды не, агучваецца!) вобраз паэта, з яго стаўленнем да жыцця, сям'і, сяброў і калег па працы... Ды вось, хоць бы ўобразу "Сабака", дзе аўтар не баючыся паказвае як бы і сябе самога не ў лепшым свеце, апісваючы адну з мужчынскіх "паздзелак-разборак", пасля якой давялося весці дахагы вядомага "прытомленага бяседай" пісьменніка. А. Письмянкоў да дзвярэй кватэры яго не паўёў, бо і ўчора прыводзіў. Павеў А. Зэкаў. Дзверы адчынілі жонка з дачкою.

Глянуў К. на іх — і тут жа развярнуўся на 180 градусаў:

— Ты куды мяне прывёў, сабака? Я спалохаўся: можа, і насамрэч кватэру пераблыталі?

— Ваў? — запытаў у жанчын, кінуўшы на К.

— Наш, наш, — у адзін голас адказалі кабеты.

...На раніцу К. патэлефанаваў Алесю:

— Ты ведаеш, жонка з гачкой сказала, што я быўта нізавошта аблаяў чалавека, які мяне ўчора прывёў дадому. Гэта Анатоля, значыць. Няўжо і напярэды так было?

— Ды не лаялі вы яго, — супакоіў Алесь. — Я, праўда, не чуў, бо ўнізе стаяў, але Тольк раскаваў потым, што было. Вы яго ўсяго толькі "сабакам" абазвалі.

— А-я-яй, — заямантаваў К.

— Гэта ж як няёмка.

— Ды не хвалойцеся. Тольк — свой чалавек, усё разумее.

Зэкаў піша безаглядна, нераўняючы як пра сябе самога, без націску на тым ці іншым выбітным альбо негатыўным факце, без саладжавасці і прыхарашвання. І перад чытачом — штрыхы за штрыхам — паўстае цэльная выява чалавека і творцы. Ну, хоць бы вось гэткае. Гаспяваў Зэкаў у роднай вёсцы Письмянкова. Бацька Алесеў папрасіў падсобіць прывезці сена з луга. Укладваў і таптаў воз Алесь, а бацька з Анатолем падавалі. Бацьку не спадабалася, як укладвае воз яго сын, пры гэтым неціхана гаворачы.

— Зляз, — загадаў неўзабаве бацька, зірнуўшы на скасавураны воз. — Письменнік ён і ёсць пісьменнік.

— А можа, Сямёнавіч, мне паспрабаваць? — азваўся я.

— Ёсць жаданне — лезь.

Ніколі яшчэ я так не завіхаўся — дужа хацелася спадабацца.

— А ў яго лепш атрымліваецца, — кінуў праз нейкі час бацька Алесю. — Відаць, усё ж меншы пісьменнік.

— Чаму гэта? — баючыся, што я пакрыўджуся на такую пахвалу, зніжваеў Алесь.

— Ды таму, што воз лепш топча, чым ты, — як бы між іншым, спакойна адказаў Уладзімір Сямёнавіч.

Гэта, на мой погляд, якраз і ёсць узор той літаратурнай шчырасці, якая яшчэ называецца і мастацкай праўдай.

Мажліва нехта параўнае гэтыя, на першы погляд, прасталінейныя абразкі А. Зэкава з фатаграфічнымі кадрамі, што адлюстроўваюць канкрэтнага чалавека ў пэўнай ра-

чаіснасці. З гэтай высновай можна пагадзіцца толькі ў тым выпадку, калі прыняць А. Зэкава не проста за фатографа, а за сапраўднага фатомайстра, які, урэшце, **праяўляе** ў чыгтацкай свядомасці новыя негатыўны і пазітыўны ўсёй унутранай падаплёкай чалавечага лёсу.

Незразумела ў зборніку толькі адно: навошта беларускі паэт А. Зэкаў перакладаў на рускую мову беларускага паэта А. Письмянкова? Гэта, прабачаюся, трохі змагілёва адзіны нацыянальны каларыт зборніка (гэтак жа неадназначна ўспрынялася і задоўжанае камп'ютэрнае эсэ В. Патапенкі "Нікалета"). Маждліва, што я памыляюся...

Зрэшты, кніжка Віктара Патапенкі трохі іншага парадку. Выдрукоўваючы ў якасці эпіграфу некаторыя, на яго думку, лепшыя строфы і вершы А. Письмянкова, ён развінае вакол іх стрыжня (альбо кораня-ствала) шумлявую крону ўспамінаў-асацыяцый і шчымыя адстароненыя развагі, якія, так ці іначай, дамалёўваючы тое, што штрыхамі пазначана ў А. Зэкава. (Ён, дарэчы, з'яўляецца рэдактарам кніжкі В. Патапенкі). Гэта значыць, цэльнасць пазычанага і чалавечага вобраза паэта ў гэтых аўтараў адназначная і нават візуальна праяўляецца. Прынамсі В. Патапенка не асабліва прыхоўвае і самую канцэпцыю будовы сваёй кніжкі. На самым пачатку (у агульным эпіграфіе да ўсяго тэксту) ён цытуе верш А. Письмянкова, прысвечаны мастаку Бархаткову. Там ёсць такія радкі:

Няўмольны час імгненні лічыць.
Ды што адлік мне той цяпер:
Я ў мастака святла пазычыў,
Узяў, як кажуць, напавер.

Гэтак жа паступіў і В. Патапенка адносна А. Письмянкова. Пазычаныя словы паэта сталі для яго штуршком для працягу гаворкі, падчас якой неўпрыкмет мастацкі маналог творцы адмыслова ператвараўся ў зацікаўлены дыялог са сваім чытачом (сябрам, таварышам, знаёмым, калегам)...

Глыбокім літаратуразнаўчым зачынам пазначана і запеўка кніжкі — першае эсэ-ўспамін "Дзівакамі былі гены": "Пазычаны вобраз, які стварыў Алесь Письмянкоў у беларускай паэзіі, у асноўным, як мне здаецца, складаецца з трох Прынцыпаў (Тройца ў Адзінстве) — Першароднай чысціні, санныга следу і Завяршэння (падсумоўвання таго, што зроблена). Памятаю, аднойчы я сказаў, што яго паэзія, яго вершы (зараз можна сцвярджаць, што кожны) напамінаюць мне пачатак любой работы, яе працэс і заканчэнне ("альфа і амега" — пачатак і канец), хаця Письмянкоў адмоўна ставіўся да пэўных крытычных схем творчасці паэтаў (пра гэта я прачытаў у яго рукапісных літаратурна-сентыментальных падарожжах), я ўсё ж адважыўся і для большай нагляднасці прагмаманстраваў яму (гэта было ў Горках, калі мы ездзілі да пісьменніка Ліўшыца) забівання цвіка ў дошку. Я разумеў, што прымітыўна тлумачу пазычаныя прынцыпы, тым не менш, пасля апошняга майго ўдару малатком па плешчы цвіка, я сказаў, што сваю работу закончыў так, як ён у вершы абагуліў створаны вобраз апошнім радком.

І няхай на той час паэт не зусім пагаджаўся з В. Патапенкам, спасылаючыся на сваё пакланенне і вернасць прынцыпам куляшоўскага

вершаскладання, аднак заўважым, што сам падыход аўтара ўспамінаў вельмі аб'ектыўны, аналітычны прадуманы і нават наглядна паказаны. У яго тэкстах (падчас вельмі тонка вывераных, лірычных, з філасофскай мудрай падсветкай) з любоўю выпісаны не толькі знаёмыя і блізкія яму людзі, але і ўвесь радзінны гістарычны абсяг Магілёўшчыны. Кожная, нават абрывацкая карціна ці згадка, падмацаваная вершаванымі радкамі паэта, набывае аб'ёмную вобразную ёмістасць, з якой вымыкае-вылузваецца нацыянальнае светаадчуванне беларуса, наш, як цяпер кажуць, памяркоўны менталітэт (а сваім характарам А. Письмянкоў у яго, ой, як натуральна патрапляў, хоць і не заўсёды ўпісваўся). Празаік і паэт былі не толькі землякамі, але блізкімі па духу людзьмі. Абодва засталіся бесхацінцамі: вёска Калодзецкая Патапенкі "Чарнобылем пахавана ў той зямельцы, на якой існавала з глыбокай старажытнасці", а мураваную хату Письмянковых у Бялынкавічах пасля смерці бацькоў давялося прадаць мясцовым маладзёнам... І ўвогуле, раздзел "Радавое гняздо" — адзін з найбольш драматычных, вельмі ўдала, па-мастацку і па чалавечы выпісаны аўтарам. Асабліва ўразіла (супрацьлеглая па думцы) цытата А. Письмянкова: "На дзедзаву хату знаходзіліся купцы, ды бацька не дужа спяшаецца яе прадаваць, ён прапанаваў мне забраць і перавезці хату куды-небудзь пад Мінск, але робіць гэта хутчэй дзеля прыліку і ў глыбіні душы спадзяецца, што я адмоўлюся... І я — адмоўлюся. Мне, як і яму, бозна і балюча разбураць наша радавое гняздо, бо, разбураўшы яго, мы непазбежна парушым нешта святое ў сабе". І ўсё ж хага прадаецца. Праўда, як зазначае аўтар, Алесь "адмовіўся ад сваёй долі бацькоўскага дома і аддаў усе правы на продаж Міколу. Нам двоічы давялося ездзіць у Бялынкавічы, каб знайсці пакупніка на дом...". Урэшце, паэта можна зразумець, ён усё радзей бываў тут:

Відаць, і я старэю, брат,
Усё часцей гляджу назад.
Ты мне даруй за збіты штамп:
Усё часцей бываю Там.
Так ходзяць вернікі у храм,
Так ходзяць грэшнікі

на споведзь,
Душы трывожную аповесць
Так давяраюць святарам.
Я ўсё часцей бываю Там.

Апаўдданні, якімі завяршаецца кніжка В. Патапенкі, таксама закальцваныя вершамі паэта, што гарманічна дапаўняюць папярэдняе ўспаміны, бо, у пераважных выпадках, і самі выбудаваны на фактычным матэрыяле, звязаным з творчым літаратурным жывіцём, маюць блізкіх і пазнавальных прагатыпаў. В. Патапенка ў адным з апошніх сваіх успамінаў нейкім чынам дапамагае мне абагуліць і завяршыць гэтую маю гаворку пра Паэта: "Сёння ж, калі маю на руках кніжку Анатоля Зэкава "Алесь": згадка, пераклад, пароды", прысвечаную памяці Алеся Письмянкова, я ўпэўнены, што паэт будзе жыць сярод нас. Мы любім яго паэзію, значыць, і яго. Бо гэта праўда: што чалавек жыве датуль, пакуль яго памятаюць".

Хіба толькі ўдакладна — адносна паэтаў — што яны жывуць датуль, пакуль іх чытаюць. Такія ўжо іх, Богам дадзена, **планіда**.